

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS**Pamatnostādnes par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērošanu tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem**

(2014/C 89/03)

SATURS

1.	IEVADS	5
2.	VISPĀRĪGIE PRINCIPI	5
2.1.	Līguma 101. pants un intelektuālā īpašuma tiesības	5
2.2.	Līguma 101. panta piemērošanas vispārīgie principi	6
2.3.	Tirgus definēšana	8
2.4.	Konkurentu un nekonkurējošo pušu nošķirums	10
3.	TNGAR PIEMĒROŠANA	12
3.1.	TNGAR ietekme	12
3.2.	TNGAR darbības joma un darbības ilgums	12
3.2.1.	Tehnoloģiju nodošanas nolīgumu jēdziens	12
3.2.2.	Nodošanas jēdziens	13
3.2.3.	Divpusēji nolīgumi	14
3.2.4.	Nolīgumi par līguma produktu ražošanu	14
3.2.5.	Darbības ilgums	16
3.2.6.	Saikne ar citām grupu atbrīvojuma regulām	16
3.2.6.1.	Grupu atbrīvojuma regulas par specializācijas, pētniecības un izstrādes nolīgumiem	16
3.2.6.2.	Grupu atbrīvojuma regula par vertikāliem nolīgumiem	17
3.3.	“Drošības zonas” tirgus daļu robežlielumi	17
3.4.	Grupu atbrīvojuma regulā ietvertie konkurences stingrie ierobežojumi	20
3.4.1.	Vispārīgie principi	20
3.4.2.	Konkurentu nolīgumi	20
3.4.3.	Nekonkurējošu pušu nolīgumi	25
3.5.	Izslēgtie ierobežojumi	27
3.6.	Grupu atbrīvojuma regulas piemērošanas atsaukšana un tās nepiemērošana	30
3.6.1.	Atsaukšanas procedūra	30
3.6.2.	Grupu atbrīvojuma regulas nepiemērošana	31
4.	LĪGUMA 101. PANTA 1. UN 3. PUNKTA PIEMĒROŠANA ĀRPUS TNGAR DARBĪBAS JOMAS	31
4.1.	Vispārīgā analīzes sistēma	31
4.1.1.	Vērā ņemamie faktori	32
4.1.2.	Ierobežojošu licences nolīgumu negatīvā ietekme	33
4.1.3.	Ierobežojošu licences nolīgumu pozitīvā ietekme un tās analīzes sistēma	34
4.2.	Līguma 101. panta piemērošana dažādiem licencēšanas ierobežojumu veidiem	36
4.2.1.	Pienākums maksāt licences atlīdzību	36
4.2.2.	Izņēmuma licenču izsniegšana un pārdošanas ierobežojumi	37
4.2.2.1.	Izņēmuma un vienīgās licences	37

4.2.2.2.	Pārdošanas ierobežojumi	38
4.2.3.	Ražošanas apjoma ierobežojumi	39
4.2.4.	Pielietojuma jomas ierobežojumi	40
4.2.5.	Ierobežojumi attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām	41
4.2.6.	Sasaistīšana un komplektēšana	42
4.2.7.	Nekonkurēšanas pienākumi	43
4.3.	Izlīguma nolīgumi	44
4.4.	Tehnoloģiju kopfondi	45
4.4.1.	Tehnoloģiju kopfondu izveides un darbības novērtējums	46
4.4.2.	Individuālu ierobežojumu novērtējums kopfonda un tā licenciātu nolīgumos	49

1. IEVADS

1. Šajās pamatnostādņēs ir izklāstīti tehnoloģiju nodošanas nolīgumu novērtējuma principi saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. pantu⁽¹⁾ (turpmāk "101. pants"). Tehnoloģiju nodošanas nolīgumi attiecas uz tehnoloģiju tiesību licencēšanu gadījumos, kad licenciārs atļauj licenciātam izmantot licencētās tehnoloģiju tiesības preču ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai, kā noteikts 1. panta 1. punkta c) apakšpunktā Komisijas (2014. gada 21. marts), Regulā (ES) Nr. 316/2014 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu tehnoloģiju nodošanas nolīgumu kategorijām ("TNGAR")⁽²⁾.
2. Šo pamatnostādņu mērķis ir sniegt norādījumus par TNGAR piemērošanu, kā arī par Līguma par Eiropas Savienības darbību ("LES") 101. panta piemērošanu tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem, uz kuriem TNGAR neattiecas. TNGAR un šīs pamatnostādnes neskar iespēju tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem paralēli piemērot Līguma 102. pantu⁽³⁾.
3. Šajās pamatnostādņēs noteiktie standarti ir jāpiemēro, ņemot vērā katra konkrētā gadījuma apstākļus. Tas izslēdz mehānisku piemērošanu. Katrs gadījums ir jāizvērtē, ņemot vērā attiecīgos faktus, un šīs pamatnostādnes ir jāpiemēro saprātīgi un elastīgi. Minētie piemēri ir tikai ilustratīvs materiāls un nav domāti kā izsmēlošs uzskaitījums.
4. Šīs pamatnostādnes neskar 101. panta un TNGAR interpretāciju Tiesā un Vispārējā tiesā.

2. VISPĀRĪGIE PRINCIPI

2.1. Līguma 101. pants un intelektuālā īpašuma tiesības

5. Līguma 101. panta mērķis kopumā ir aizsargāt tirgus konkurenci, lai veicinātu patērētāju labklājību un resursu

efektīvu sadali. Ar 101. panta 1. punktu ir aizliegti visi nolīgumi un saskaņotas darbības uzņēmumu starpā un uzņēmumu apvienību lēmumi⁽⁴⁾, kas var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm⁽⁵⁾ un kuru mērķis vai sekas ir nepieļaut, ierobežot vai izkropļot konkurenci⁽⁶⁾. Izņēmums šim noteikumam ir 101. panta 3. punkts, kurā paredzēts, ka 101. panta 1. punktā noteikto aizliegumu var nepiemērot, ja uzņēmumu noslēgtie nolīgumi palīdz uzlabot produktu ražošanu vai izplatīšanu vai veicina tehnisko vai saimniecisko attīstību, reizē ļaujot patērētājiem baudīt pienācīgu daļu no iegūtajiem labumiem, un neuzliek ierobežojumus, kuri nav obligāti vajadzīgi šo mērķu sasniegšanai, un nedod attiecīgajiem uzņēmumiem iespēju likvidēt konkurenci attiecībā uz konkrēto ražojumu būtisku daļu.

6. Intelektuālā īpašuma tiesību akti paredz izņēmuma tiesības patentu, autortiesību, tiesību uz dizainparaugiem, preču zīmju un citu juridiski aizsargātu tiesību īpašniekiem. Intelektuālā īpašuma īpašniekam saskaņā ar intelektuālā īpašuma tiesību aktiem ir tiesības liegt sava intelektuālā īpašuma neatļautu izmantošanu, kā arī izmantot to, piemēram, izsniedzot licences trešām personām. Tiklīdz tiesību īpašnieks produktu, uz kuru attiecināmas intelektuālā īpašuma tiesības, izņemot izpildījuma tiesības⁽⁷⁾, ir laidis tirgū Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstīs, vai tas ir darīts ar īpašnieka piekrišanu, šīs intelektuālā īpašuma tiesības ir izsmeltas tādā ziņā, ka īpašnieks vairs nevar tās izmantot, lai kontrolētu produkta pārdošanu (Savienības tiesību izsmelšanas princips)⁽⁸⁾. Saskaņā ar intelektuālā īpašuma tiesību aktiem tiesību īpašniekam nav tiesību neļaut licenciātam vai pircējiem pārdot produktus, kuros iekļauta licencētā tehnoloģija. Savienības tiesību izsmelšanas princips atbilst intelektuālā īpašuma tiesību pamatfunkcijai – dot īpašniekam tiesības liegt citiem izmantot tā intelektuālo īpašumu bez tā piekrišanas.

⁽¹⁾ Kopš 2009. gada 1. decembra EK līguma 81. un 82. pants ir attiecīgi Līguma par Eiropas Savienības darbību (LES) 101. un 102. pants. Abu pantu noteikumi būtībā ir identiski. Šajās pamatnostādņēs atsaucies uz LESD 101. un 102. pantu attiecīgā gadījumā jāsaprot kā atsaucies uz attiecīgi EK līguma 81. un 82. pantu. LESD ievieša arī atsevišķas izmaiņas terminoloģijā, piemēram, vārds "Kopiena" ir aizstāts ar vārdu "Savienība" un termins "kopējais tirgus" ir aizstāts ar terminu "iekšējais tirgus". Šajās pamatnostādņēs tiks izmantota LESD terminoloģija.

⁽²⁾ OV L 93, 28.3.2014, 17. lpp. TNGAR aizstāj Komisijas 2004. gada 27. aprīļa Regulu (EK) Nr. 772/2004 par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu tehnoloģijas nodošanas nolīgumu kategorijām (OV L 123, 27.4.2004., 11. lpp.).

⁽³⁾ Pēc analogijas skatīt spriedumu apvienotajās lietās C-395/96 P un C-396/96 P *Compagnie Maritime Belge*, 2000, *Recueil*, I-1365. lpp., 130. punkts, un 106. punktu Komisijas Pamatnostādņēs par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, OV C 101, 27.4.2004., 97. lpp.

⁽⁴⁾ Turpmāk tekstā termins "nolīgums" ietver arī saskaņotas darbības un uzņēmumu apvienību lēmumus.

⁽⁵⁾ Skatīt Komisijas Pamatnostādnes par Līguma 81. un 82. pantā ietverto jēdzienu "ietekme uz tirdzniecību", OV C 101, 27.4.2004., 81. lpp.

⁽⁶⁾ Turpmāk tekstā termins "ierobežojums/ierobežošana" ietver arī konkurences nepieļaušanu un izkropļošanu.

⁽⁷⁾ Tās ietver nomas tiesības. Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā 158/86, *Warner Brothers un Metronome Video*, 1988, *Recueil*, 2605. lpp., un spriedumu lietā C-61/97, *Foreningen af danske videogramdistributører*, 1998, *Recueil*, I-5171. lpp.

⁽⁸⁾ Savienības tiesību izsmelšanas princips ir nostiprināts, piemēram, 7. panta 1. punktā Direktīvā 2008/95/EK, ar ko tuvinā dalībvalstu tiesību aktus attiecībā uz preču zīmēm (OV L 299, 8.11.2008., 25. lpp.), kurā paredzēts, ka preču zīme nedod īpašniekam tiesības aizliegt tās lietošanu attiecībā uz precēm, ko īpašnieks laidis Savienības tirgū, izmantojot šo preču zīmi, vai kas laistas Savienības tirgū ar īpašnieka piekrišanu, un 4. panta 2. punktā Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīvā 2009/24/EK par datorprogrammu tiesisko aizsardzību (OV L 111, 5.5.2009., 16. lpp.), kurā paredzēts, ka pirmā programmas eksemplāra pārdošana Savienībā, ko izdara tiesību īpašnieks vai ar tā piekrišanu, izsmēļ tiesības šo eksemplāru izplatīt Savienībā, izņemot tiesības kontrolēt turpmāku programmas vai tās eksemplāru izīrēšanu. Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā C-128/11 *UsedSoft GmbH/Oracle International Corp.*, 2012, Krājums, vēl nav publicēts.

7. Tas, ka intelektuālā īpašuma tiesību akti paredz izmantošanas izņēmuma tiesības, nenozīmē, ka intelektuālā īpašuma tiesības būtu atbrīvotas no konkurences tiesību aktu piemērošanas. Konkrēti, ja tiesību īpašnieks ar nolīgumu dod citam uzņēmumam licenci izmantot tā intelektuālā īpašuma tiesības, šim nolīgumam ir piemērojams Līguma 101. pants⁽⁹⁾. Tomēr tas nenozīmē, ka starp intelektuālā īpašuma tiesībām un Savienības konkurences noteikumiem pastāv konflikts. Abiem tiesību kopumiem ir viens un tas pats pamatmērķis – veicināt patērētāju labklājību un resursu efektīvu sadali. Inovācija ir atvērta un konkurētspējīgas tirgus ekonomikas būtiska un dinamiska sastāvdaļa. Intelektuālā īpašuma tiesības veicina dinamisku konkurenci, rosinot uzņēmumus ieguldīt jaunu vai uzlabotu produktu un procesu izstrādē. To veicina arī konkurence, piespiežot uzņēmumus nodarboties ar inovāciju. Tādējādi, lai veicinātu inovāciju un nodrošinātu tās konkurētspējīgu izmantošanu, ir vajadzīgas gan intelektuālā īpašuma tiesības, gan konkurence.

8. Novērtējot licences nolīgumus saskaņā ar Līguma 101. pantu, ir jāpatur prātā, ka intelektuālā īpašuma tiesību radīšana bieži ir saistīta ar ievērojamiem ieguldījumiem un bieži ir riskanta. Lai nevājinātu dinamisku konkurenci un uzturētu stimulu nodarboties ar inovāciju, novatorus nedrīkst pārmērīgi ierobežot tādu intelektuālā īpašuma tiesību izmantošanā, kas izrādās vērtīgas. Šo iemeslu dēļ novatoram būtu jānodrošina iespēja pieprasīt tādu atlīdzību par sekmīgajiem projektiem, ar kuru pietiktu, lai saglabātos ieguldījumu stimuli, ņemot vērā arī neizdevušos projektus. Turklāt tehnoloģiju tiesību licencēšana arī licenciātam var prasīt veikt ievērojamus neatgūstamos ieguldījumus (t.i., licenciātam pārtraucot darbību konkrētajā jomā, viņš šos ieguldījumus nevar izmantot citiem darbības veidiem un tos var pārdot, neciešot ievērojamus zaudējumus) licencētajā tehnoloģijā un ražošanas līdzekļos, kas nepieciešami tās izmantošanai. 101. pantu nevar piemērot, neņemot vērā šos pušu veiktos sākotnējos ieguldījumus un ar tiem saistītos riskus. Tādējādi, ievērojot riskus, kas pusēm jāuzņemas, un vajadzīgos neatgūstamos ieguldījumus, var gadīties, ka ieguldījumu atpelnīšanas periodā nolīgumam attiecīgi vai nu 101. panta 1. punkts nav piemērojams, vai arī tas atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem.

9. Esošā analīzes sistēma licences nolīgumu novērtēšanai saskaņā ar Līguma 101. pantu ir pietiekami elastīga, lai būtu iespējams ņemt vērā tehnoloģiju tiesību licencēšanas dinamiskos aspektus. Netiek iepriekš pieņemts, ka intelektuālā īpašuma tiesības un licences nolīgumi kā tādi izraisītu konkurences problēmas. Vairums licences nolīgumu neierobežo konkurenci, bet gan rada efektivitātes uzlabojumus, kas sekmē konkurenci. Licencēšana kā tāda ir

konkurencei labvēlīga, jo tā veicina tehnoloģiju izplatīšanos un veicina inovāciju no licenciāra un licenciāta(-u) puses. Turklāt pat tādi licences nolīgumi, kas ierobežo konkurenci, bieži vien var radīt konkurenci veicinošus efektivitātes uzlabojumus, kas ir jāņem vērā saskaņā ar 101. panta 3. punktu un jāsamēro ar negatīvo ietekmi uz konkurenci⁽¹⁰⁾. Tādēļ vairums licences nolīgumu ir saderīgi ar 101. pantu.

2.2. Līguma 101. panta piemērošanas vispārīgie principi

10. Ar Līguma 101. panta 1. punktu ir aizliegti nolīgumi, kuru mērķis vai sekas ir konkurences ierobežošana. 101. panta 1. punkts attiecas gan uz konkurences ierobežojumiem starp nolīguma pusēm, gan uz konkurences ierobežojumiem starp nolīguma pusēm un trešām personām.

11. Tas, vai licences nolīgums ierobežo konkurenci, ir jāvērtē, ņemot vērā reālos apstākļus, kuros konkurence būtu notikusi, ja nebūtu noslēgts nolīgums ar tajā ietvertajiem iespējamiem ierobežojumiem⁽¹¹⁾. Veicot šo novērtējumu, jāņem vērā nolīguma iespējamā ietekme uz konkurenci starp tehnoloģijām (proti, konkurenci starp uzņēmumiem, kas izmanto konkurējošas tehnoloģijas) un uz konkurenci tehnoloģijas ietvaros (proti, konkurenci starp uzņēmumiem, kuri izmanto vienu un to pašu tehnoloģiju)⁽¹²⁾. Ar 101. panta 1. punktu ir aizliegts ierobežot gan konkurenci starp tehnoloģijām, gan konkurenci vienas tehnoloģijas ietvaros. Tāpēc ir jāizvērtē, kādā mērā nolīgums ietekmē vai varētu ietekmēt šos divus tirgus konkurences aspektus.

12. Noderīgu ievirzi šā vērtējuma veikšanai dod divi turpmāk minētie jautājumi. Pirmais jautājums attiecas uz nolīguma ietekmi uz konkurenci starp tehnoloģijām, savukārt otrais jautājums attiecas uz nolīguma ietekmi uz konkurenci vienas tehnoloģijas ietvaros. Tā kā ierobežojumi var vienlaikus ietekmēt gan konkurenci starp tehnoloģijām, gan konkurenci vienas tehnoloģijas ietvaros, var būt nepieciešams konkrēto ierobežojumu analizēt, ņemot vērā abus jautājumus a) un b) punktā, pirms izdara secinājumus par to, vai konkurence 101. panta 1. punkta nozīmē tiek ierobežota:

⁽⁹⁾ Skatīt, piemēram, spriedumu apvienotajās lietās 56/64 un 58/64 *Consten un Grundig*, 1966, *Recueil*, 429. lpp.

⁽¹⁰⁾ 101. panta 3. punkta piemērošanas metodika ir izklāstīta Komisijas Pamatnostādnēs par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, kas minētas 3. zemsvītras piezīmē.

⁽¹¹⁾ Skatīt spriedumus lietā 56/65 *Société Technique Minière*, 1966, *Recueil*, 337. lpp., un lietā C-7/95 P *John Deere*, 1998, *Recueil*, I-3111. lpp., 76. punkts.

⁽¹²⁾ Attiecībā uz šo skatīt, piemēram, spriedumu lietā *Consten un Grundig*, kas minēts 9. zemsvītras piezīmē.

- a) Vai licences nolīgums ierobežo faktisko vai potenciālo konkurenci, kas būtu pastāvējusi, ja attiecīgā nolīguma nebūtu? Ja atbilde ir apstiprinoša, uz nolīgumu var attiekties 101. panta 1. punkts. Veicot šo novērtējumu, jāņem vērā pušu savstarpējā konkurence un konkurence, ko rada trešās personas. Piemēram, ja divi dažādās dalībvalstīs darbojošies uzņēmumi viens otram piešķir konkurējošu tehnoloģiju licences un apņemas netirgot produktus viens otra iekšējā tirgū, tiek ierobežota (potenciālā) konkurence, kas pastāvēja pirms nolīguma. Līdzīgi, ja licenciārs nosaka licenciātiem pienākumu neizmantot konkurējošas tehnoloģijas un šo pienākumu dēļ trešo personu tehnoloģijām ir liegta piekļuve tirgum, tiek ierobežota faktiskā vai potenciālā konkurence, kas būtu pastāvējusi, ja nolīguma nebūtu.
- b) Vai licences nolīgums ierobežo faktisko vai potenciālo konkurenci, kas būtu pastāvējusi tad, ja nebūtu ar līgumu noteikto ierobežojumu? Ja atbilde ir apstiprinoša, uz nolīgumu var attiekties 101. panta 1. punkts. Piemēram, ja licenciārs ierobežo savu licenciātu, kuri pirms nolīguma noslēgšanas nebija faktiskie vai potenciālie konkurenti, tiesības konkurēt vienam ar otru, tiek ierobežota (potenciālā) konkurence, kas būtu pastāvējusi starp licenciātiem, ja ierobežojumu nebūtu. Šādi ierobežojumi ir vertikāla cenu noteikšana un licenciātiem noteikti pārdošanas ierobežojumi attiecībā uz teritoriju vai klientiem. Tomēr uz dažiem ierobežojumiem 101. panta 1. punkts var neattiekties gadījumos, kad ierobežojums ir objektīvi nepieciešams šāda veida vai rakstura nolīgumam⁽¹³⁾. Šādu izņēmumu no 101. panta 1. punkta piemērošanas var izdarīt tikai uz objektīvu faktoru pamata, kas ir ārpus pušu ietekmes, nevis balstoties uz subjektīviem pušu viedokļiem un raksturojumu. Jautājums nav par to, vai puses savā konkrētajā situācijā nebūtu piekritušas noslēgt mazāk ierobežojošu nolīgumu, bet gan par to, vai, ņemot vērā nolīguma būtību un tirgus iezīmes, līdzīgos apstākļos darbojošies uzņēmumi nebūtu noslēguši mazāk ierobežojošu nolīgumu⁽¹⁴⁾. Nepietiek ar apgalvojumu, ka tad, ja ierobežojumu nebūtu, piegādātājs būtu izmantojis vertikālo integrāciju. Lēmumi par to, vai veikt vertikālo integrāciju, ir atkarīgi no dažādiem sarežģītiem ekonomiskiem faktoriem, no kuriem daudzi ir paša uzņēmuma ietekmē.
13. Šo pamatnostādņu 12. punktā izklāstītās analīzes sistēmas piemērošanā būtu jāņem vērā, ka Līguma 101. panta 1. punktā ir paredzēts nošķirums starp nolīgumiem, kuru mērķis ir ierobežot konkurenci, un nolīgumiem, kuru sekas ir konkurences ierobežošana. Nolīgums vai līgumisks ierobežojums ir aizliegts ar 101. panta 1. punktu tikai tad, ja tā mērķis vai sekas ir konkurences ierobežošana starp tehnoloģijām un/vai tehnoloģijas ietvaros.
14. Mērķtiecīgi konkurences ierobežojumi ir tie, kas jau pēc savas būtības ierobežo konkurenci. Tie ir ierobežojumi, kuriem, ievērojot Savienības konkurences noteikumu mērķus, piemīt tik liels potenciāls negatīvi ietekmēt konkurenci, ka, lai piemērotu 101. panta 1. punktu, nav jāpierāda faktiska ietekme uz tirgu⁽¹⁵⁾. Turklāt mērķtiecīgu ierobežojumu gadījumā 101. panta 3. punkta nosacījumu izpilde ir maz ticama. Novērtējot, vai nolīguma mērķis ir vai nav ierobežot konkurenci, ir jāņem vērā vairāki faktori. Šie faktori ir jo īpaši nolīguma saturs un tā objektīvie mērķi. Var būt nepieciešams izvērtēt arī kontekstu, kādā tas tiek (tiktu) piemērots, un pušu faktisko rīcību un izturēšanos tirgū⁽¹⁶⁾. Citiem vārdiem, pirms iespējams secināt, vai konkrētais ierobežojums ir konkurences ierobežojums, var būt nepieciešams izpētīt nolīguma pamatfaktus un īpašos apstākļus, kuros tas darbojas. Veids, kādā nolīgums faktiski tiek pildīts, var atsegt mērķtiecīgu ierobežojumu, pat ja pašā nolīgumā nav nepārprotamu tāda veida noteikumu. Pierādījumi par pušu subjektīvo nolīku ierobežot konkurenci ir vērā ņemams faktors, bet nav nepieciešams nosacījums. Nolīgumu var uzskatīt par tādu, kuram ir ierobežojošs mērķis, pat tad, ja konkurences ierobežošana nav tā vienīgais mērķis, bet tam ir arī citi leģitīmi mērķi⁽¹⁷⁾. Attiecībā uz licences nolīgumiem Komisija uzskata, ka ierobežojumi, kas minēti TNGAR 4. pantā sniegtajā konkurences stingro ierobežojumu sarakstā, ir mērķtiecīgi ierobežojumi⁽¹⁸⁾.
15. Ja nolīguma mērķis nav ierobežot konkurenci, jāpārbauda, vai tam nav konkurenci ierobežojošu seku. Ir jāņem vērā
- ⁽¹³⁾ Attiecībā uz šo skatīt, piemēram, spriedumu lietā C-49/92 P *Anic Participazioni*, 1999, *Recueil*, I-4125. lpp., 99. punkts.
- ⁽¹⁴⁾ Skatīt spriedumus apvienotajās lietās 29/83 un 30/83 *CRAM un Rheinzink*, 1984, *Recueil*, 1679. lpp., 26. punkts, un apvienotajās lietās 96/82 un citi *ANSEAU-NAVEWA*, 1983, *Recueil*, 3369. lpp., 23.–25. punkts. Spriedums lietā T-491/07 *Groupement des cartes bancaires/Komisija*, 2012. gada 29. novembra spriedums, 146. punkts.
- ⁽¹⁷⁾ Spriedums lietā C-209/07 *Beef Industry Development Society and Barry Brothers*, 2008, Krājums I-8637. lpp., 21. punkts.
- ⁽¹⁸⁾ Papildu norādes par mērķtiecīgiem konkurences ierobežojumiem skatīt Komisijas Pamatnostādnes par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, kas minētas 3. zemsvītras piezīmē. Skatīt arī spriedumus apvienotajās lietās C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P un C-519/06 P *GlaxoSmithKline Services* un citi/Komisija un citi, 2009, Krājums, I-9291. lpp., 59.–64. punkts; lietā C-209/07 *Beef Industry Development Society un Barry Brothers*, 2008, Krājums, I-8637. lpp., 21.–39. punkts; lietā C-8/08 *T-Mobile Netherlands* un citi, 2009, Krājums, I-4529. lpp., 31. un 36. līdz 39. punkts, un lietā C-32/11 *Allianz Hungária Biztosító* un citi, 2013. gada 14. marta spriedums, 33.–38. punkts.
- ⁽¹³⁾ Attiecībā uz šo skatīt spriedumus lietā *Société Technique Minière*, kas minēts 11. zemsvītras piezīmē, un lietā 258/78 *Nungesser*, 1982, *Recueil*, 2015. lpp.
- ⁽¹⁴⁾ Piemērus skatīt (126) līdz (127). punktā.

gan faktiskā, gan potenciālā ietekme⁽¹⁹⁾. Citiem vārdiem, ir jānoskaidro, vai nolīgumam ir iespējama negatīva ietekme uz konkurenci. Lai atzītu, ka licences nolīgumam ir konkurenci ierobežojoša ietekme, faktiskā vai potenciālā konkurence tam ir jāietekmē tādā mērā, ka konkrētajā tirgū pietiekami pamatoti var sagaidīt negatīvu ietekmi uz cenām, izlaidi, inovāciju vai uz preču un pakalpojumu daudzveidību vai kvalitāti. Iespējamai negatīvajai ietekmei uz konkurenci ir jābūt būtiskai⁽²⁰⁾. Būtiska negatīva ietekme uz konkurenci ir iespējama, ja vismaz vienai no pusēm ir zināma tirgus vara vai tā iegūst šādu varu, un nolīgums veicina šīs varas radīšanu, uzturēšanu vai nostiprināšanu vai rada iespēju pusēm izmantot šo tirgus varu. Tirgus vara ir spēja ievērojamu laiku uzturēt cenas virs konkurences līmeņa vai arī izlaidi produktu daudzuma, kvalitātes un daudzveidības vai inovācijas ziņā uzturēt zem konkurences līmeņa⁽²¹⁾. Parasti tirgus varas pakāpe, kas ir vajadzīga, lai konstatētu 101. panta 1. punkta pārkāpumu, ir mazāka par tirgus varas pakāpi, kas vajadzīga, lai konstatētu dominējošu stāvokli saskaņā ar 102. pantu⁽²²⁾.

16. Lai konkurences ierobežojumus analizētu pēc to ietekmes, parasti ir nepieciešams definēt konkrēto tirgu un jo īpaši izpētīt un novērtēt attiecīgo produktu un tehnoloģiju būtību, pušu stāvokli tirgū, konkurentu stāvokli tirgū, pircēju stāvokli tirgū, potenciālo konkurentu esību un šķēršļu līmeni ieiešanai tirgū. Tomēr dažos gadījumos negatīvo ietekmi uz konkurenci var būt iespējams pierādīt tieši, analizējot nolīguma pušu rīcību tirgū. Piemēram, var būt iespējams konstatēt, ka nolīgums ir izraisījis cenu paaugstināšanos.

17. Tomēr licences nolīgumiem var arī būt ievērojams konkurenci veicinošs potenciāls, un lielākā daļa minēto nolīgumu patiešām veicina konkurenci. Licences nolīgumi var veicināt inovāciju, dodot novatoriem iespēju nopelnīt un segt vismaz daļu no pētniecības un izstrādes izmaksām. Licences nolīgumi arī veicina tehnoloģiju izplatīšanos, kas var radīt pievienoto vērtību, samazinot licenciāta ražošanas izmaksas vai dodot tam iespēju ražot jaunus vai

uzlabotus produktus. Licenciāta līmenī efektivitātes uzlabojumi bieži rodas no tā, ka licenciāra tehnoloģija tiek apvienota ar licenciāta aktīviem un tehnoloģijām. Šāda savstarpēji papildinošu aktīvu un tehnoloģiju integrēšana var radīt izmaksu un izlaidis konfigurācijas, kādas citādi nebūtu iespējamās. Piemēram, licenciāra uzlabotu tehnoloģiju apvienojot ar licenciāta efektīvākiem ražošanas vai izplatīšanas līdzekļiem, var samazināt ražošanas izmaksas vai saražot kvalitatīvākus produktus. Licencēšana var arī veicināt konkurenci, likvidējot šķēršļus pašam licenciātam piederošas tehnoloģijas attīstīšanai un izmantošanai. Īpaši nozarēs, kurās ir raksturīgs liels patentu skaits, licencēšana bieži notiek, lai radītu projektēšanas brīvību, novēršot risku, ka licenciārs ceļ prasību par tiesību pārkāpumu. Ja licenciārs piekrīt neizmantojot savas intelektuālā īpašuma tiesības, lai novērstu licenciāta produktu pārdošanu, nolīgums novērš šķēršļus licenciāta produktu pārdošanai un tādējādi kopumā veicina konkurenci.

18. Gadījumos, kad uz licences nolīgumu attiecas Līguma 101. panta 1. punkts, šā nolīguma konkurenci veicinošā ietekme ir jāsamēro ar tā ierobežojošo ietekmi, ņemot vērā 101. panta 3. punktu. Ja ir izpildīti visi četri 101. panta 3. punkta nosacījumi, attiecīgais ierobežojošais licences nolīgums ir spēkā un piemērojams, un nav jāpieņem iepriekšējs lēmums⁽²³⁾. Attiecībā uz stingriem ierobežojumiem maz iespējams, ka tie atbilstu 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Šādi nolīgumi parasti neatbilst (vismaz) vienam no 101. panta 3. punkta pirmajiem diviem nosacījumiem. Parasti tie nerada objektīvus ekonomiskos ieguvumus vai ieguvumus patērētājiem. Turklāt šāda veida nolīgumi parasti neatbilst obligātās vajadzības kritērijam (paredzēts trešajā nosacījumā). Piemēram, ja puses nosaka cenu, par kādu ir jāpārdod uz licences pamata izgatavotie produkti, tas principā novedīs pie izlaidis samazināšanās, resursu neracionālas sadales un augstākām cenām patērētājiem. Tāpat cenu ierobežošana nav obligāti vajadzīga, lai nodrošinātu iespējamās efektivitātes uzlabojumus, kas rodas no abu tehnoloģiju pieejamības abiem konkurentiem.

2.3. Tirgus definēšana

19. Komisijas pieeja konkrētā tirgus definēšanai ir izklāstīta Komisijas Paziņojumā par jēdziena "konkrētais tirgus" definīciju Kopienas konkurences tiesībās⁽²⁴⁾. Šajās

⁽¹⁹⁾ Skatīt spriedumu lietā *John Deere*, 1998, kas minēts 11. zemsvītras piezīmē.

⁽²⁰⁾ Norādes par būtiskas ietekmes jautājumu var atrast Komisijas paziņojumā par maznozīmīgiem nolīgumiem, kas ievērojami neierobežo konkurenci atbilstīgi Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81. panta 1. punktam (OV C 368, 22.12.2001., 13. lpp.). Šajā paziņojumā būtiskā ietekme definēta apvērsti, t.i., nosakot, kad tās nav. Nolīgumiem, uz kuriem neattiecas *de minimis* paziņojuma darbības joma, ne obligāti ir būtiska ierobežojoša ietekme. Ir nepieciešams individuāls novērtējums.

⁽²¹⁾ Spriedums lietā T-321/05 *Astra Zeneca*/Komisija, 2010, Krājums, II-2805. lpp., 267. punkts.

⁽²²⁾ 26. punkts Komisijas Pamatnostādnēs par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, kas minētas 3. zemsvītras piezīmē.

⁽²³⁾ Skatīt 1. panta 2. punktu Padomes 2002. gada 16. decembra Regulā (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (OV L 1, 4.1.2003., 1. lpp.), jaunākie grozījumi izdarīti ar Padomes 2006. gada 25. septembra Regulu (EK) Nr. 1419/2006 (OV L 269, 28.9.2006., 1. lpp.).

⁽²⁴⁾ OV C 372, 9.12.1997., 5. lpp.

- pamatnostādnēs ir aplūkoti tikai tie tirgus definēšanas aspekti, kas ir īpaši svarīgi tehnoloģiju tiesību licencēšanas jomā.
20. Tehnoloģija ir resurss, ko integrē vai nu produktā, vai ražošanas procesā. Tādēļ tehnoloģiju tiesību licencēšana var ietekmēt konkurenci gan augšupējos – resursu tirgos, gan lejupējos – produktu tirgos. Piemēram, ja nolīgumu noslēdz divas puses, kas pārdod konkurējošus produktus lejupējā tirgū un savstarpēji licencē ar šo produktu ražošanu saistītas tehnoloģiju tiesības augšupējā tirgū, nolīgums var ierobežot konkurenci attiecīgo preču vai pakalpojumu lejupējā tirgū. Pretlicencēšana var ierobežot konkurenci arī augšupējā – tehnoloģiju – tirgū un, iespējams, arī citos augšupējos resursu tirgos. Tādēļ, lai novērtētu licences nolīgumu ietekmi uz konkurenci, var būt nepieciešams definēt gan konkrētā produkta tirgu(-s), gan konkrētās tehnoloģijas tirgu(-s) ⁽²⁵⁾.
21. Konkrētais produktu tirgus ietver līguma produktus (kuros ietverta licencētā tehnoloģija) un produktus, kurus pircēji uzskata par savstarpēji aizstājamiem ar līguma produktiem, ņemot vērā to īpašības, cenas un paredzēto izmantojumu. Līguma produkti var piederēt galaproduktu un/vai starpproduktu tirgum.
22. Konkrētie tehnoloģiju tirgi ietver licencētās tehnoloģiju tiesības un tās aizstājējus, tas ir, citas tehnoloģijas, kuras licenciāti uzskata par savstarpēji aizstājamām ar licencēto tehnoloģiju tiesībām, ņemot vērā tehnoloģiju īpašības, licences atlīdzību un paredzēto izmantojumu. Vispirms analizē licenciāra piedāvāto tehnoloģiju, pēc tam nepieciešams apzināt pārējās tehnoloģijas, uz kurām licenciāti varētu pāriet, ja nedaudz, taču pastāvīgi palielinātos relatīvās cenas, tas ir, licences atlīdzība. Alternatīva pieeja ir tirgū apzināt produktus, kuru ražošanā izmantotas licencētās tehnoloģiju tiesības (skatīt 25. punktu).
23. Termins “konkrētais tirgus”, kas ir lietots TNGAR 3. pantā un definēts 1. panta 1. punkta m) apakšpunktā, attiecas gan uz konkrētā produktu tirgu un konkrētā tehnoloģiju tirgu produktu, gan ģeogrāfisko dimensiju.
24. “Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus”, kā definēts TNGAR 1. panta 1. punkta l) apakšpunktā, ir teritorija, kurā attiecīgie uzņēmumi piedāvā vai pieprasa produktus vai tehnoloģiju licences, kurā ir pietiekami viendabīgi konkurences apstākļi un kuru var nošķirt no blakus esošajām teritorijām ievērojami atšķirīgu konkurences apstākļu dēļ. Konkrētā(-o) tehnoloģiju tirgu(-u) ģeogrāfiskais tirgus var atšķirties no konkrēto produktu tirgu ģeogrāfiskā tirgus.
25. Kad konkrētie tirgi ir definēti, dažādajiem tirgu konkurences avotiem var noteikt tirgu daļas un izmantot tās kā tirgus dalībnieku relatīvās ietekmes rādītājus. Tehnoloģiju tirgu gadījumā viena iespēja ir aprēķināt tirgu daļas, pamatojoties uz katras tehnoloģijas daļu kopējos licencēšanas ienākumos no atlīdzības, kas atspoguļo attiecīgās tehnoloģijas daļu tirgū, kurā licencē konkurējošās tehnoloģijas. Tomēr šī metode bieži vien var izrādīties tikai teorētiski, bet ne praktiski izmantojama, jo trūkst skaidras informācijas par licences atlīdzību. Otra pieeja, kas tiek izmantota “drošības zonas” aprēķinam, kā skaidrots TNGAR 8. panta d) apakšpunktā, ir aprēķināt tirgu daļas tehnoloģiju tirgū, pamatojoties uz produktu, kuros izmantota licencētā tehnoloģija, noietu lejupējos produktu tirgos (sīkāk skatīt 85. un turpmākajos punktos). Atsevišķos gadījumos, uz kuriem neattiecas TNGAR “drošības zona”, var būt nepieciešams – ja tas ir praktiski iespējams – piemērot abas aprakstītās pieejas, lai tādējādi precīzāk novērtētu licenciāra ietekmi tirgū un ņemtu vērā citus pieejamos faktorus, kas dod labu ieskatu par pieejamo tehnoloģiju relatīvo ietekmīgumu (papildu faktorus skatīt (157). punktā un (159). un turpmākajos punktos) ⁽²⁶⁾.
26. Daži licences nolīgumi var ietekmēt konkurenci inovācijas jomā. Tomēr, analizējot šādu ietekmi, Komisija parasti izvērtē tikai nolīguma ietekmi uz konkurenci esošajos produktu un tehnoloģiju tirgos ⁽²⁷⁾. Konkurenci šādos tirgos var ietekmēt nolīgumi, kas aizkavē tādu uzlabotu vai jaunu produktu ieviešanu tirgū, kas laika gaitā aizstātu pašreizējos produktus. Šādos gadījumos inovācija ir potenciālas konkurences avots, kas ir jāņem vērā, novērtējot nolīguma ietekmi uz produktu un tehnoloģiju tirgiem. Tomēr dažos gadījumos var būt lietderīgi un nepieciešami atsevišķi analizēt arī ietekmi uz konkurenci inovācijas jomā. Tas īpaši attiecas uz gadījumiem, kad nolīgums ietekmē inovāciju, kuras mērķis ir radīt jaunus produktus, un kad jau agrīnā stadijā ir iespējams apzināt pētniecības
- ⁽²⁵⁾ Skatīt, piemēram, Komisijas Lēmumu COMP/M.5675 *Syngenta/Monsanto*, kurā Komisija analizēja divu vertikāli integrētu saulespuķu selekcionāru apvienošanu, vērtējot gan i) augšupējo tirgu, kurā tirgo (maiņa un licencēšana) šķirnes (vecākaugu līnijas un hibrīdi), gan ii) lejupējo tirgu, kurā tirgo hibrīdus. Lietā COMP/M.5406 *IPIC/MAN Ferrostaal AG* Komisija papildus augstas kvalitātes melnīna ražošanas tirgum definēja arī augšupējo tehnoloģiju tirgu, kurā tiek piedāvātas melnīna ražošanas tehnoloģijas. Skatīt arī lietu COMP/M.269 *Shell/Montecatini*.
- ⁽²⁶⁾ Skatīt arī Komisijas Lēmumu COMP/M.5675 *Syngenta/Monsanto* un Lēmumu COMP/M.5406 *IPIC/MAN Ferrostaal AG*.
- ⁽²⁷⁾ Skatīt arī 119.–122. punktu Pamatnostādnēs par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērojamību horizontālās sadarbības nolīgumiem (“horizontālās pamatnostādnēs”), OV C 11, 14.1.2011., 1. lpp.

un izstrādes centrus⁽²⁸⁾. Tādos gadījumos var analizēt, vai pēc nolīguma noslēgšanas paliks pietiekami daudz konkurējošu pētniecības un izstrādes centru, lai saglabātos efektīva konkurence inovācijas jomā.

2.4. Konkurentu un nekonkurējošo pušu nošķirums

27. Vispārīgā gadījumā nolīgumi starp konkurentiem rada lielāku risku konkurencei nekā nolīgumi starp nekonkurējošām pusēm. Taču konkurence starp uzņēmumiem, kuri izmanto vienu un to pašu tehnoloģiju (licenciātu konkurence tehnoloģijas ietvaros), ir nozīmīgs papildinājums konkurencei starp uzņēmumiem, kuri izmanto konkurējošas tehnoloģijas (konkurence starp tehnoloģijām). Piemēram, konkurence vienas tehnoloģijas ietvaros var izraisīt cenu pazemināšanos produktiem, kuru ražošanā izmantota attiecīgā tehnoloģija, tādējādi radot ne tikai tiešu un tūlītēju ieguvumu šo produktu patērētājiem, bet arī veicinot turpmāku konkurences attīstību starp uzņēmumiem, kas izmanto konkurējošas tehnoloģijas. Licencēšanas kontekstā ir jāņem vērā arī tas, ka licenciāti pārdod paši savus produktus. Tie nenodarbojas ar cita uzņēmuma piegādāta produkta tālākpārdošanu. Tādējādi starp licenciātiem var būt lielāka iespēja produktu diferenciacijai un uz kvalitāti balstītai konkurencei nekā vertikālu nolīgumu gadījumā par produktu tālākpārdošanu.

28. Lai raksturotu pušu attiecības no konkurences viedokļa, ir jānoskaidro, vai puses būtu bijušas faktiski vai potenciāli konkurenti, ja nolīgums nebūtu noslēgts. Ja bez nolīguma puses nebūtu bijušas faktiski vai potenciāli konkurenti nevienā nolīguma konkrētajā tirgū, tās uzskata par nekonkurējošām pusēm.

29. Principā nolīguma puses neuzskata par konkurentiem, ja tās atrodas vienpusēji vai abpusēji bloķējošā situācijā. Vienpusēji bloķējošā situācija pastāv, ja tehnoloģiju tiesības nevar izmantot, nepārkāpjot derīgas tiesības uz kādu citu tehnoloģiju, vai ja viena puse nevar darboties konkrētajā tirgū komerciāli dzīvotspējīgā veidā, nepārkāpjot derīgas tiesības uz otras puses tehnoloģiju. Tas notiek, piemēram, ja vienas tehnoloģijas tiesības attiecas uz uzlabojumu citām tehnoloģijas tiesībām, un šo uzlabojumu nevar likumīgi izmantot bez pamata tehnoloģiju tiesību licences. Abpusēji bloķējošā situācija pastāv, ja nevienu no abām tehnoloģiju tiesībām nevar izmantot, nepārkāpjot derīgas tiesības uz otru tehnoloģiju, vai, ja neviena no pusēm nevar darboties konkrētajā tirgū komerciāli dzīvotspējīgā veidā, nepārkāpjot derīgas tiesības uz otras puses tehnoloģiju, un ja tādējādi pusēm vienai no otras jāiegūst licence vai jāatsakās no savām tiesībām⁽²⁹⁾. Tomēr praksē ir gadījumi, kad nav skaidrs, vai konkrētas tehnoloģiju tiesības ir derīgas un ir pārkāptas.

⁽²⁸⁾ Skatīt arī 157. punktu.

⁽²⁹⁾ Ja runa ir par uzņēmumiem, kuriem ir vispārējas saistības, piemēram, ar tiesību licenci vai saskaņā ar FRAND saistībām, licencēt atsevišķas intelektuālā īpašuma tiesības, nevar uzskatīt, ka puses atrodas bloķējošā situācijā, pamatojoties uz šīm intelektuālā īpašuma tiesībām.

30. Puses ir faktiski konkurenti konkrētā produkta tirgū, ja pirms minētā nolīguma noslēgšanas tās abas jau darbojās vienā un tajā pašā konkrētā produkta tirgū. Tas, ka abas puses jau darbojas vienā un tajā pašā konkrētā produkta tirgū, nenoslēdzot licences nolīgumu, ir skaidrs apliecinājums, ka puses viena otru nebloķē. Šādā situācijā var uzskatīt, ka puses ir faktiskie konkurenti, ja vien un līdz nav pierādīts (proti, ar galīgu tiesas spriedumu), ka pastāv bloķējoša situācija.

31. Licenciātu var uzskatīt par potenciālu konkurentu produktu tirgū, ja iespējams, ka, nepastāvot nolīgumam, tas neliela, taču pastāvīga produktu cenu kāpuma gadījumā būtu veicis vajadzīgos papildu ieguldījumus, lai ieietu konkrētajā tirgū. Iespējamā ienākšana tirgū ir jāvērtē reālistiski, t.i., pamatojoties uz konkrētā gadījuma faktiem. Ieiešana tirgū ir reālāka, ja licenciāta rīcībā ir aktīvi, kurus viegli var izmantot ieiešanai tirgū bez ievērojamām neatgūstamajām izmaksām, vai ja tas jau ir izstrādājis plānus ieiešanai tirgū vai sācis citāda veida investīcijas. Jābūt reālām konkrētām iespējām licenciātam ieiet konkrētajā tirgū un konkurēt ar uzņēmumiem, kas jau veic uzņēmējdarbību šajā tirgū⁽³⁰⁾. Tādēļ licenciātu nevar uzskatīt par potenciālu konkurentu, ja tā ienākšana tirgū nav ekonomiski dzīvotspējīga stratēģija⁽³¹⁾.

32. Jo īpaši saistībā ar intelektuālā īpašuma tiesībām papildu faktors, lai noteiktu, vai puses ir potenciāli konkurenti kādā konkrētā tirgū, jāizsver, vai starp to intelektuālā īpašuma tiesībām pastāv bloķējoša situācija, proti, ka licenciāts nevar iekļūt konkrētajā tirgū, nepārkāpjot otras puses intelektuālā īpašuma tiesības.

33. Ja nav skaidrības, piemēram, galīga tiesas lēmuma veidā, ka bloķējoša situācija pastāv, pusēm, lai noteiktu, vai tās ir potenciāli konkurenti, būs jābalstās uz visiem tobrīd pieejamajiem pierādījumiem, tostarp arī uz iespējamību, ka intelektuālā īpašuma tiesības ir pārkāptas, un, lai noteiktu, vai pastāv reālas iespējas rast efektīvus risinājumus, neizmantojot esošās intelektuālā īpašuma tiesības. Pat ja nevar izslēgt, ka pastāv bloķējoša situācija, ievērojamie ieguldījumi, kas jau ir veikti, vai plāni, kas veicina ieiešanu konkrētā tirgū, var būt pamatā pieņemumam, ka puses ir vismaz potenciāli konkurenti. Īpaši pārliecinoši pierādījumi par bloķējošas situācijas pastāvēšanu var būt nepieciešami, ja puses ir abpusēji ieinteresētas apgalvot, ka pastāv bloķējoša situācija, lai tās tiktu kvalificētas kā nekonkurējošas puses, piemēram, ja apgalvojums par

⁽³⁰⁾ T-374/94, T-375/94, T-384/94 un T-388/94, *European Night Services* un citi/Komisija, 1998, *Recueil*, II-3141. lpp., 137. punkts.

⁽³¹⁾ Spriedums lietā T-461/07, *Visa Europe Ltd* un *Visa International Service*/Eiropas Komisija, 2011, Krājums, II-1729. lpp., 167. punkts.

abpusēji bloķējošu situāciju attiecas uz savstarpēji aizstājām tehnoloģijām (skatīt 22. punktu) vai ja no licenciāra vai licenciāta puses pastāv finansiāla stimulēšana.

34. Lai atzītu, ka ieiešana tirgū rada reālistisku konkurences spiedienu, tai jābūt iespējamai īsā laika periodā⁽³²⁾. Vispārīgā gadījumā par pieņemamu ir uzskatāms viena līdz divu gadu periods. Taču dažos gadījumos var būt izmantojams ilgāks laika periods. Lai noteiktu šā perioda ilgumu, par kritēriju var izmantot laiku, kāds vajadzīgs, lai savas jaudas pielāgotu uzņēmumi, kas jau darbojas attiecīgajā tirgū. Piemēram, puses visticamāk tiks uzskatītas par potenciāliem konkurentiem produktu tirgū, ja licenciāts vienā ģeogrāfiskajā tirgū ražošanai izmanto pats savu tehnoloģiju un citā ģeogrāfiskajā tirgū uzsāk ražošanu, izmantojot licencētu konkurējošu tehnoloģiju. Šādā gadījumā ir iespējams, ka licenciāts būtu varējis ieiet otrā ģeogrāfiskajā tirgū, izmantojot pats savu tehnoloģiju, izņemot, ja to neizslēdz objektīvi faktori, tostarp bloķējošu intelektuālā īpašuma tiesību pastāvēšana.
35. Puses ir faktiski konkurenti tehnoloģiju tirgū, ja tās abas vai nu jau licencē savstarpēji aizstājamo tehnoloģiju tiesības, vai ja licenciāts jau licencē savu tehnoloģiju tiesības un licenciārs ieiet tehnoloģiju tirgū, licenciātam izsniedzot licenci uz konkurējošu tehnoloģiju tiesībām.
36. Puses ir uzskatāmas par potenciāliem konkurentiem tehnoloģiju tirgū, ja tām pieder savstarpēji aizstājamas tehnoloģijas un licenciāts nelicencē pats savu tehnoloģiju, ar nosacījumu, ka tas to, iespējams, darītu neliela, taču pastāvīga tehnoloģiju cenu kāpuma gadījumā. Attiecībā uz tehnoloģiju tirgiem parasti ir sarežģītāk noteikt, vai puses ir potenciāli konkurenti. Tāpēc, piemērojot TNGAR, potenciālā konkurence tehnoloģiju tirgū netiek ņemta vērā (skatīt 83. punktu) un attiecīgās puses tiek uzskatītas par nekonkurējošām pusēm.
37. Dažos gadījumos turklāt var būt iespējams secināt, ka, lai gan licenciārs un licenciāts ražo konkurējošus produktus, tie nav konkurenti konkrētajā produktu tirgū un konkrētajā tehnoloģiju tirgū, jo licencētā tehnoloģija ir tik krass jauninājums, ka licenciāta tehnoloģija izrādās novecojusi vai konkurētspējīga. Šādos gadījumos licenciāra tehnoloģija vai nu rada jaunu tirgu, vai arī izslēdz licenciāta tehnoloģiju no esošā tirgus. Taču bieži vien nolīguma noslēgšanas laikā šādu secinājumu nav iespējams izdarīt. Parasti tikai tad, kad tehnoloģija vai produkti, kuros tā izmantota, ir bijuši pieejami patērētājiem jau kādu laiku, kļūst acīmredzams, ka agrākā tehnoloģija ir novecojusi vai kļuvusi konkurētspējīga. Piemēram, kad tika izstrādāta CD tehnoloģija un tirgū parādījās diski un atskaņotāji, nebija acīmredzams, ka šī jaunā tehnoloģija aizstās plates. Tas kļuva acīmredzams tikai pēc vairākiem gadiem. Tāpēc puses tiks uzskatītas par konkurentiem, ja nolīguma noslēgšanas brīdī nav acīmredzams, ka licenciāta tehnoloģija ir novecojusi vai kļuvusi konkurētspējīga. Tomēr, tā kā gan Līguma 101. panta 1. punkts, gan 101. panta 3. punkts ir jāpiemēro, ņemot vērā faktiskos apstākļus, kādos nolīgums noslēgts, vērtējums ir atkarīgs no būtiskām izmaiņām faktos. Līdz ar to, ja licenciāta tehnoloģija attiecīgajā tirgū vēlāk izrādās novecojusi vai konkurētspējīga, pušu attiecību statuss mainīsies, un tās tiks uzskatītas par nekonkurējošām pusēm.
38. Dažos gadījumos puses var kļūt par konkurentiem pēc nolīguma noslēgšanas, ja licenciāts pats izstrādā vai iegādājas un sāk izmantot konkurējošu tehnoloģiju. Šādos gadījumos tas, ka puses nolīguma noslēgšanas brīdī nebija konkurenti un ka nolīgums tika noslēgts šādā kontekstā, ir jāņem vērā. Tāpēc Komisija galvenokārt pievērsīs uzmanību tam, kā nolīgums ietekmē licenciāta spēju izmantot savu (konkurējošo) tehnoloģiju. Šādiem nolīgumiem nepiemēros stingro ierobežojumu sarakstu, ko piemēro nolīgumiem starp konkurentiem, ja vien attiecīgais nolīgums vēlāk kādā būtiskā aspektā netiek grozīts pēc tam, kad puses ir kļuvušas par konkurentiem (skatīt TNGAR 4. panta 3. punktu).
39. Uzņēmumi, kas ir nolīguma puses, var kļūt par konkurentiem pēc nolīguma noslēgšanas arī tad, ja pirms licences iegūšanas licenciāts jau ir darbojies konkrētajā tirgū, kurā pārdod līguma produktus, un licenciārs vēlāk ienāk konkrētajā tirgū, izmantojot licencētu tehnoloģiju tiesības vai jaunu tehnoloģiju. Arī šajā gadījumā uz nolīgumu turpinās attiekties stingro ierobežojumu saraksts, kas piemērojams nolīgumiem starp nekonkurējošām pusēm, ja vien nolīgums pēc tam nav grozīts kādā būtiskā aspektā (skatīt TNGAR 4. panta 3. punktu). Pie būtiskiem grozījumiem ir pieskaitāma jauna tehnoloģiju nodošanas nolīguma noslēgšana starp pusēm attiecībā uz konkurējošu tehnoloģiju tiesībām, kuras var izmantot ar līguma produktiem konkurējošu produktu ražošanai.

⁽³²⁾ Spriedums lietā T-461/07 *Visa Europe Ltd un Visa International Service/Eiropas Komisija*, 2011, Krājums, II-1729. lpp., 189. punkts.

3. TNGAR PIEMĒROŠANA

3.1. TNGAR ietekme

40. Tehnoloģiju nodošanas nolīgumu kategorijām, kas atbilst TNGAR ietvertajiem nosacījumiem, ir piemērojams atbrīvojums no aizlieguma, kurš paredzēts Līguma 101. panta 1. punktā. Grupu atbrīvojuma nolīgumi ir juridiski spēkā esoši un piemērojami. Tādus nolīgumus var aizliegt vienīgi nākotnē un tikai tad, ja Komisija un dalībvalsts konkurences iestādes atsauc šo grupu atbrīvojumu. Valstu tiesas privātas tiesvedības ietvaros nevar saskaņā ar 101. pantu aizliegt grupu atbrīvojuma nolīgumus.

41. Grupu atbrīvojums tehnoloģiju nodošanas nolīgumu kategorijām balstās uz pieņēmumu, ka minētie nolīgumi – ja uz tiem attiecas Līguma 101. panta 1. punkts – atbilst visiem četriem nosacījumiem, kas paredzēti 101. panta 3. punktā. Tādējādi tiek pieņemts, ka šie nolīgumi rada ekonomiskās efektivitātes uzlabojumus, nolīgumos ietvertie ierobežojumi ir obligāti nepieciešami šo uzlabojumu īstenošanai, patērētāji attiecīgajos tirgos saņem taisnīgu daļu no efektivitātes uzlabojumiem un nolīgumi nedod attiecīgajiem uzņēmumiem iespēju likvidēt konkurenci attiecībā uz konkrēto produktu būtisku daļu. TNGAR paredzēto tirgus daļu robežlielumu (3. pants), stingro ierobežojumu saraksta (4. pants) un izslēgto ierobežojumu (5. pants) mērķis ir nodrošināt, ka grupu atbrīvojumu attiecina vienīgi uz tādiem ierobežojošiem nolīgumiem, par kuriem var pamatoti pieņemt, ka tie atbilst visiem četriem 101. panta 3. punkta nosacījumiem.

42. Kā skaidrots šo pamatnostādņu 4. iedaļā, uz daudziem licences nolīgumiem Līguma 101. panta 1. punkts neattiecas vai nu tāpēc, ka tie vispār neierobežo konkurenci, vai tāpēc, ka konkurences ierobežojums nav būtisks⁽³³⁾. Tā kā uz šādiem nolīgumiem TNGAR attiektos jebkurā gadījumā, nav vajadzības noteikt, vai uz tiem attiecas 101. panta 1. punkts⁽³⁴⁾.

43. Ārpus grupu atbrīvojuma darbības jomas ir jāizvērtē, vai konkrētā gadījumā uz nolīgumu attiecas Līguma 101. panta 1. punkts, un, ja attiecas, tad jānosaka, vai ir izpildīti 101. panta 3. punkta nosacījumi. Netiek pieņemts, ka uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem, uz kuriem grupu atbrīvojums neattiecas, attiektos 101. panta 1. punkts vai ka tie neatbilstu 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Piemēram, tas vien, ka pušu tirgus daļas pārsniedz TNGAR 3. pantā noteiktos tirgus daļas robežlielumus, nav pietiekams pamats, lai konstatētu, ka uz nolīgumu attiecas 101. panta 1. punkts. Šādā gadījumā ir jāveic nolīguma iespējamās ietekmes individuāls novērtējums.

⁽³³⁾ Attiecībā uz šo skatīt Paziņojumu par maznozīmīgiem nolīgumiem, kas minēts 20. zemsvītras piezīmē.

⁽³⁴⁾ Kā noteikts Regulas (EK) Nr. 1/2003 3. panta 2. punktā, nolīgumus, kas var ietekmēt dalībvalstu savstarpējo tirdzniecību, bet kuri nav aizliegti ar 101. pantu, arī nevar aizliegt ar valsts konkurences tiesību aktiem.

Tikai tad, ja nolīgumos ir ietverti stingrie konkurences ierobežojumi, parasti var pieņemt, ka tie ir aizliegti ar 101. pantu.

3.2. TNGAR darbības joma un darbības ilgums

3.2.1. Tehnoloģiju nodošanas nolīgumu jēdziens

44. TNGAR un šīs pamatnostādnes attiecas uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem. Saskaņā ar TNGAR 1. panta 1. punkta b) apakšpunktu jēdzienā “tehnoloģiju tiesības” ir ietverta zinātība, kā arī patenti, funkcionālie modeļi, dizainparauga tiesības, pusvadītāju izstrādājumu topogrāfijas, papildu aizsardzības sertifikāti medicīnas produktiem vai citiem produktiem, attiecībā uz kuriem iespējams saņemt šādus papildu aizsardzības sertifikātus, augu selekcionāru sertifikāti un programmatūras autortiesības vai minēto kombinācija, kā arī šo tiesību pieteikumi un šo tiesību reģistrācijas pieteikumi. Licencētām tehnoloģiju tiesībām būtu jādod licenciātām iespēja ar vai bez citiem ražošanas līdzekļiem ražot līgumā paredzētos produktus. TNGAR ir piemērojama vienīgi dalībvalstīs, kurās licenciāram pieder konkrētās tehnoloģiju tiesības. Pretējā gadījumā nav nekādu tehnoloģiju tiesību, kas nododamas TNGAR nozīmē.

45. Zinātība TNGAR 1. panta 1. punkta i) apakšpunktā ir definēta kā praktiskas informācijas kopums, kas rodas pieredzes un testēšanas rezultātā un kas ir slepens, būtisks un precizēts.

a) “Slepens” nozīmē, ka zinātība nav vispārzināma vai viegli pieejama.

b) “Būtisks” nozīmē, ka zinātība ietver informāciju, kas ir svarīga un noderīga licences nolīgumā paredzēto produktu ražošanai vai licences nolīgumā paredzētā procesa pielietošanai. Citiem vārdiem, šai informācijai ir ievērojami jāveicina vai jāatvieglo līguma produktu ražošana. Gadījumos, kad licencētā zinātība attiecas uz produktu, nevis procesu, šis nosacījums nozīmē, ka zinātība ir noderīga līguma produktu ražošanai. Šis nosacījums nav izpildīts, ja līguma produktu ir iespējams ražot, pamatojoties uz brīvi pieejamu tehnoloģiju. Tomēr šis nosacījums nenozīmē, ka līguma produktam ir jābūt vērtīgākam nekā produktiem, kas ražoti, izmantojot brīvi pieejamu tehnoloģiju. Ja tehnoloģijas attiecas uz procesu, šis nosacījums nozīmē, ka zinātība ir noderīga tādā nozīmē, ka nolīguma noslēgšanas brīdī bija pamatoti uzskatīt, ka zinātība ļaus ievērojami uzlabot licenciāta konkurētspēju, piemēram, samazinot tā ražošanas izmaksas.

- c) "Precizēts" nozīmē, ka ir iespējams pārbaudīt, vai licenciētā zinātība atbilst slepenības un būtiskuma kritērijiem. Šis nosacījums ir izpildīts, ja licenciētā zinātība ir aprakstīta rokasgrāmatās vai citādi fiksēta rakstveidā. Tomēr dažos gadījumos tas nav reāli iespējams. Licenciētā zinātība var sastāvēt no praktiskām zināšanām, kuras ir licenciāra darbiniekiem. Piemēram, licenciāra darbiniekiem var būt slepenas un būtiskas zināšanas par noteiktu ražošanas procesu, kuras tiek nodotas licenciātam, apmācot tā darbiniekus. Šādos gadījumos pietiek ar to, ja nolīgumā apraksta zinātnības vispārīgo raksturu un iekļauj to darbinieku sarakstu, kuri būs vai ir bijuši iesaistīti zinātnības nodošanā licenciātam.
46. Uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumos ietvertajiem noteikumiem par produktu iegādi, ko veic licenciāts, TNGAR attiecas tikai tad, ja un ciktāl minētie noteikumi ir tieši saistīti ar līguma produktu ražošanu vai pārdošanu. Tādējādi TNGAR neattiecas uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem vai nolīgumu daļām par resursiem un/vai iekārtām, ko neizmanto līguma produktu ražošanai. Piemēram, ja pienu pārdod kopā ar siera ražošanas tehnoloģijas licenci, TNGAR attieksies tikai uz tiem piena daudzumiem, kas izmantoti siera ražošanai ar licenciēto tehnoloģiju.
47. Uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumos ietvertiem noteikumiem par cita veida intelektuālā īpašuma, piemēram, preču zīmju un autortiesību, izņemot programmatūras autortiesību (attiecībā uz programmatūras autortiesībām skatīt (44) un (62). punktus), licenciēšanu TNGAR attiecas tikai tad, ja un ciktāl minētie noteikumi ir tieši saistīti ar līguma produktu ražošanu vai pārdošanu. Šis nosacījums nodrošina, ka noteikumiem par cita veida intelektuālā īpašuma tiesībām grupu atbrīvojumu piemēro, ja šīs citas intelektuālā īpašuma tiesības dod iespēju licenciātam labāk izmantot licenciēto tehnoloģiju tiesības. Piemēram, ja licenciārs atļauj licenciātam izmantot tā preču zīmi uz produktiem, kuros ietverta licenciētā tehnoloģija, šī preču zīmes licence dod iespēju licenciātam labāk izmantot licenciēto tehnoloģiju, ļaujot patērētājiem tieši sasaistīt produktu ar raksturīgajām īpašībām, ko tam nodrošina licenciētās tehnoloģiju tiesības. Licenciātam noteiktais pienākums izmantot licenciāra preču zīmi var arī veicināt tehnoloģijas izplatību, ļaujot licenciāram tikt identificētam kā attiecīgās tehnoloģijas avotam. TNGAR attiecas uz tehnoloģijas nodošanas nolīgumiem šajā situācijā, pat ja puses pirmām kārtām interesē šo preču zīmju, nevis licenciētās tehnoloģijas izmantošana ⁽³⁵⁾.
48. Izņemot programmatūras autortiesības, TNGAR uz autortiesību licenciēšanu neattiecas (izņemot 47. punktā minētajā situācijā). Komisija, novērtējot šādu autortiesību licenciēšanu saskaņā ar Līguma 101. pantu, vispārīgā gadījumā piemēros TNGAR un šajās pamatnostādnēs noteiktos principus.
49. No otras puses, tiek uzskatīts, ka ar autortiesībām aizsargātu iznomāšanas tiesību un publiska izpildījuma tiesību licenciēšana, īpaši attiecībā uz filmām vai mūziku, rada specifiskas problēmas, un šādas licenciēšanas novērtējumu, iespējams, nav pamatoti veikt, balstoties uz šajās pamatnostādnēs izklāstītajiem principiem. Piemērojot 101. pantu, ir jāņem vērā darba specifika un tā izmantošanas veids ⁽³⁶⁾. Tādēļ Komisija TNGAR un šīs pamatnostādnēs pēc analogijas nepiemēros šo citu tiesību licenciēšanai.
50. TNGAR un šajās pamatnostādnēs ietvertos principus Komisija neattiecinās arī uz preču zīmju licenciēšanu (izņemot 47. punktā minētajā situācijā). Preču zīmju licenciēšana bieži notiek ar mērķi izplatīt un tālākpārdot preces un pakalpojumus un parasti ir radniecīgāka izplatīšanas nolīgumiem nekā tehnoloģiju licenciēšanai. Ja preču zīmes licence ir tieši saistīta ar preču un pakalpojumu izmantošanu, pārdošanu vai tālākpārdošanu un nav nolīguma galvenais priekšmets, uz licences nolīgumu attiecas Komisijas Regula (ES) Nr. 330/2010 ⁽³⁷⁾.
- ### 3.2.2. Nodošanas jēdziens
51. Jēdziens "nodošana" nozīmē, ka tehnoloģijai ir jāpāriet no viena uzņēmuma uz otru. Šī nodošana parasti izpaužas kā licenciēšana, t.i., licenciārs dod licenciātam tiesības izmantot savas tehnoloģiju tiesības, pretī saņemot licences atlīdzību.
52. Kā noteikts TNGAR 1. panta 1. punkta c) apakšpunktā, par nodošanas nolīgumiem uzskata arī tehnoloģiju tiesību nodošanu gadījumā, ja uz nodevēju turpina gulties daļa riska, kas saistīts ar tehnoloģiju tiesību izmantošanu. Jo īpaši gadījumā, kad maksājamā summa ir atkarīga no pārņēmēja apgrozījuma, kas gūts, pārdodot produktus, kas saražoti, izmantojot pārņemto tehnoloģiju, no šādu izgatavoto produktu daudzuma vai no operāciju skaita, kas veiktas, izmantojot minēto tehnoloģiju.

⁽³⁵⁾ Attiecīgi TNGAR tagad varētu attiekties uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumu, kas skatīts Komisijas lēmumā lietā *Moosehead/Whitbread* (OV L 100, 20.4.1990., 32. lpp.), skatīt jo īpaši minētā lēmuma 16. punktu.

⁽³⁶⁾ Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā 262/81 *Coditel (II)*, *Recueil*, 3381. lpp.

⁽³⁷⁾ OV L 102, 23.4.2010., 1. lpp.

53. Nolikumu, ar ko licenciārs apņemas neizmantot savas tehnoloģiju tiesības pret licenciātu, arī var uzskatīt par tehnoloģiju tiesību nodošanu. Tīras patenta licences būtība ir tiesības darboties patenta izņēmuma tiesību ietvaros. No tā izriet, ka TNGAR attiecas arī uz tā sauktajiem nepieprasīšanas nolīgumiem un izlīguma nolīgumiem, ar kuriem licenciārs ļauj licenciātam patenta ietvaros nodarboties ar ražošanu⁽³⁸⁾.

3.2.3. Divpusēji nolīgumi

54. Saskaņā ar TNGAR 1. panta 1. punkta c) apakšpunktu regula attiecas tikai uz "divu uzņēmumu starpā" noslēgtiem tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem. TNGAR neattiecas uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem starp vairāk nekā diviem uzņēmumiem⁽³⁹⁾. Noteicošais faktors, lai nošķirtu divpusējus nolīgumus un daudzpusējus nolīgumus, ir tas, vai konkrētais nolīgums ir noslēgts starp vairāk nekā diviem uzņēmumiem.

55. TNGAR attiecas uz divu uzņēmumu noslēgtiem nolīgumiem pat tad, ja nolīgumā ir paredzēti nosacījumi vairāk nekā vienam tirzniecības līmenim. Piemēram, TNGAR ir piemērojama licences nolīgumam, kas attiecas ne tikai uz ražošanas posmu, bet arī uz izplatīšanas posmu, nosakot pienākumus, kas licenciātam jāuzliek vai kurus tas var uzlikt saskaņā ar licenci ražoto produktu tālākpārdevējiem⁽⁴⁰⁾.

56. Nolikumi, ar ko izveido tehnoloģiju kopfondus un licencēšanu no tehnoloģiju kopfondiem, parasti ir daudzpusēji nolīgumi, un tādējādi uz tiem TNGAR neattiecas⁽⁴¹⁾. Tehnoloģiju kopfonda jēdziens attiecas uz nolīgumiem, ar kuriem divas vai vairākas puses vienojas apvienot savas attiecīgās tehnoloģijas un licencēt tās kā tehnoloģiju paketi. Tehnoloģiju kopfonda jēdzienā ietilpst arī vienošanās, ar ko divi vai vairāki uzņēmumi piešķir licenci trešai personai un pilnvaro to izsniegt licences uz šo tehnoloģiju paketi.

⁽³⁸⁾ Šajās pamatnostādņēs izmantotie termini "licencēšana" un "licencēts" ietver arī nepieprasīšanas un izlīguma nolīgumus, ciktāl tehnoloģiju tiesību nodošana notiek, kā aprakstīts šajā iedaļā. Skatīt turpmāk 234. un turpmākos punktus par izlīguma nolīgumiem.

⁽³⁹⁾ Saskaņā ar Padomes 1965. gada 2. marta Regulas (EEK) Nr. 19/65 par Līguma 85. panta 3. punkta piemērošanu atsevišķām līgumu un saskaņotu darbību kategorijām (OV, Īpašais izdevums, Sējums I, 1965–1966, 35. lpp) piemērošanu Komisijai nav pilnvaru piemērot grupu atbrīvojumu tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem, kas noslēgti starp vairāk nekā diviem uzņēmumiem.

⁽⁴⁰⁾ Skatīt TNGAR 6. apsvērumu un 3.2.6. iedaļu turpmāk.

⁽⁴¹⁾ Sīkākai informācijai skatīt (247). punktu.

57. Licences nolīgumi, kas noslēgti starp vairāk nekā diviem uzņēmumiem, bieži rada tādas pašas problēmas kā tāda paša veida licences nolīgumi, kas noslēgti starp diviem uzņēmumiem. Individuāli izvērtējot licences nolīgumus, kas ir tāda paša veida kā tie, uz kuriem attiecas grupu atbrīvojums, bet kas ir noslēgti starp vairāk nekā diviem uzņēmumiem, Komisija pēc analogijas piemēros TNGAR noteiktos principus. Tomēr tehnoloģiju kopfondi un tehnoloģiju kopfonda licenču piešķiršana ir īpaši aplūkoti 4.4. iedaļā.

3.2.4. Nolīgumi par līguma produktu ražošanu

58. No 1. panta 1. punkta c) apakšpunkta izriet, ka, lai uz licences nolīgumiem attiektos TNGAR, to mērķim ir jābūt "līgumu produktu ražošana", tas ir, produktu ražošana, kuros ietvertas licencētās tehnoloģiju tiesības, vai kas ražoti, izmantojot licencētās tehnoloģiju tiesības. Ar licenci ir jāļauj licenciātam un/vai tā apakšuzņēmējam(-iem) izmantot licencēto tehnoloģiju preču ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai (skatīt arī TNGAR preambulas 7. apsvērumu).

59. Ja nolīguma mērķis nav ražot līguma produktus, bet, piemēram, tikai bloķēt konkurējošās tehnoloģijas izstrādi, uz licences nolīgumu neattiecas TNGAR un šīs pamatnostādnes var arī nebūt piemērotas nolīguma izvērtēšanai. Vispārīgi runājot, ja puses atturas izmantot licencētās tehnoloģiju tiesības, nenotiek efektivitāti veicinoša saimnieciskā darbība, un līdz ar to zūd grupu atbrīvojuma loģiskais pamats. Tomēr tehnoloģijas izmantošanai nav noteikti jāizpaužas aktīvu integrēšanas veidā. Izmantošana notiek arī tad, ja licence licenciātam nodrošina projektēšanas brīvību, dodot tam iespēju izmantot savu tehnoloģiju un novēršot risku, ka licenciārs varētu celt prasību par tiesību pārkāpumu. Ja licencēšana notiek starp konkurentiem, fakts, ka puses neizmanto licencēto tehnoloģiju, var norādīt uz to, ka vienošanās ir slēpts kartelis. Šo iemeslu dēļ Komisija ļoti rūpīgi izskatīs tehnoloģijas neizmantošanas gadījumus.

60. TNGAR attiecas uz licences nolīgumiem, kuru mērķis ir dot licenciātam un/vai tā apakšuzņēmējam(-iem) iespēju ražot līguma produktus. Tādējādi TNGAR neattiecas uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem (vai tām nolīgumu daļām), ar ko atļauj apakšlicencēšanu. Tomēr Komisija TNGAR un šajās pamatnostādņēs ietvertos principus pēc analogijas piemēros "licencēšanas pamatnolīgumiem" starp licenciāru un licenciātu (tas ir nolīgums, ar ko licenciārs ļauj licenciātam izsniegt apakšlicenci uz tehnoloģiju). TNGAR attiecas uz licenciāta un apakšlicenciātu nolīgumiem par līguma produktu ražošanu.

61. Termins "līguma produkti" ietver preces, kas ražotas, un pakalpojumus, kas sniegti, izmantojot licencētās tehnoloģiju tiesības. Tas vienlīdz attiecas uz gadījumiem, kad licencēto tehnoloģiju izmanto ražošanas procesā, un uz gadījumiem, kad tā ir ietverta pašā produktā. Šajās pamatnostādņēs formulējums "produkti, kuros ietverta licencētā tehnoloģija" apzīmē abus gadījumus. TNGAR ir piemērojama visos gadījumos, kad tehnoloģiju tiesības tiek licencētas ar mērķi ražot preces vai sniegt pakalpojumus. TNGAR un šo pamatnostādņu pamatā ir pieņēmums, ka pastāv tieša saikne starp licencētām tehnoloģiju tiesībām un līguma produktu. Ja šīs saiknes nav, t.i., nolīguma galvenais mērķis nav dot iespēju ražot līguma produktu, TNGAR un šo pamatnostādņu analīzes struktūra var nebūt piemērojama.
62. Programmatūras autortiesību licencēšanu tikai aizsargātā darba reproducēšanas un izplatīšanas nolūkā, tas ir, lai ražotu kopijas tālākpārdošanai, neuzskata par "ražošanu" TNGAR nozīmē, un tādējādi uz to nav attiecināma ne TNGAR, ne šīs pamatnostādnes. Tā vietā uz šādu reproducēšanu izplatīšanas nolūkā pēc analogijas attiecas Komisijas Regula (ES) Nr. 330/2010⁽⁴²⁾ un Pamatnostādnes vertikālo ierobežojumu jomā⁽⁴³⁾. Reproducēšana izplatīšanas nolūkā notiek, ja licenci piešķir programmatūras reproducēšanai uz nesēja neatkarīgi no programmatūras izplatīšanas tehniskajiem līdzekļiem. Piemēram, TNGAR un šīs pamatnostādnes neattiecas uz programmatūras autortiesību licencēšanu, ja licenciātam nodrošina programmatūras paraugeksemplāru, lai šo programmatūru reproducētu un pārdotu galalietotājiem. Tāpat šie noteikumi neattiecas ne uz programmatūras autortiesību licencēšanu un programmatūras izplatīšanu, izmantojot licenci "plēves apvalkā", t.i., nosacījumu kopu, kas iekļauta cietās kopijas paketē un par ko uzskata, ka, atverot paketes iepakojumu, galalietotājs piekrīt šiem nosacījumiem, ne uz programmatūras autortiesību licencēšanu un programmatūras izplatīšanu, izmantojot lejupielādi tiešsaistē.
63. Tomēr, ja licenciāts licencēto programmatūru iestrādā līguma produktā, to vairs neuzskata tikai par reproducēšanu, bet gan par ražošanu. Piemēram, TNGAR un šīs pamatnostādnes attiecas uz programmatūras autortiesību licencēšanu tādā gadījumā, ja licenciātam ir tiesības reproducēt programmatūru, iestrādājot to ierīcē, ar kuru programmatūra mijiedarbojas.
64. TNGAR attiecas arī uz "apakšlīgumiem" – ja licenciārs licencē tehnoloģiju tiesības licenciātam, un tas apņemas, izmantojot šo tehnoloģiju, ražot noteiktus produktus vienīgi licenciāram. Apakšlīgumi var paredzēt arī to, ka licenciārs nodrošina iekārtas, kuras izmantojamas nolīgumā paredzēto preču ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai. Lai uz pēdējo minēto apakšlīgumu veidu tehnoloģiju nodošanas nolīguma ietvaros būtu attiecināma TNGAR, nodrošinātajām iekārtām ir jābūt tieši saistītām ar līguma produktu ražošanu. Uz apakšlīgumiem attiecas arī Komisijas Paziņojums par apakšlīgumiem⁽⁴⁴⁾. Saskaņā ar minēto paziņojumu, kas joprojām ir spēkā, Līguma 101. panta 1. punkts parasti neattiecas uz apakšlīgumiem, ar kuriem apakšuzņēmējs apņemas ražot noteiktus produktus vienīgi galvenajam uzņēmējam. Turklāt 101. panta 1. punkts parasti neattiecas arī uz apakšlīgumiem, ar kuriem galvenais uzņēmējs nosaka līguma starpproduktu iekšējo cenu apakšuzņēmējiem, kas iesaistīti apakšlīguma pievienotās vērtības ķēdē, ja vien līguma produktus ražo vienīgi galvenajam uzņēmējam. Tomēr 101. pants var attiekties uz citiem apakšuzņēmējam noteiktiem ierobežojumiem, piemēram, pienākumu neveikt pašam savus pētniecības un izstrādes pasākumus vai neizmantojot to rezultātus⁽⁴⁵⁾.
65. TNGAR attiecas arī uz nolīgumiem, saskaņā ar kuriem licenciātam, pirms iegūt komerciālai izmantošanai gatavu produktu vai procesu, ir jāveic izstrādes darbs, ar noteikumu, ka līguma produkts ir skaidri identificēts. Pat ja ir nepieciešams šāds papildu darbs un ieguldījumi, nolīguma mērķis ir ražot identificētu līguma produktu, tas ir, produktu, kura ražošanā izmantojamas licencētās tehnoloģiju tiesības.
66. TNGAR un šīs pamatnostādnes neattiecas uz nolīgumiem, ar kuriem tehnoloģiju tiesības tiek licencētas ar mērķi dot iespēju licenciātam veikt turpmāku pētniecību un izstrādi dažādās jomās, tostarp pilnveidojot šādas pētniecības un izstrādes rezultātā radītus produktus⁽⁴⁶⁾. Piemēram, TNGAR un pamatnostādnes neattiecas uz tehnoloģiskās izpētes instrumentu licencēšanu, ko izmanto turpmākās izpētes darba procesā. Tāpat arī tie neattiecas uz pētniecības un izstrādes apakšlīgumiem, ar kuriem licenciāts apņemas veikt pētniecību un izstrādi licencētās tehnoloģijas jomā un nodot uzlaboto tehnoloģiju paketi atpakaļ
- ⁽⁴²⁾ Komisijas 2010. gada 20. aprīļa Regula (ES) Nr. 330/2010 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu vertikālu nolīgumu un saskaņotu darbību kategorijām (OV L 102, 23.4.2010., 1. lpp.).
- ⁽⁴³⁾ OV C 130, 19.5.2010., 1. lpp.
- ⁽⁴⁴⁾ Komisijas 1978. gada 18. decembra Paziņojums par dažu apakšnolīgumu novērtēšanu saistībā ar EEK līguma 85. panta 1. punktu, OV C 1, 3.1.1979., 2. lpp.
- ⁽⁴⁵⁾ Skatīt 3. punktu Komisijas Paziņojumā par apakšnolīgumiem, minēts 44. zemsvītras piezīmē.
- ⁽⁴⁶⁾ Skatīt arī 3.2.6.1. iedaļu.

licenciāram⁽⁴⁷⁾. Šādu nolīgumu galvenais mērķis ir pētniecības un izstrādes pakalpojumu sniegšana nolūkā uzlabot tehnoloģiju, nevis preču ražošana vai pakalpojumu sniegšana, balstoties uz licencēto tehnoloģiju.

3.2.5. Darbības ilgums

67. Ievērojot TNGAR darbības ilgumu (līdz 2026. gada 30. aprīlim), grupu atbrīvojums ir piemērojams tik ilgi, kamēr licencētajām īpašuma tiesībām nav beidzies termiņš vai tās nav zaudējušas spēku vai atzītas par spēkā neesošām. Zinātības gadījumā grupu atbrīvojums ir piemērojams tik ilgi, kamēr licencētā zinātība ir slepena, izņemot gadījumus, kad licenciāta darbības rezultātā zinātība kļūst publiski zināma – tad atbrīvojumu piemēro līdz nolīguma termiņa beigām (skatīt TNGAR 2. pantu).

68. Grupu atbrīvojums ir piemērojams visām licencētajām tehnoloģiju tiesībām, uz kurām attiecas nolīgums, un tā piemērojamība beidzas dienā, kad pēdējām "tehnoloģijas" tiesībām TNGAR nozīmē beidzas termiņš, tās ir atzītas par spēkā neesošām vai kļūst publiskas.

3.2.6. Saikne ar citām grupu atbrīvojuma regulām

69. TNGAR attiecas uz divu uzņēmumu starpā noslēgtiem nolīgumiem par tehnoloģiju tiesību licencēšanu ar mērķi ražot liguma produktus. Tomēr tehnoloģiju tiesības var būt elements arī citu veidu nolīgumos. Turklāt produktus, kuros ietverta licencētā tehnoloģija, pēc tam pārdod tirgū. Tāpēc ir jāaplūko saskares punkti starp TNGAR un Komisijas Regulu (ES) Nr. 1218/2010⁽⁴⁸⁾ attiecībā uz specializācijas nolīgumiem, Komisijas Regulu (ES) Nr. 1217/2010 par pētniecības un izstrādes nolīgumiem⁽⁴⁹⁾ un Komisijas Regulu (ES) Nr. 330/2010⁽⁵⁰⁾ par vertikāliem nolīgumiem.

3.2.6.1. Grupu atbrīvojuma regulas par specializācijas, pētniecības un izstrādes nolīgumiem

70. TNGAR nav piemērojama licencēšanai specializācijas nolīgumu ietvaros, uz kuriem attiecas Regula (ES) Nr.

1218/2010, un licencēšanai pētniecības un izstrādes nolīgumu ietvaros, uz kuriem attiecas Regula (ES) Nr. 1217/2010 (skatīt TNGAR 7. apsvērumu un 9. pantu).

71. Saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 1218/2010 par specializācijas nolīgumiem 1. panta 1. punkta d) apakšpunktu minētā regula cita starpā attiecas uz kopīgas ražošanas nolīgumiem, ar ko divas vai vairākas puses vienojas ražot dažus produktus kopīgi. Regula attiecas arī uz noteikumiem par intelektuālā īpašuma tiesību nodošanu vai izmantošanu, ja vien šie noteikumi nav nolīguma galvenais priekšmets, bet ir tieši saistīti ar nolīguma izpildi un tai nepieciešami.

72. Ja uzņēmumi izveido ražošanas kopuzņēmumu un piešķir šim kopuzņēmumam tā produktu ražošanā izmantojamās tehnoloģijas licenci, uz šādu licencēšanu attiecas Regula (ES) Nr. 1218/2010 par specializācijas nolīgumiem, nevis TNGAR. Tādējādi licencēšana ražošanas kopuzņēmuma kontekstā parasti ir izskatāma saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1218/2010. Taču, ja kopuzņēmums licencē tehnoloģiju trešām personām, šī darbība nav saistīta ar kopuzņēmuma veikto ražošanu, tādēļ uz to minētā regula neattiecas. Šādi licences nolīgumi, kas apvieno pušu tehnoloģijas, ir uzskatāmi par tehnoloģiju kopfondiem, kas ir aplūkoti šo pamatnostādņu 4.4. iedaļā.

73. Regula (ES) Nr. 1217/2010 par pētniecības un izstrādes nolīgumiem attiecas uz nolīgumiem, ar kuriem divi vai vairāki uzņēmumi vienojas kopīgi veikt pētniecību un izstrādi un kopīgi izmantot gūtos rezultātus. Saskaņā ar minētās regulas 1. panta 1. punkta m) apakšpunktu pētniecība un izstrāde un rezultātu izmantošana ir kopīga, ja attiecīgo darbu veic apvienota komanda, organizācija vai uzņēmums, ja to kopīgi uztic kādai trešai personai vai sadala starp pusēm, specializējoties saistībā ar pētniecību, izstrādi, ražošanu un izplatīšanu, tostarp licencēšanu. Minētā regula attiecas arī uz maksas pētniecības un izstrādes nolīgumiem, ar kuriem divi vai vairāki uzņēmumi vienojas, ka viena puse veic pētniecību un izstrādi un otra puse to finansē neatkarīgi no tā, vai attiecīgo rezultātu kopīga izmantošana ir vai nav paredzēta (skatīt Regulas (ES) Nr. 1217/2010 1. panta 1. punkta a) apakšpunkta vi) daļu).

74. No tā izriet, ka Regula (ES) Nr. 1217/2010 par pētniecības un izstrādes nolīgumiem attiecas uz licencēšanu starp pusēm un pušu veikto licencēšanu kopīgai struktūrai pētniecības un izstrādes nolīguma ietvaros. Uz šādu licencēšanu attiecas vienīgi Regula (ES) Nr. 1217/2010, nevis TNGAR. Šādu nolīgumu ietvaros puses var arī noteikt nosacījumus, saskaņā ar kuriem pētniecības un izstrādes nolīguma rezultātus licencē trešām personām. Tomēr, tā kā licenciāti, kas ir trešās personas, nav attiecīgā pētniecības un izstrādes nolīguma puses, Regula (ES) Nr. 1217/2010 neattiecas uz individuālo licences nolīgumu,

⁽⁴⁷⁾ Tomēr uz šo pēdējo piemēru attiecas Regula (ES) Nr. 1217/2010, minēta 49. zemsvītras piezīmē, skat. arī 3.2.6.1. iedaļu turpmāk.

⁽⁴⁸⁾ Komisijas 2010. gada 14. decembra Regula (ES) Nr. 1218/2010 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu dažām specializācijas nolīgumu kategorijām (OV L 335, 18.12.2010., 43. lpp.).

⁽⁴⁹⁾ Komisijas 2010. gada 14. decembra Regula (ES) Nr. 1217/2010 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu dažām pētniecības un izstrādes nolīgumu kategorijām (OV L 335, 18.12.2010., 36. lpp.).

⁽⁵⁰⁾ Minēts 42. zemsvītras piezīmē.

kas noslēgts ar trešām personām. Uz minēto licences nolīgumu TNGAR noteiktais grupu atbrīvojums attiecas, ja tas atbilst minētās regulas nosacījumiem.

3.2.6.2. Grupu atbrīvojuma regula par vertikāliem nolīgumiem

75. Komisijas Regula (ES) Nr. 330/2010 par vertikāliem nolīgumiem attiecas uz nolīgumiem starp diviem vai vairākiem uzņēmumiem, kas katrs attiecīgā nolīguma mērķiem darbojas citā ražošanas vai izplatīšanas ķēdes posmā, un kuri attiecas uz nosacījumiem, ar kādiem puses drīkst pirkt, pārdot vai tālākpārdot konkrētas preces vai pakalpojumus. Tādējādi tā attiecas uz piegādes un izplatīšanas nolīgumiem ⁽⁵¹⁾.

76. Tā kā TNGAR attiecas tikai uz divu pušu starpā noslēgtiem nolīgumiem un licenciāts, kas pārdod licencēto tehnoloģiju ietverošos produktus, Regulas (ES) Nr. 330/2010 izpratnē ir piegādātājs, abas grupu atbrīvojuma regulas ir savstarpēji cieši saistītas. Uz licenciāra un licenciāta nolīgumu attiecas TNGAR, savukārt uz licenciāta un līguma produktu pircējiem noslēgtiem nolīgumiem attiecas Regula (ES) Nr. 330/2010 un Pamatnostādnes vertikālo ierobežojumu jomā ⁽⁵²⁾.

77. TNGAR arī ir paredzēts atbrīvojums licenciāra un licenciāta nolīgumiem, ja tajos ir noteikti licenciāta pienākumi attiecībā uz veidu, kādā tam ir jāpārdod produkti, kuros ietverta licencētā tehnoloģija. Konkrētāk, licenciātam var uzlikt pienākumu izveidot noteikta veida izplatīšanas sistēmu, piemēram, ekskluzīvu vai selektīvu izplatīšanu. Tomēr, lai uz izplatīšanas nolīgumiem, kuri noslēgti šādu pienākumu izpildes nolūkā, attiektos grupu atbrīvojums, tiem jāatbilst Regulai (ES) Nr. 330/2010. Piemēram, licenciārs var likt licenciātam izveidot sistēmu, kas balstīta uz ekskluzīvu izplatīšanu saskaņā ar īpašiem noteikumiem. Tomēr no Regulas (ES) Nr. 330/2010 4. panta b) punkta izriet, ka parasti izplatītājiem ir jādod tiesības brīvi nodarboties ar pasīvo pārdošanu citu licenciāta ekskluzīvu izplatītāju teritorijās.

78. Turklāt, ievērojot Regulu (ES) Nr. 330/2010 par vertikāliem nolīgumiem, izplatītājiem principā ir jādod iespēja gan aktīvi, gan pasīvi nodarboties ar pārdošanu teritorijās, kurās darbojas citu piegādātāju izplatīšanas sistēmas, tas ir, to licenciātu sistēmas, kuri ražo paši savus produktus, izmantojot licencētās tehnoloģiju tiesības. Tas ir tādēļ, ka Regulas (ES) Nr. 330/2010 izpratnē katrs licenciāts ir

atsevišķs piegādātājs. Tomēr piemērošanas iemesli, kādi ir minētajā regulā paredzētajam grupu atbrīvojumam, kas attiecas uz aktīvās pārdošanas ierobežojumiem piegādātāja izplatīšanas sistēmā, var attiekties arī uz situāciju, kad produktus, kuros ietverta licencētā tehnoloģija, dažādi licenciāti pārdod ar kopīgu zīmolu, kas pieder licenciāram. Ja licencēto tehnoloģiju ietverošos produktus pārdod, nodrošinot kopīgu zīmola identitāti, konkrētu ierobežojumu piemērošanai licenciātu izplatīšanas sistēmām var būt tādi paši efektivitātes nodrošināšanas iemesli, kādi ir vienotas vertikālās izplatīšanas sistēmas gadījumā. Tādos gadījumos Komisija, visticamāk, neapšaubītu attiecīgos ierobežojumus, ja pēc analogijas ir izpildītas Regulas (ES) Nr. 330/2010 prasības. Lai uzskatītu, ka pastāv kopīga zīmola identitāte, produkti ir jāpārdod un jālaiž tirgū ar kopīgu zīmolu, kam ir noteicoša nozīme kvalitātes un citas patērētājam būtiskas informācijas nodošanā. Nepietiek ar to, ka papildus licenciātu zīmoliem uz produkta ir norādīts licenciāra zīmols, kas identificē to kā licencētās tehnoloģijas avotu.

3.3. “Drošības zonas” tirgus daļu robežlielumi

79. Saskaņā ar TNGAR 3. pantu ierobežojošo nolīgumu grupu atbrīvojums jeb, citiem vārdiem, TNGAR “drošības zona” ir atkarīga no tirgus daļas robežlielumiem, kas ierobežo grupu atbrīvojuma piemērojamību, pieļaujot nolīgumus, kurus, kaut arī tie var ierobežot konkurenci, vispārīgā gadījumā var uzskatīt par atbilstīgiem Līguma 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Ārpus “drošības zonas”, kas noteikta ar tirgus daļu robežlielumiem, ir nepieciešams individuāls novērtējums. Ja tirgus daļas pārsniedz noteiktos robežlielumus, netiek automātiski pieņemts, ka uz nolīgumu attiecas 101. panta 1. punkts vai ka nolīgums neatbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Ja vien nav noteikti TNGAR 4. pantā minētie stingrie ierobežojumi, ir jāveic tirgus analīze.

Piemērojamie tirgus daļas robežlielumi

80. Tirgus daļas robežlielums, kas piemērojams TNGAR “drošības zonas” noteikšanai, ir atkarīgs no tā, vai nolīgums ir noslēgts starp konkurentiem vai nekonkurējošām pusēm.

81. Tirgus daļas robežlielumi ir piemērojami gan licencēto tehnoloģiju tiesību konkrētajam (-iem) tirgum (-iem), gan līguma produktu konkrētajam (-iem) tirgum (-iem). Ja piemērojamais tirgus daļas robežlielums vienā vai vairākos produktu vai tehnoloģiju tirgos ir pārsniegts, grupu atbrīvojums attiecīgajam nolīgumam šajā(-os) konkrētajā(-os) tirgū(-os) netiek piemērots. Piemēram, ja licences nolīgums attiecas uz diviem dažādiem produktu tirgiem, ir iespējams, ka uz vienu tirgu grupu atbrīvojums attiecas, bet uz otru neattiecas.

⁽⁵¹⁾ Skatīt arī brošūru “Konkurences noteikumi attiecībā uz piegādes un izplatīšanas nolīgumiem. Konkurences politika Eiropā”, Eiropas Komisija, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2012, Luksemburga.

⁽⁵²⁾ Attiecīgi OV L 102, 23.4.2010, 1. lpp., un OV C 130, 19.5.2010, 1. lpp.

82. Saskaņā ar TNGAR 3. panta 1. punktu TNGAR 2. pantā paredzēto atbrīvojumu piemēro konkurentu nolīgumiem ar nosacījumu, ka pušu kopējā tirgus daļa nevienā no konkrētajiem tirgiem nepārsniedz 20 %. TNGAR 3. panta 1. punktā paredzēto tirgus daļas robežlielumu piemēro, ja puses ir faktiski vai potenciāli konkurenti produktu tirgū(-os) un/vai faktiski konkurenti tehnoloģiju tirgū (par konkurentu un nekonkurējošo pušu nošķirumu skatīt 27. un turpmākos punktus).
83. Potenciāla konkurence tehnoloģiju tirgū netiek ņemta vērā ne tirgus daļas robežlieluma, ne stingro ierobežojumu saraksta saistībā ar konkurentu nolīgumiem piemērošanā. Ārpus TNGAR “drošības zonas” potenciālu konkurenci tehnoloģiju tirgū ņem vērā, taču tā neizraisa uz konkurentu nolīgumiem attiecināto stingro ierobežojumu saraksta piemērošanu.
84. Ja licences nolīguma puses nav konkurējoši uzņēmumi, piemēro TNGAR 3. panta 2. punktā paredzēto tirgus daļas robežlielumu. Nekonkurējošu pušu nolīgums ir aptverts, ja nevienas puses tirgus daļa skartajos konkrētajos tehnoloģiju un produktu tirgos nepārsniedz 30 %.
85. Ja puses par konkurentiem TNGAR 3. panta 1. punkta nozīmē kļūst vēlāk, piemēram, ja licenciāts konkrētajā produktu tirgū, kurā pārdod līguma produktus, jau darbojas pirms licences izsniegšanas, un licenciārs pēc tam kļūst par faktisku vai potenciālu piegādātāju tajā pašā konkrētajā tirgū, 20 % tirgus daļas robežlielumu sāk piemērot no tā brīža, kad puses kļūva par konkurentiem. Tomēr tādā gadījumā šim nolīgumam joprojām būs piemērojams stingro ierobežojumu saraksts, kurš attiecas uz nekonkurējošu pušu nolīgumiem, ja vien nolīgumu pēc tam negroza kādā būtiskā aspektā (skatīt TNGAR 4. panta 3. punktu un šo pamatnostādņu 39. punktu).
- “Drošības zonas” piemērošana – tirgus daļu aprēķināšana tehnoloģiju tirgiem*
86. Saskaņā ar TNGAR, aprēķinot tirgus daļas konkrētajos tirgos, kuros licencē attiecīgo tehnoloģiju tiesības, pieeja šo pamatnostādņu 87. punktā minēto iemeslu dēļ atšķiras no parastās prakses. Attiecībā uz tehnoloģiju tirgiem no TNGAR 8. panta d) punkta izriet, ka konkrētajos tirgos gan produktu, gan ģeogrāfiskajai dimensijai licenciāra tirgus daļa ir jāaprēķina, pamatojoties uz licenciāra un visu tā licenciātu pārdošanas datiem par produktiem, kuros ietverta licencētā tehnoloģija. Saskaņā ar šo pieeju licenciāra un tā licenciātu pārdoto līguma produktu kopējo vērtību izsaka attiecībā pret konkurējošo produktu kopējo noietu neatkarīgi no tā, vai konkurējošie produkti ir ražoti, izmantojot licencēto tehnoloģiju.
87. Šī pieeja aprēķināt licenciāra tirgus daļu tehnoloģiju tirgū kā tās “atspoguļojumu” produktu tirgū ir izvēlēta, ņemot vērā praktiskās grūtības, ko rada licenciāra tirgus daļas aprēķināšana pēc ienākumiem no licences atlīdzības (skatīt 25. punktu). Papildus vispārējai problēmai, ka ir grūti iegūt uzticamus licences atlīdzības ienākumu datus, reālo ienākumu dati turklāt var nozīmēt, ka gadījumā, ja atlīdzības maksājumi ir samazināti pretlicencēšanas vai sasaitīto produktu piegādes dēļ, tehnoloģijas ietekmi tirgū novērtē stipri par zemu. Šāds risks tiek novērsts, ja licenciāra tirgus daļu tehnoloģiju tirgū aprēķina, ņemot vērā produktus, kas saražoti ar šo tehnoloģiju, salīdzinājumā ar produktiem, kas saražoti ar konkurējošām tehnoloģijām. Šāds ietekmes atspoguļojums produktu tirgus līmenī parasti ir labs tehnoloģijas tirgus ietekmes rādītājs.
88. Ideālā gadījumā minētajā atspoguļojumā no produktu tirgus būtu jāizslēdz produkti, kas ražoti ar pašu tehnoloģijām, kuras nav licencētas citiem, jo šīs pašu tehnoloģijas rada tikai netiešu spiedienu uz licencēto tehnoloģiju. Tomēr, tā kā praksē licenciāram un licenciātiem var būt sarežģīti noskaidrot, vai citi produkti tajā pašā produktu tirgū ir ražoti, izmantojot licencētas vai pašu tehnoloģijas, TNGAR piemērošanas nolūkā tirgus daļu tehnoloģiju tirgū aprēķina, par pamatu ņemot produktus, kas saražoti ar licencēto tehnoloģiju, salīdzinot ar visu produktu noietu attiecīgajā produktu tirgū. Var sagaidīt, ka ar šo pieeju, kas pamatojas uz tehnoloģijas ietekmes atspoguļojumu kopējā produktu tirgū(-os), samazinās aprēķināto tirgus daļu, jo ir iekļauti ar pašu tehnoloģijām saražotie produkti, taču kopumā tā tomēr nodrošina labu attiecīgās tehnoloģijas ietekmīguma rādītāju. Pirmkārt, tā ietver potenciālo konkurenci, ko rada uzņēmumi, kuri ražo, izmantojot paši savu tehnoloģiju, un kuri varētu sākt licencēšanu neliela, bet pastāvīga licenču cenu pieauguma gadījumā. Otrkārt, pat ja ir maz ticams, ka citi tehnoloģiju īpašnieki varētu sākt licencēšanu, licenciāram ne obligāti ir tirgus vara tehnoloģiju tirgū, kaut arī tas saņem lielu daļu no licencēšanas ienākumiem. Ja lejupējā produktu tirgū ir konkurence, tā šajā līmenī var radīt reālu spiedienu uz licenciāru. Licences atlīdzības palielināšanās augšupējā tirgū ietekmē licenciāta izmaksas, tādējādi padarot to mazāk konkurētspējīgu un tādējādi izraisot noieta kritumu. Tehnoloģijas tirgus daļa produktu tirgū uzrāda arī šo elementu un tādēļ parasti ir labs rādītājs licenciāra tirgus varai tehnoloģiju tirgū.

89. Lai novērtētu tehnoloģijas ietekmīgumu, ir jāņem vērā arī tehnoloģiju tirgus ģeogrāfiskā dimensija. Dažos gadījumos tā var atšķirties no attiecīgā lejupējā produktu tirgus ģeogrāfiskās dimensijas. Piemērojot TNGAR, konkrētā tehnoloģiju tirgus ģeogrāfisko dimensiju arī nosaka, ņemot vērā produktu tirgu(-us). Tomēr ārpus TNGAR drošības zonas var būt vērts aplūkot, iespējams, plašāku ģeogrāfisko teritoriju, kurā konkurējošo tehnoloģiju licenciārs un licenciāti licencē šīs konkurējošās tehnoloģijas un kurā konkurences apstākļi ir pietiekami viendabīgi, un kuru var nodalīt no kaimiņos esošajām teritorijām, jo konkurences apstākļi minētajās teritorijās ievērojami atšķiras.

90. Jaunu tehnoloģiju gadījumā, kuras iepriekšējā kalendārajā gadā neradīja nekādu noietu, tiek piešķirta nulles tirgus daļa. Kolīdz tiek uzsākta pārdošana, šī tehnoloģija sāk uzkrāt savu tirgus daļu. Ja pēc tam tirgus daļa pārsniedz attiecīgi 20 % vai 30 % robežlielumu, "drošības zonu" turpina piemērot divus turpmākos kalendāros gadus pēc gada, kad pirmoreiz pārsniegts attiecīgais robežlielums (skatīt TNGAR 8. panta e) apakšpunktu).

"Drošības zonas" piemērošana – tirgus daļu aprēķins produktu tirgiem

91. Attiecībā uz konkrētajiem tirgiem, kuros pārdod līguma produktus, licenciāta tirgus daļa ir jāaprēķina, ņemot vērā licenciāta pārdotos produktus, kuros ietverta licenciāra tehnoloģija, un tā pārdotos konkurējošos produktus, tas ir, ņemot vērā licenciāta kopējo noietu attiecīgajā produktu tirgū. Ja licenciārs ir arī produktu piegādātājs konkrētajam tirgum, ir jāņem vērā arī licenciāra noiets attiecīgajā produktu tirgū. Tomēr, aprēķinot tirgus daļas produktu tirgos, licenciāta un/vai licenciāra tirgus daļas aprēķinā neņem vērā citu licenciātu noietu.

92. Tirgus daļas būtu jāaprēķina, pamatojoties uz iepriekšējā gada datiem par pārdoto produktu vērtību, ja šāda informācija ir pieejama. Šādi dati parasti precīzāk parāda tehnoloģijas ietekmīgumu nekā dati par pārdotajiem apjomiem. Taču, ja dati par pārdoto produktu vērtību nav pieejami, var izmantot aprēķinus, kas pamatojas uz citu uzticamu tirgus informāciju, tostarp tirgū pārdoto produktu apjomu.

93. Šo pamatnostādņu 3.3. iedaļā izklāstītos principus var ilustrēt ar turpmāk sniegtajiem piemēriem.

Licencēšana starp nekonkurējošām pusēm

1. piemērs

Uzņēmums A specializējas biotehnoloģijas produktu un tehnisko paņēmieni izstrādē un ir izstrādājis jaunu produktu *Xeran*. Uzņēmums nenodarbojas ar *Xeran* ražošanu, jo tam nav ne vajadzīgo ražošanas iekārtu, ne izplatīšanas iespēju. Uzņēmums B ir viens no konkurējošo produktu ražotājiem un ražo tos, izmantojot brīvi pieejamas nepatentētas tehnoloģijas. 1. gadā produktus, kas ražoti ar brīvi pieejamām tehnoloģijām, B pārdod EUR 25 miljonu vērtībā. 2. gadā A izsniedz uzņēmumam

B licenci *Xeran* ražošanai. Minētajā gadā produktus, kuru ražošanā izmantotas brīvi pieejamas tehnoloģijas, B pārdod EUR 15 miljonu vērtībā un *Xeran* – EUR 15 miljonu vērtībā. 3. un turpmākajos gados B ražo un pārdod tikai *Xeran* – katru gadu 40 miljonu euro vērtībā. Turklāt 2. gadā A izdod licenci arī uzņēmumam C, kurš iepriekš šajā produktu tirgū nav darbojies. C ražo un pārdod tikai *Xeran* – EUR 10 miljonu vērtībā 2. gadā un 15 miljonu vērtībā 3. gadā un turpmākajos gados. Ir noteikts, ka *Xeran* un tā aizstājēju tirgum, kurā darbojas B un C, kopējā ikgadējā vērtība ir EUR 200 miljoni.

2. gadā, kad tiek noslēgti licences nolīgumi, A tirgus daļa tehnoloģiju tirgū ir 0 %, jo tirgus daļa ir jāaprēķina, pamatojoties uz *Xeran* kopējo noietu iepriekšējā gadā. 3. gadā A tirgus daļa tehnoloģiju tirgū ir 12,5 %, kas atspoguļo uzņēmumu B un C iepriekšējā (2.) gadā saražotā *Xeran* vērtību. 4. gadā un turpmāk A tirgus daļa tehnoloģiju tirgū ir 27,5 %, kas atspoguļo uzņēmumu B un C iepriekšējā gadā saražotā *Xeran* vērtību.

2. gadā B tirgus daļa produktu tirgū ir 12,5 %, kas atspoguļo B 1. gada noietu, kurš bija EUR 25 miljoni. 3. gadā B tirgus daļa ir 15 %, jo tā noiets 2. gadā pieauga līdz EUR 30 miljoniem. 4. gadā un turpmāk B tirgus daļa ir 20 %, jo tā noiets ik gadu ir EUR 40 miljoni. C tirgus daļa produktu tirgū 1. un 2. gadā ir 0 %, 3. gadā 5 % un turpmāk 7,5 %.

Tā kā gan A un B, gan A un C licences nolīgumi ir noslēgti starp nekonkurējošām pusēm un A, B un C individuālās tirgus daļas katru gadu ir zem 30 %, abi nolīgumi ir TNGAR "drošības zonā".

2. piemērs

Situācija ir tāda pati kā 1. piemērā, taču šajā gadījumā B un C darbojas dažādos ģeogrāfiskajos tirgos. Ir konstatēts, ka *Xeran* un tā aizstājēju kopējā ikgadējā tirgus vērtība katrā ģeogrāfiskajā tirgū ir EUR 100 miljoni.

Šajā gadījumā A tirgus daļa konkrētajos tehnoloģiju tirgos ir jāaprēķina atsevišķi, ņemot vērā produktu noieta datus par katru no šiem diviem ģeogrāfiskajiem tirgiem. Tirgū, kurā darbojas B, A tirgus daļa ir atkarīga no tā, kāds ir uzņēmuma B *Xeran* noiets. Tirgū, kurā darbojas B, A tirgus daļa ir atkarīga no tā, kāds ir uzņēmuma B *Xeran* noiets. Tā kā šajā piemērā tiek pieņemts, ka tirgus kopējā vērtība ir 100 miljoni euro, tas ir, puse no 1. piemēra tirgus apjoma, A tirgus daļa 2. gadā ir 0 %, 3. gadā 15 % un turpmāk – 40 %. B tirgus daļa 2. gadā ir 25 %, 3. gadā 30 % un turpmāk – 40 %. 2. un 3. gadā ne A, ne B tirgus daļa nepārsniedz 30 % robežlielumu. Taču, sākot no 4. gada, šis robežlielums tiek pārsniegts, un tas nozīmē, ka saskaņā ar TNGAR 8. panta e) punktu pēc 6. gada uzņēmumu A un B licences nolīgumam vairs

nevar piemērot atbrīvojumu, un nolīgums ir jāvērtē individuāli. Tirgū, kurā darbojas C, uzņēmuma A tirgus daļa ir atkarīga no tā, kāds ir uzņēmuma C *Xeran* noiets.

Tirgū, kurā darbojas C, uzņēmuma A tirgus daļa ir atkarīga no tā, kāds ir uzņēmuma C *Xeran* noiets. Līdz ar to A tirgus daļa tehnoloģiju tirgū, pamatojoties uz uzņēmuma C iepriekšējā gada noieta, 2. gadā ir 0 %, 3. gadā 10 % un turpmāk – 15 %. C tirgus daļa produktu tirgū ir tāda pati: 2. gadā 0 %, 3. gadā 10 % un turpmāk – 15 %. Tādējādi uzņēmumu A un C licences nolīgums visu laiku ir “drošības zonā”.

Licencēšana starp konkurentiem

3. piemērs

Uzņēmumi A un B, pārdodot ķīmisku produktu, darbojas vienā un tajā pašā konkrētajā produktu un ģeogrāfiskajā tirgū. Katram no šiem uzņēmumiem ir savstarpēji atšķirīgas tehnoloģijas patents, ko izmanto šā produkta ražošanai. 1. gadā A un B paraksta savstarpēju licences nolīgumu, ar kuru tie viens otram izsniedz licenci par savas tehnoloģijas izmantošanu. 1. gadā A un B ražo, izmantojot tikai savu tehnoloģiju, un A pārdod produktu EUR 15 miljonu vērtībā, bet B – EUR 20 miljonu vērtībā. Sākot no 2. gada, abi uzņēmumi izmanto gan katrs savu, gan otra uzņēmuma tehnoloģiju. Kopš tā laika produktu, kas ražots ar savu tehnoloģiju, A pārdod EUR 10 miljonu vērtībā un produktu, kas ražots ar uzņēmuma B tehnoloģiju, – EUR 10 miljonu vērtībā. Sākot no 2. gada, produktu, kas ražots ar savu tehnoloģiju, B pārdod EUR 15 miljonu vērtībā un produktu, kas ražots ar uzņēmuma A tehnoloģiju, – EUR 10 miljonu vērtībā. Ir noteikts, ka produkta un tā aizstājēju kopējā ikgadējā tirgus vērtība ir EUR 100 miljoni.

Lai licences nolīgumu novērtētu saskaņā ar TNGAR, ir jāaprēķina A un B tirgus daļas gan tehnoloģiju tirgū, gan produktu tirgū. A tirgus daļa tehnoloģiju tirgū ir atkarīga no iepriekšējā gadā pārdotā produkta apjoma, ko A un B saražoja, izmantojot uzņēmuma A tehnoloģiju. Tādējādi 2. gadā A tirgus daļa tehnoloģiju tirgū ir 15 %, kas atspoguļo šā uzņēmuma 1. gadā realizēto ražošanas un pārdošanas vērtību 15 miljonu euro apmērā. Sākot no 3. gada, A tirgus daļa tehnoloģiju tirgū ir 20 %, kas atspoguļo ar A tehnoloģiju saražotā produkta, ko ražojusi un pārdevusi A un B, noieta EUR 20 miljonu vērtībā (katram uzņēmumam – EUR 10 miljoni). Līdzīgi 2. gadā B tirgus daļa tehnoloģiju tirgū ir 20 % un pēc tam – 25 %.

A un B tirgus daļas produktu tirgū ir atkarīgas no attiecīgā produkta noieta iepriekšējā gadā neatkarīgi no izmantotās tehnoloģijas. A tirgus daļa produktu tirgū 2. gadā ir 15 % un pēc tam – 20 %. B tirgus daļa produktu tirgū 2. gadā ir 20 % un pēc tam – 25 %.

Tā kā nolīgums ir noslēgts starp konkurentiem, tad, lai tiem būtu piemērojams atbrīvojums, to kopējai tirgus daļai gan tehnoloģiju, gan produktu tirgū ir jābūt zem noteiktā tirgus daļas robežlieluma, kas ir 20 %. Ir skaidrs, ka šajā gadījumā tas tā nav. Kopējā tirgus daļa tehnoloģiju tirgū un produktu tirgū 2. gadā ir 35 % un pēc tam – 45 %. Tāpēc šis konkurentu noslēgtais nolīgums ir jāvērtē individuāli.

3.4. Grupu atbrīvojuma regulā ietvertie konkurences stingrie ierobežojumi

3.4.1. Vispārīgie principi

94. TNGAR 4. pantā ir ietverts konkurences stingro ierobežojumu saraksts. Ierobežojuma iekļaušana konkurences stingro ierobežojumu skaitā pamatojas uz ierobežojuma raksturu un pieredzi, kas liecina, ka šādi ierobežojumi gandrīz vienmēr negatīvi ietekmē konkurenci. Atbilstoši Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūrai⁽⁵³⁾ šāds ierobežojums var izrietēt no nolīgumā skaidri izvirzītā mērķa vai no konkrētā gadījuma apstākļiem (skatīt 14. punktu). Stingrie ierobežojumi izņēmuma kārtā var būt objektīvi vajadzīgi konkrēta veida vai rakstura nolīgumam⁽⁵⁴⁾, un tādēļ nebūt Līguma 101. panta 1. punkta darbības jomā. Turklāt uzņēmumi vienmēr var saskaņā ar 101. panta 3. punktu atsaukties uz efektivitātes argumentu⁽⁵⁵⁾.

95. No TNGAR 4. panta 1. un 2. punkta izriet, ka, a tehnoloģiju nodošanas nolīgumā ir kāds no konkurences stingrajiem ierobežojumiem, viss šis nolīgums nokļūst ārpus grupu atbrīvojuma piemērošanas jomas. Saskaņā ar TNGAR stingros ierobežojumus nevar nodalīt no pārējā nolīguma. Turklāt Komisija uzskata, ka individuālā novērtējuma kontekstā maz ticams, ka konkurences stingrie ierobežojumi varētu atbilst visiem četriem 101. panta 3. punkta nosacījumiem (skatīt 18. punktu).

96. TNGAR 4. pantā ir paredzēts nošķirums starp konkurentu nolīgumiem un nekonkurējošu pušu nolīgumiem.

3.4.2. Konkurentu nolīgumi

97. TNGAR 4. panta 1. punktā ir uzskaitīti stingrie ierobežojumi attiecībā uz licencēšanu starp konkurentiem. Saskaņā ar 4. panta 1. punktu TNGAR neattiecas uz nolīgumiem, kuru mērķis tieši vai netieši, atsevišķi vai kopā ar citiem faktoriem, ko puses var ietekmēt, ir kāds no turpmāk minētajiem:

a) ierobežot kādas puses spēju noteikt cenas, pārdodot produktus trešām personām;

⁽⁵³⁾ Skatīt, piemēram, 16. zemesvītras piezīmē minēto judikatūru.

⁽⁵⁴⁾ Skatīt 18. punktu Komisijas Pamatnostādnēs par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, kas minētas 3. zemesvītras piezīmē.

⁽⁵⁵⁾ Spriedums lietā T-17/93 *Matra*, 1994, *Recueil*, II-595. lpp., 85. punkts.

b) ierobežot ražošanas apjomu, izņemot līguma produktu ražošanas apjoma ierobežojumus, kas licenciātam noteikti nesavstarpējā nolīgumā vai kas savstarpējā nolīgumā noteikti tikai vienam licenciātam;

c) sadalīt tirgus vai klientus, izņemot, ja:

i) licenciāram un/vai licenciātam nesavstarpējā nolīgumā ir noteikts pienākums, izmantojot licencētās tehnoloģiju tiesības, neražot ekskluzīvā teritorijā, kas rezervēta otrai pusei, un/vai neveikt aktīvo un/vai pasīvo pārdošanu ekskluzīvajā teritorijā vai ekskluzīvajai klientu grupai, kas rezervēta otrai pusei;

ii) licenciātam nesavstarpējā nolīgumā ir noteikts ierobežojums veikt aktīvo pārdošanu ekskluzīvajā teritorijā vai ekskluzīvajai klientu grupai, kuru licenciārs iedalījis citam licenciātam, ja vien šis cits licenciāts licences līguma noslēgšanas brīdī nebija ar licenciāru konkurējošs uzņēmums;

iii) licenciātam ir noteikts pienākums ražot līguma produktus vienīgi savām vajadzībām ar nosacījumu, ka licenciāts var bez ierobežojumiem aktīvi un pasīvi pārdot līguma produktus kā savu produktu rezerves daļas;

iv) licenciātam nesavstarpējā nolīgumā ir noteikts pienākums ražot līguma produktus vienīgi konkrēta klienta vajadzībām, ja licence izdota, lai minētajam klientam nodrošinātu alternatīvu sagādes avotu;

d) ierobežot licenciāta iespējas izmantot savu tehnoloģiju tiesības vai ierobežot jebkuras nolīguma puses iespējas nodarboties ar pētniecību un izstrādi, izņemot, ja šis pēdējais ierobežojums nepieciešams, lai novērstu licencētās zinātnības izpaušanu trešām personām.

Konkurentu savstarpējo un nesavstarpējo nolīgumu nošķirums

98. Attiecībā uz vairākiem stingriem ierobežojumiem TNGAR ir nošķirti savstarpēji un nesavstarpēji nolīgumi.

Konkurentu savstarpējiem nolīgumiem stingro ierobežojumu sarakstā ir paredzētas stingrākas prasības salīdzinājumā ar nesavstarpējiem nolīgumiem. Savstarpēji nolīgumi ir pretlicencēšanas nolīgumi, kuros licencētās tehnoloģijas ir konkurējošas tehnoloģijas vai tādas, kuras var izmantot konkurējošu produktu ražošanai. Nesavstarpējs nolīgums ir nolīgums, ar kuru tikai viena no pusēm licencē savas tehnoloģiju tiesības otrai pusei vai ar kuru pretlicencēšanas gadījumā licencētās tehnoloģijas nav konkurējošas tehnoloģijas un licencētās tiesības nevar tikt izmantotas konkurējošu produktu ražošanai. Tas vien, ka nolīgumā ir iekļauts atpakaļ nodošanas pienākums vai ka licenciāts nodod atpakaļ licenci par saviem licencētās tehnoloģijas uzlabojumiem, nenozīmē, ka nolīgums TNGAR nozīmē uzskatāms par savstarpēju. Ja nesavstarpējs nolīgums vēlāk kļūst par savstarpēju nolīgumu, jo to pašu pušu starpā ir noslēgts otrs licences nolīgums, tām var būt jāpārskata pirmā licence, lai novērstu, ka nolīgumā ir iekļauts kāds stingrais ierobežojums. Vērtējot individuālus gadījumus, Komisija ņems vērā laiku, kas pagājis starp pirmā un otrā licences nolīguma noslēgšanu.

Cenu ierobežojumi konkurentu starpā

99. Konkurences stingrais ierobežojums, kas minēts TNGAR 4. panta 1. punkta a) apakšpunktā, attiecas uz tiem konkurentu nolīgumiem, kuru mērķis ir cenu noteikšana produktiem, ko tirgo trešām personām, tostarp produktiem, kuros ietverta licencētā tehnoloģija. Cenu noteikšana starp konkurentiem ir mērķtiecīgs konkurences ierobežojums. Cenu noteikšana var izpausties kā tiešs nolīgums par konkrētu pieprasāmo cenu vai par cenrādi ar pieļaujamām maksimālajām atlaidēm. Nav svarīgi, vai nolīgums attiecas uz fiksētām, minimālajām, maksimālajām vai ieteicamajām cenām. Cenu noteikšana var tikt īstenota arī netieši, izmantojot nosacījumus, kas mazina motivāciju novirzīties no saskaņotā cenu līmeņa, piemēram, paredzot, ka licences atlīdzība palielināsies, ja produktu cenas tiks samazinātas zem noteikta līmeņa. Tomēr licenciātam noteikts pienākums maksāt noteiktu minimālo licences atlīdzību pats par sevi nav uzskatāms par cenu noteikšanu.

100. Ja licences atlīdzību aprēķina, balstoties uz konkrētā produkta noietu, licences atlīdzības lielums tieši ietekmē produkta robežizmaksas un līdz ar to tiešā veidā ietekmē produkta cenas ⁽⁵⁶⁾. Konkurenti tādējādi var izmantot pretlicencēšanu ar savstarpējām mainīgajām licences atlīdzībām, ko izmanto kā līdzekli cenu koordinēšanai un/vai

⁽⁵⁶⁾ Attiecībā uz šo skatīt 98. punktu Pamatnostādnēs par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, kas minētas 3. zemsvītras piezīmē.

celšanai leņupējos produktu tirgos⁽⁵⁷⁾. Tomēr Komisija par cenu noteikšanu uzskatīs tikai tādus pretlicencēšanas nolīgumus ar savstarpējām mainīgajām licences atlīdzībām, ja nolīgumam nav nekāda konkurenci veicinoša mērķa un tas līdz ar to nav uzskatāms par labticīgu licences nolīgumu. Šādos gadījumos, kad nolīgums nerada nekādu papildu vērtību un tādējādi tam no uzņēmējdarbības viedokļa nav pamatota attaisnojuma, attiecīgā vienošanās ir neīsta un uzskatāma par karteli.

101. Stingrais ierobežojums, kas minēts TNGAR 4. panta 1. punkta a) apakšpunktā, attiecas arī uz nolīgumiem, saskaņā ar kuriem licences atlīdzību aprēķina, balstoties uz visu produktu noietu neatkarīgi no tā, vai ir izmantota licencētā tehnoloģija. Uz šādiem nolīgumiem attiecas arī 4. panta 1. punkta d) apakšpunkts, saskaņā ar kuru nedrīkst ierobežot licenciāta iespējas izmantot savu tehnoloģiju tiesības (skatīt šo pamatnostādņu 116. punktu). Vispārīgā gadījumā šādi nolīgumi ierobežo konkurenci, jo tie paaugstina izmaksas par konkurējošās paša licenciāta tehnoloģiju tiesību izmantošanu un ierobežo konkurenci, kas pastāvēja tad, kad nolīgums nebija noslēgts⁽⁵⁸⁾. Tas attiecas gan uz savstarpējiem, gan nesavstarpējiem nolīgumiem.
102. Tomēr izņēmuma gadījumos nolīgums, kas paredz licences atlīdzības aprēķināšanu, pamatojoties uz visu produktu noietu, individuālā vērtējumā var atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem, ja uz objektīvu faktoru pamata var secināt, ka ierobežojums ir nepieciešams, lai notiktu konkurenci veicinoša licencēšana. Tas var būt gadījums, kad bez ierobežojuma noteikšanas būtu neiespējami vai pārlietu sarežģīti aprēķināt un uzraudzīt licenciāta maksāto licences atlīdzību, piemēram, tāpēc, ka licenciāra tehnoloģija neatstāj redzamas pēdas galaproduktā un citu praktiski izmantojamu uzraudzības metožu nav.

Ražošanas apjoma ierobežojumi konkurentu starpā

103. Stingrais konkurences ierobežojums, kas minēts TNGAR 4. panta 1. punkta b) apakšpunktā, attiecas uz pušu savstarpējiem ražošanas apjoma ierobežojumiem. Ražošanas apjoma ierobežojums ir nosacījums attiecībā uz to, cik daudz konkrētā puse drīkst saražot un pārdot. 4. panta 1. punkta b) apakšpunkts neattiecas uz ražošanas apjoma ierobežojumiem, kas licenciātam noteikti nesavstarpējā nolīgumā, un uz ražošanas apjoma ierobežojumiem, kas vienam no licenciātiem noteikti savstarpējā nolīgumā, ar nosacījumu, ka ražošanas apjoma ierobežojums attiecas tikai uz produktiem, kas ražoti, izmantojot licencēto tehnoloģiju. Tādējādi 4. panta 1. punkta b) apakšpunktā kā stingrie ierobežojumi ir noteikti pušu

savstarpējie ražošanas apjoma ierobežojumi un licenciāra ražošanas apjoma ierobežojumi attiecībā uz paša tehnoloģiju. Ja konkurenti vienojas par savstarpēju ražošanas apjoma ierobežojumu piemērošanu, nolīguma mērķis un iespējamās sekas ir tirgus ražošanas apjoma samazināšana. Tas pats attiecas uz nolīgumiem, kas samazina pušu stimulu palielināt ražošanas apjomu, piemēram, ja savstarpēja mainīgā licences atlīdzība par katru vienību palielinās līdz ar ražošanas apjoma palielināšanos vai ja katrai pusei tiek noteikts pienākums maksāt par noteikta ražošanas apjoma pārsniegšanu.

104. Nesavstarpēju daudzuma ierobežojumu labvēlīgākais raksturojums ir balstīts uz apsvērumu, ka vienpusējs ierobežojums ne obligāti izraisa ražošanas apjoma samazināšanos tirgū, savukārt nesavstarpēja ierobežojuma gadījumā risks, ka nolīgums nav labticīgs licences nolīgums, ir arī mazāks. Ja licenciāts ir gatavs piekrist vienpusējam ierobežojumam, ir iespējams, ka nolīgums nodrošinātu reālu savstarpēji papildinošu tehnoloģiju integrāciju vai arī licenciāra augstvērtīgākās tehnoloģijas integrēšanu ar licenciāta ražošanas aktīviem, uzlabojot efektivitāti. Tāpat arī savstarpējā nolīgumā noteikts ražošanas apjoma ierobežojums tikai vienam no licenciātiem, iespējams, atspoguļo vienas puses licencētās tehnoloģijas augstāku vērtību un var kalpot, lai sekmētu konkurenci veicinošu licencēšanu.

Tirgu un klientu sadale starp konkurentiem

105. Konkurences stingrais ierobežojums, kas minēts TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunktā, attiecas uz tirgu un klientu sadali. Nolīgumiem, ar kuriem konkurenti sadala tirgus un klientus, mērķis ir konkurences ierobežošana. Nolīgums, ar kuru konkurenti savstarpējā nolīgumā vienojas noteiktās teritorijās produktu neražot vai nedarboties ar aktīvo un/vai pasīvo pārdošanu noteiktās teritorijās vai noteiktiem klientiem, kas rezervēti otrai pusei, uzskatāms par stingru ierobežojumu. Tādējādi, piemēram, savstarpēju izņēmuma licencēšanu starp konkurentiem uzskata par tirgus sadali.
106. 4. panta 1. punkta c) apakšpunkts ir piemērojams neatkarīgi no tā, vai licenciāts var brīvi izmantot savas tehnoloģiju tiesības. Ja licenciāts ir sagādājis iekārtas, kas nepieciešamas licenciāra tehnoloģijas izmantošanai attiecīgā produkta ražošanā, var būt dārgi uzturēt atsevišķu ražošanas līniju, kurā tiek izmantota cita tehnoloģija, lai apkalpotu klientus, uz kuriem attiecas ierobežojumi. Turklāt, ņemot vērā ierobežojumu potenciālu vājināt konkurenci, licenciātam var zust stimuls ražošanā izmantot pašam savu tehnoloģiju. Tāpat arī maz ticams, ka šādi ierobežojumi varētu būt nepieciešami, lai notiktu konkurenci veicinoša licencēšana.

⁽⁵⁷⁾ Tas pats attiecas uz gadījumiem, kad viena puse izsniedz licenci otru pusei un piekrist no licenciāta iegādāties fiziskos resursus. Attiecīgā iegādes cena var pildīt to pašu funkciju kā licences atlīdzība.

⁽⁵⁸⁾ Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā 193/83 *Windsurfing International*, 1986, *Recueil*, 611. lpp., 67. punkts.

107. Saskaņā ar 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta i) daļu stingrā ierobežojuma nav, ja licenciārs nesavstarpējā nolīgumā piešķir licenciātam izņēmuma licenci ražot noteiktā teritorijā, izmantojot licencēto tehnoloģiju, un tādējādi apņemas pats neražot līguma produktus šajā teritorijā un nepiegādāt līguma produktus no šīs teritorijas. Uz šādām izņēmuma licencēm grupu atbrīvojums attiecas neatkarīgi no teritorijas lieluma. Ja licence attiecas uz visu pasauli, tās izņēmuma raksturs nozīmē, ka licenciārs atturēsies no ieiešanas vai palikšanas tirgū. Grupu atbrīvojums attiecas arī uz gadījumiem, ja licenciātam nesavstarpējā nolīgumā nav atļauts ražot ekskluzīvā teritorijā, kas rezervēta licenciāram. Šādu nolīgumu mērķis var būt dot licenciāram un/vai licenciātam stimulu ieguldīt licencētajā tehnoloģijā un to pilnveidot. Tādējādi nolīguma mērķis ne obligāti ir tirgu sadale.
108. Saskaņā ar 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta i) daļu un tā paša iemesla dēļ grupu atbrīvojums attiecas arī uz nesavstarpējiem nolīgumiem, ar kuriem puses vienojas neveikt aktīvo vai pasīvo pārdošanu ekskluzīvā teritorijā vai ekskluzīvai klientu grupai, kas rezervēta otrai pusei. Piemērojot TNGAR, Komisija "aktīvās" un "pasīvās" pārdošanas jēdzienus interpretē saskaņā ar definīciju Pamatnostādnēs vertikālo ierobežojumu jomā⁽⁵⁹⁾. Licenciātam vai licenciāram noteiktajiem ierobežojumiem nodarboties ar aktīvo un/vai pasīvo pārdošanu otras puses teritorijā vai otras puses klientu grupai grupu atbrīvojums ir piemērojams tikai tad, ja šī teritorija vai klientu grupa ir ekskluzīvi rezervēta šai otrai pusei. Tomēr dažos konkrētos gadījumos nolīgumi, kuros ietverti šādi tirdzniecības ierobežojumi, individuālā gadījumā var atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem, ja izņēmuma kārtā ekskluzivitāte tiek dalīta, piemēram, ja tas nepieciešams, lai novērstu īslaicīgu ražošanas apjoma nepietiekamību, kas radusies licenciāram vai licenciātam, kuram ekskluzīvi iedalīta attiecīgā teritorija vai klientu grupa. Šādos gadījumos licenciārs vai licenciāts, visticamāk, tik un tā ir pietiekami aizsargāts pret aktīvo un/vai pasīvo pārdošanu, lai tam būtu stimuls licencēt savu tehnoloģiju vai veikt darbam ar licencēto tehnoloģiju vajadzīgos ieguldījumus. Šādi ierobežojumi, pat ja tie ierobežo konkurenci, sekmētu konkurenci veicinošu tehnoloģijas izplatīšanu un šīs tehnoloģijas integrēšanu licenciāta ražošanas līdzekļos.
109. Tas, ka licenciārs noteiktā teritorijā ieceļ licenciātu par savu vienīgo licenciātu, kas nozīmē, ka trešām personām konkrētajā teritorijā netiks piešķirta licence nodarboties ar ražošanu, izmantojot licenciāra tehnoloģiju, arī nav stingrs ierobežojums. Šādas individuālas licencēšanas gadījumā grupu atbrīvojums ir piemērojams neatkarīgi no tā, vai nolīgums ir savstarpējs, jo nolīgums neietekmē pušu iespējas savās attiecīgajās teritorijās pilnībā izmantot savas tehnoloģiju tiesības.
110. Ar 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta ii) daļu no stingro ierobežojumu saraksta ir izslēgti licenciātam nesavstarpējā nolīgumā noteikti ierobežojumi veikt aktīvo pārdošanu tādā teritorijā vai tādai klientu grupai, ko licenciārs iedalījis citam licenciātam, tādējādi uz šiem ierobežojumiem, ievērojot attiecīgo tirgus daļas robežlielumu, attiecas grupu atbrīvojums. Taču priekšnoteikums tam ir, ka nolīguma noslēgšanas brīdī aizsargātais licenciāts nebija licenciāra konkurents. Šādus ierobežojumus minētajā situācijā nav pamata uzskatīt par stingriem ierobežojumiem. Atļaujot, ka licenciārs licenciātam, kurš iepriekš nedarbojās tirgū, nodrošina aizsardzību pret aktīvo pārdošanu, ko veic licenciāti, kas ir licenciāra konkurenti un tādējādi jau bija nostabilizējušies attiecīgajā tirgū, iespējams, ka šādi ierobežojumi pamudinās licenciātu efektīvāk izmantot licencēto tehnoloģiju. No otras puses, ja licenciāti savā starpā vienojas aktīvi vai pasīvi nepārdot produktu noteiktās teritorijās vai noteiktām klientu grupām, šāds nolīgums radītu licenciātu karteli. Tā kā šāds nolīgums neietver tehnoloģijas nodošanu, TNGAR darbības joma uz to neattiektos.
111. 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta iii) daļā ir paredzēts vēl viens izņēmums no 4. panta 1. punkta c) apakšpunktā minētā stingrā ierobežojuma, proti, ierobežojumi saistībā ar izmantošanu paša vajadzībām, tas ir, prasība, lai produktus, kuros ietverta licencētā tehnoloģija, licenciāts ražotu tikai savām vajadzībām. Ja līguma produkts ir sastāvdaļa, licenciāts tādējādi var būt spiests ražot šo sastāvdaļu tikai iestrādāšanai savos produktos un nepārdot šīs sastāvdaļas citiem ražotājiem. Tomēr licenciātam ir jādod iespēja pārdot šīs sastāvdaļas kā savu produktu rezerves daļas un tādējādi piegādāt tās trešām personām, kas nodarbojas ar šo produktu pēcpārdošanas apkalpošanu. Ierobežojumiem saistībā ar izmantošanu paša vajadzībām ir piemērojams grupu atbrīvojums, jo tie var būt nepieciešami, lai veicinātu tehnoloģijas izplatīšanos, jo īpaši starp konkurentiem. Šādi ierobežojumi ir apskatīti arī 4.2.5. iedaļā.
112. Visbeidzot, ar 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta iv) daļu no stingro ierobežojumu saraksta ir izslēgts licenciātam nesavstarpējā nolīgumā noteikts pienākums ražot līguma produktus vienīgi konkrēta klienta vajadzībām, lai šim klientam nodrošinātu alternatīvu sagādes avotu. Tādējādi 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta iv) daļas piemērošanas nosacījums ir tāds, ka licence vienīgi rada alternatīvu sagādes avotu konkrētajam klientam. Taču nav nosacījuma, ka var piešķirt tikai vienu šādu licenci. 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta iv) daļa attiecas arī uz situācijām, kad licence viena un tā paša klienta apgādāšanai ir piešķirta vairāk nekā vienam uzņēmumam. 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta iv) daļa ir piemērojama neatkarīgi no licences nolīguma darbības ilguma. Piemēram, šis izņēmums ir piemērojams vienreizējai licencei ar mērķi izpildīt konkrēta klienta projekta prasības. Šādu nolīgumu potenciāls sadalīt tirgu ir ierobežots, ja licence ir izsniegta tikai

⁽⁵⁹⁾ OV C 130, 19.5.2010., 1. lpp., 51. punkts.

ar mērķi apgādāt kādu konkrētu klientu. Jo īpaši šādos apstākļos nevar pieņemt, ka nolīgums tiks licenciātam pārtraukt pašam savas tehnoloģijas izmantošanu.

113. Par stingriem ierobežojumiem nav uzskatāmi konkurentu nolīgumos ietvertie ierobežojumi, kas ļauj licenci izmantot tikai vienā vai vairākos produktu tirgos vai vienā vai vairākās tehniskā pielietojuma jomās⁽⁶⁰⁾. Uz šādiem ierobežojumiem grupu atbrīvojums līdz tirgus daļas 20 % robežlielumam attiecas neatkarīgi no tā, vai nolīgums ir savstarpējs. Attiecībā uz šādiem ierobežojumiem netiek uzskatīts, ka to mērķis ir sadalīt tirgus vai klientus. Taču, lai piemērotu grupu atbrīvojumu, ir izvirzīts nosacījums, ka pielietojuma jomas ierobežojumi drīkst attiekties vienīgi uz licenciētajām tehnoloģijām. Piemēram, ja licenciāti tiek ierobežoti arī tehniskajās jomās, kurās tie var izmantot savas tehnoloģiju tiesības, attiecīgais nolīgums izraisa tirgus sadali.

114. Grupu atbrīvojumu piemēro neatkarīgi no tā, vai pielietojuma jomas ierobežojums ir simetrisks vai asimetrisks. Asimetrisks pielietojuma jomas ierobežojums savstarpējā licences nolīgumā nozīmē, ka abas puses drīkst izmantot attiecīgās licenciētās tehnoloģijas tikai atšķirīgās pielietojuma jomās. Ja vien pusēm nav noteikti ierobežojumi savu tehnoloģiju izmantošanā, netiek pieņemts, ka nolīgums liek pusēm izbeigt vai nesākt ražošanu tām pielietojuma jomām, uz kurām attiecas otrai pusei izdotā licence. Pat ja licenciāti ir sagādājuši iekārtas licenciētās tehnoloģijas izmantošanai licences pielietojuma jomā, var nebūt nekādas ietekmes uz aktīviem, ko izmanto ražošanai ārpus licences darbības jomas. Šajā ziņā ir svarīgi, ka ierobežojums attiecas uz skaidri noteiktiem produktu tirgiem, rūpniecības nozarēm vai pielietojuma jomām, nevis uz tajā pašā produktu tirgū vai tehniskā pielietojuma jomā ietilpstošo produktu pircējiem, kas sadalīti pa teritorijām vai klientu grupām. Pēdējā minētajā gadījumā tirgus sadales risks ir ievērojami lielāks (skatīt 106. punktu iepriekš). Turklāt pielietojuma jomas ierobežojumi var būt vajadzīgi, lai sekmētu konkurenci veicinošu licenciēšanu (skatīt 212. punktu).

⁽⁶⁰⁾ Pielietojuma jomas ierobežojumi ir sīkāk aplūkoti 208. un turpmākajos punktos.

Ierobežojumi attiecībā uz pušu iespējām nodarboties ar pētniecību un izstrādi

115. Konkurences stingrais ierobežojums, kas minēts 4. panta 1. punkta d) apakšpunktā, attiecas uz ierobežojumiem jebkuras puses iespējām nodarboties ar pētniecību un izstrādi. Abām pusēm jābūt iespējai brīvi veikt neatkarīgu pētniecību un izstrādi. Šis noteikums ir piemērojams neatkarīgi no tā, vai ierobežojums attiecas uz licenciē ietvertu jomu vai citām jomām. Tomēr tas vien, ka puses vienojas nodrošināt viena otrai savu attiecīgo tehnoloģiju turpmākos uzlabojumus, nav uzskatāms par neatkarīgas pētniecības un izstrādes ierobežošanu. Šādu nolīgumu ietekme uz konkurenci ir jānovērtē, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus. 4. panta 1. punkta d) apakšpunkts neattiecas arī uz vienai pusei noteiktiem ierobežojumiem nodarboties ar pētniecību un izstrādi kopā ar trešām personām, ja šis ierobežojums ir nepieciešams, lai nodrošinātu licenciāra zinātnības neizpaušanu. Lai uz tiem attiektos izņēmums, ierobežojumiem, kas noteikti, lai aizsargātu licenciāra zinātnību pret izpaušanu, ir jābūt nepieciešamiem šīs aizsardzības nodrošināšanai un samērīgiem. Piemēram, ja ar nolīgumu ir nozīmēti konkrēti licenciāta darbinieki, kas apmācāmi izmantot licenciēto zinātnību un būs atbildīgi par to, var pietikt ar to, ka licenciātam nosaka pienākumu neļaut šos darbiniekus iesaistīt pētniecībā un izstrādē kopā ar trešām personām. Tikpat piemēroti var būt citi drošības pasākumi.

Licenciāta paša tehnoloģijas lietošanas ierobežojumi

116. Saskaņā ar 4. panta 1. punkta d) apakšpunktu nedrīkst ierobežot arī licenciāta iespējas izmantot pašam savu konkurējošo tehnoloģiju tiesības ar nosacījumu, ka, to darot, tas neizmanto licenciāra licenciēto tehnoloģiju tiesības. Attiecībā uz savu tehnoloģiju tiesībām licenciātam nedrīkst uzlikt ierobežojumus, ar ko nosaka, kur tas drīkst ražot vai pārdot, tehniskā pielietojuma jomas vai produktu tirgus, kuros tas drīkst ražot, cik daudz tas drīkst ražot vai pārdot un par kādu cenu. Tāpat tam nedrīkst pieprasīt maksāt licences atlīdzību par produktiem, kas ražoti, izmantojot paša tehnoloģiju tiesības (skatīt 100. punktu). Turklāt licenciātu nedrīkst ierobežot licenciēt savas tehnoloģiju tiesības trešām personām. Ja licenciātam ir noteikti ierobežojumi izmantot savas tehnoloģiju tiesības vai tiesības veikt pētniecību un izstrādi, tiek samazināta licenciāta tehnoloģijas konkurētspēja. Rezultātā samazinās konkurence esošajos produktu un tehnoloģiju tirgos un vājinās licenciāta motivācija ieguldīt līdzekļus savas tehnoloģijas attīstīšanā un uzlabošanā. 4. panta 1. punkta d) apakšpunkts neattiecas uz licenciātam noteiktiem ierobežojumiem izmantot trešo personu tehnoloģiju, kas konkurē ar licenciēto tehnoloģiju. Kaut arī šādas nekonkurēšanas saistības var bloķēt trešās personas tehnoloģiju

(skatīt 4.2.7. iedaļu), to parasti ietekmē netiek vājināta licenciātu motivācija ieguldīt līdzekļus savu tehnoloģiju attīstīšanā un uzlabošanā.

3.4.3. Nekonkurējošu pušu nolīgumi

117. TNGAR 4. panta 2. punktā ir uzskaitīti stingrie ierobežojumi licencēšanai nekonkurējošu pušu starpā. Šis noteikums paredz, ka TNGAR neattiecas uz nolīgumiem, kuru mērķis tieši vai netieši, atsevišķi vai kopā ar citiem faktoriem, ko puses var ietekmēt, ir kāds no turpmāk minētajiem:

- a) ierobežot kādas puses spēju noteikt cenas, pārdodot produktus trešām personām, neskarot iespēju noteikt maksimālo pārdošanas cenu vai ieteikt pārdošanas cenu, ja vien tā jebkuras puses spiediena vai piedāvāto stimulu dēļ nekļūst par fiksēto vai minimālo pārdošanas cenu;
- b) ierobežot teritoriju, kurā, vai klientu loku, kuram licenciāts var pasīvi pārdot līguma produktus, izņemot:
 - i) pasīvās pārdošanas ierobežojumu ekskluzīvā teritorijā vai ekskluzīvai klientu grupai, kas rezervēta licenciāram;
 - ii) pienākumu ražot līguma produktus tikai savām vajadzībām ar nosacījumu, ka licenciāts var bez ierobežojumiem aktīvi un pasīvi pārdot līguma produktus kā savu produktu rezerves daļas;
 - iii) pienākumu ražot līguma produktus vienīgi konkrēta klienta vajadzībām, ja licence izdota, lai minētajam klientam nodrošinātu alternatīvu sagādes avotu;
 - iv) ierobežojumu pārdot galalietotājiem, kurš noteikts licenciātiem, kas darbojas vairumtirdzniecības līmenī;
 - v) ierobežojumu pārdot nepilnvarotiem izplatītājiem, kurš noteikts selektīvās izplatīšanas sistēmas dalībniekiem;
- c) ierobežot tāda licenciāta aktīvo vai pasīvo pārdošanu galalietotājam, kurš ir selektīvās izplatīšanas sistēmas dalībnieks un darbojas mazumtirdzniecības līmenī, neskarot iespēju aizliegt minētās sistēmas dalībniekam darboties neapstiprinātā vietā.

Cenu noteikšana

118. 4. panta 2. punkta a) apakšpunktā minētais konkurences stingrais ierobežojums attiecas uz cenu noteikšanu, pārdodot produktus trešām personām. Konkrētāk, minētais noteikums attiecas uz ierobežojumiem, kuru tiešais vai netiešais mērķis ir noteikt fiksētu vai minimālu pārdošanas cenu vai fiksētu vai minimālu cenu līmeni, kas ir jāievēro licenciāram vai licenciātam, pārdodot produktus trešām personām. Attiecībā uz nolīgumiem, kas tiešā veidā nosaka pārdošanas cenu, ierobežojums ir acīmredzams. Tomēr pārdošanas cenu noteikšanu var panākt arī netiešā veidā. Kā piemērus var minēt nolīgumus, ar ko nosaka peļņas normas, paredz atlaižu maksimālo līmeni, sasaista

pārdošanas cenu ar konkurentu pārdošanas cenām, kā arī draudus, iebiedēšanu, brīdinājumus, sodus vai līguma izbeigšanu saistībā ar noteikta cenu līmeņa ievērošanu. Tiešus vai netiešus cenu noteikšanas līdzekļus var padarīt efektīvākus, apvienojot tos ar pasākumiem, lai noteiktu cenu samazinājumu, piemēram, ieviešot cenu uzraudzības sistēmu vai nosakot licenciātiem pienākumu ziņot par cenu novirzēm. Līdzīgā veidā cenu tiešu vai netiešu noteikšanu var padarīt efektīvāku, apvienojot ar pasākumiem, kas vājina licenciāta motivāciju samazināt savas pārdošanas cenas, piemēram, ja licenciārs uzliek licenciātam pienākumu piemērot noteikumu par klientu ar vislielākās labvēlības režīmu, proti, pienākumu piedāvāt klientam labvēlīgākus nosacījumus, kas piedāvāti jebkuram citam klientam. Tos pašus līdzekļus var izmantot, lai liktu maksimālajām vai ieteiktajām cenām darboties kā fiksētām vai minimālajām pārdošanas cenām. Tomēr, ja licenciārs licenciātam nodod ieteicamo cenu sarakstu vai piemēro maksimālo cenu, netiek uzskatīts, ka tas pats par sevi radītu fiksētas vai minimālās pārdošanas cenas.

Licenciātam noteikti pasīvās pārdošanas ierobežojumi

119. 4. panta 2. punkta b) apakšpunktā kā stingrie konkurences ierobežojumi ir noteikti tādi nolīgumi vai saskaņotas darbības, kuru tiešais vai netiešais mērķis ir ierobežot licenciātu pasīvo pārdošanu⁽⁶¹⁾ attiecībā uz produktiem, kuros ietverta licencētā tehnoloģija⁽⁶²⁾. Pasīvās pārdošanas ierobežojumi licenciātam var būt tiešu pienākumu veidā, piemēram, pienākums nepārdot noteiktiem klientiem vai klientiem noteiktās teritorijās vai pienākums nodot šo klientu pasūtījumus citiem licenciātiem. Tie var būt arī netiešu pasākumu veidā, kuru mērķis ir mudināt licenciātu atturēties no šādas pārdošanas, piemēram, nosakot finansiālus stimulus un ieviešot uzraudzības sistēmu, lai pārbaudītu licencēto produktu reālo galamērķi. Kā netiešu līdzekli pasīvās pārdošanas ierobežošanai var izmantot daudzuma ierobežošanu. Komisija neuzskatīs, ka daudzuma ierobežošanai pašai par sevi būtu šāds mērķis. Savukārt tā šādi uzskatīs, ja daudzuma ierobežojumus izmanto, lai īstenotu tirgus sadalīšanas nolīgumu. Par to var liecināt daudzuma regulēšana laika gaitā tā, lai apmierinātu tikai vietējo pieprasījumu, daudzuma ierobežojumu apvienojums ar pienākumu attiecīgajā teritorijā pārdot noteiktu minimālo daudzumu, kā arī minimālās licences atlīdzības maksāšanas pienākums saistībā ar noietu attiecīgajā teritorijā, diferencēts licences atlīdzības līmenis atkarībā no produktu galamērķa un atsevišķu licenciātu pārdoto produktu galamērķa uzraudzība. Vispārējam

⁽⁶¹⁾ Pasīvās pārdošanas definīciju skatīt šo pamatnostādņu 108. punktā un 52. zemsvītras piezīmē minēto Pamatnostādņu vertikālo ierobežojumu jomā, 51. punktā.

⁽⁶²⁾ Šis stingrais ierobežojums attiecas uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem par tirdzniecību Savienībā. Attiecībā uz tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem par eksportu uz valstīm, kas atrodas ārpus Savienības, vai importu/atpakaļiešanu no valstīm, kas atrodas ārpus Savienības, skatīt Tiesas spriedumu lietā C-306/96 *Javico/Yves Saint Laurent*, 1998, *Recueil*, I-1983. lpp. Minētā sprieduma 20. punktā Tiesa atzina, ka "nolīgumu, ar kuru tālākpārdevējs ražotājam appemas pārdot līguma preces kādā tirgū ārpus Kopienas, nevar uzskatīt par tādu, kuras mērķis ir būtiski ierobežot konkurenci kopējā tirgū vai kura līdz ar to spētu ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm".

konkurences stingrajam ierobežojumam, kas attiecas uz licenciātu veikto pasīvo pārdošanu, ir virkne izņēmumu, kuri ir apskatīti (120 līdz 125. punktā).

120. 1. Izņēmums. 4. panta 2. punkta b) apakšpunkts neattiecas uz licenciāram noteiktiem pārdošanas ierobežojumiem (aktīviem un pasīviem). Visiem licenciāram noteiktiem pārdošanas ierobežojumiem ir piemērojams grupu atbrīvojums, ja nav pārsniegts 30 % tirgus daļas robežlielums. Tas pats attiecas uz aktīvās pārdošanas ierobežojumiem licenciātam, izņemot to, kas par aktīvo pārdošanu ir minēts 125. punktā. Aktīvās pārdošanas ierobežojumu grupu atbrīvojums ir balstīts uz pieņēmumu, ka šādi ierobežojumi veicina ieguldījumus, ārpuscenu konkurenci un licenciātu sniegto pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu, jo tie atrisina parazitisma un ieguldījumu aizturēšanas problēmas. Ja tiek ierobežota aktīvā pārdošana dažādās licenciātu teritorijās vai klientu grupās, nav nepieciešams, ka aizsargātajam licenciātam jābūt iedalītai ekskluzīvai teritorijai vai ekskluzīvai klientu grupai. Grupu atbrīvojums attiecas uz aktīvās pārdošanas ierobežojumiem arī tad, ja kāda konkrēta teritorija vai klientu grupa ir iedalīta vairāk nekā vienam licenciātam. Ja licenciātam iespējams nodrošināt to, ka attiecīgajā teritorijā tam būs tirdzniecībā aktīvi jākonkurē tikai ar ierobežotu skaitu licenciātu, bet ne ar licenciātiem ārpus konkrētās teritorijas, var tikt sekmēti efektivitāti veicinoši ieguldījumi.

121. 2. izņēmums. Licenciātiem noteikti aktīvās un pasīvās pārdošanas ierobežojumi ekskluzīvā teritorijā vai ekskluzīvai klientu grupai, kas rezervēta licenciāram, nav konkurences stingrie ierobežojumi (skatīt 4. panta 2. punkta b) apakšpunkta i) daļu), un uz tiem attiecas grupu atbrīvojums. Tiek pieņemts, ka līdz tirgus daļas robežlielumam šādi ierobežojumi, pat ja tie ierobežo konkurenci, sekmē konkurenci veicinošu tehnoloģijas izplatīšanu un šīs tehnoloģijas integrēšanu licenciāta ražošanas līdzekļos. Lai teritorija vai klientu grupa tiktu uzskatīta par rezervētu licenciāram, nav prasīts, lai licenciārs reāli ražotu konkrētajā teritorijā vai konkrētajai klientu grupai, izmantojot licencēto tehnoloģiju. Teritoriju vai klientu grupu licenciārs var arī rezervēt vēlākai izmantošanai.

122. 3. izņēmums. Saskaņā ar 4. panta 2. punkta b) apakšpunkta iii) daļu grupu atbrīvojums attiecas uz ierobežojumiem, kas paredz, ka licencēto tehnoloģiju ietverošos produktus licenciāts drīkst ražot tikai savām vajadzībām.

Ja līguma produkts ir sastāvdaļa, licenciāts tādējādi var būt spiests ražot šo sastāvdaļu tikai iestrādāšanai savos produktos un nepārdot šīs sastāvdaļas citiem ražotājiem. Tomēr licenciātam ir jādod iespēja pārdot šīs sastāvdaļas kā savu produktu rezerves daļas un tādējādi piegādāt tās trešām personām, kas nodarbojas ar šo produktu pēcpārdošanas apkalpošanu. Ierobežojumi attiecībā uz izmantošanu pašu vajadzībām ir aplūkoti arī 4.2.5. iedaļā.

123. 4. izņēmums. Tāpat kā gadījumā, kad nolīgumu noslēdz konkurenti (skatīt 112. punktu), grupu atbrīvojums attiecas arī uz nolīgumiem, kuros licenciātam noteikts pienākums ražot līguma produktus vienīgi konkrēta klienta vajadzībām, lai šim klientam nodrošinātu alternatīvu sagādes avotu, neatkarīgi no licences nolīguma darbības ilguma (sal. 4. panta 2. punkta b) apakšpunkta iii) daļu). Ja nolīgumi noslēgti starp nekonkurējošām pusēm, maz ticams, ka uz šādiem ierobežojumiem attiektos Līguma 101. panta 1. punkts.

124. 5. izņēmums. Saskaņā ar 4. panta 2. punkta b) apakšpunkta iv) daļu grupu atbrīvojums attiecas uz licenciātam, kas darbojas vairumtirdzniecības līmenī, noteikto pienākumu nepārdot galalietotājiem un attiecīgi pārdot tikai mazumtirgotājiem. Šāds pienākums dod iespēju licenciāram noteikt licenciātam vairumtirdzniecības izplatīšanas funkcijas, un 101. panta 1. punkts parasti uz to neattiecas ⁽⁶³⁾.

125. 6. izņēmums. Visbeidzot, saskaņā ar 4. panta 2. punkta b) apakšpunkta v) daļu grupu atbrīvojums attiecas uz licenciātam noteiktu ierobežojumu nepārdot nepilnvarotiem izplatītājiem. Šis izņēmums licenciāram dod iespēju noteikt licenciātiem pienākumu piedalīties selektīvas izplatīšanas sistēmā. Tomēr šajā gadījumā saskaņā ar 4. panta 2. punkta c) apakšpunktu licenciātiem ir jāļauj gan aktīvi, gan pasīvi pārdot produktus galalietotājiem, neskarot iespēju atļaut licenciātam darboties tikai vairumtirdzniecībā, kā paredzēts 4. panta 2. punkta b) apakšpunkta iv) daļā (skatīt 123. punktu). Teritorijā, kurā licenciārs izmanto selektīvās izplatīšanas sistēmu, šo sistēmu nedrīkst apvienot ar ekskluzīvu teritoriju vai klientu grupu noteikšanu, ja tas atbilstoši 4. panta 2. punkta c) apakšpunktam būtu aktīvās vai pasīvās pārdošanas stingrs ierobežojums galalietotājiem, tomēr neskarot iespēju, ka licenciātam var aizliegt darboties neapstiprinātā vietā.

⁽⁶³⁾ Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā 26/76 *Metro (I)*, 1977, *Recueil*, 1875. lpp.

126. Kaut arī licenciātiem noteiktie pasīvās pārdošanas ierobežojumi ekskluzīvā teritorijā vai ekskluzīvai klientu grupai, kas iedalīta citam licenciātam, parasti tiktu uzskatīti par stingriem ierobežojumiem, tiem Līguma 101. panta 1. punkts uz noteiktu laiku var nebūt piemērojams, ja ierobežojumi ir objektīvi nepieciešami, lai aizsargātais licenciāts varētu ieiet jaunā tirgū. Tas var būt gadījumā, ja licenciātiem ir jāveic apjomīgi ieguldījumi ražošanas līdzekļos un reklāmā, lai uzsāktu un attīstītu ražošanu jaunā tirgū. Tādējādi jaunajam licenciātam var nākties saskarties ar ievērojamiem riskiem, jo īpaši tāpēc, ka reklāmas izdevumi un ieguldījumi aktīvos, lai ražošanā izmantotu kādu konkrētu tehnoloģiju, bieži vien nav atgūstami, proti, pamatot konkrēto darbības jomu, šos ieguldījumus licenciāts nevar izmantot citiem darbības veidiem un tos var pārdot tikai ar ievērojamiem zaudējumiem. Piemēram, licenciāts var būt pirmais jauna veida produkta ražotājs un pārdevējs vai pirmais, kas izmanto jaunu tehnoloģiju. Šādā situācijā licenciāti bieži vien nepiekrīst noslēgt licences nolīgumu, ja tiem uz noteiktu laiku nebūtu nodrošināta aizsardzība pret citu licenciātu (aktīvās un) pasīvās pārdošanas darbību to teritorijā vai to klientu grupām. Ja jauna tirgus atvēršanai un attīstīšanai licenciātam ir vajadzīgi ievērojami ieguldījumi, tādi pasīvās pārdošanas ierobežojumi attiecībā uz citiem licenciātiem attiecīgajā teritorijā vai attiecīgajai klientu grupai, kuri ir vajadzīgi licenciāta ieguldījumu atpelnīšanai, neietilpst 101. panta 1. punkta darbības jomā nepieciešamo laika periodu. Vairumā gadījumu ilgākais divu gadu periods no dienas, kad attiecīgais licenciāts līguma produktu pirmo reizi laida tirgū ekskluzīvajā teritorijā vai pārdeva savai ekskluzīvajai klientu grupai, tiktu uzskatīts par pietiekamu, lai licenciāts varētu atpelnīt veiktos ieguldījumus. Tomēr atsevišķos gadījumos licenciātam var būt nepieciešams ilgāks aizsardzības periods, lai licenciāts varētu atpelnīt radušās izmaksas.

127. Tāpat aizliegums visiem licenciātiem pārdot produktus noteiktā kategorijā galalietotājiem var nebūt konkurences ierobežojums gadījumos, kad šis ierobežojums ir objektīvi nepieciešams drošības un veselības apsvērumu dēļ, ja konkrētais produkts ir raksturojams kā bīstams.

3.5. Izslēgtie ierobežojumi

128. TNGAR 5. pantā ir minēti četri ierobežojumu veidi, uz kuriem neattiecas grupu atbrīvojums, un kuriem tādējādi nepieciešams individuāli novērtēt to pretkonkurences un konkurenci veicinošo ietekmi. TNGAR 5. pantā ir minēti trīs ierobežojumu veidi, uz kuriem grupu atbrīvojums neattiecas un kuriem tādējādi ir individuāli jāizvērtē to negatīvā un pozitīvā ietekme uz konkurenci. No 5. panta izriet, ka, licences nolīgumā iekļaujot kādu no

minētajā pantā ietvertajiem ierobežojumiem, netiek izslēgta grupu atbrīvojuma piemērošana nolīguma pārējai daļai, ja to ir iespējams nodalīt no izslēgtā(-ajiem) ierobežojuma(-iem). Grupu atbrīvojums neattiecas tikai uz konkrēto individuālo ierobežojumu, kas nozīmē, ka jāveic individuāls novērtējums.

Ekskluzīva atpakaļnodošana

129. TNGAR 5. panta 1. punkta a) apakšpunkts attiecas uz licencētās tehnoloģijas uzlabojumu ekskluzīvu atpakaļnodošanu (t.i., izņēmuma licence, ar ko licenciāram nodod licenci licenciāta radītajiem uzlabojumiem) vai nodošanu licenciāram. Pienākums piešķirt licenciāram izņēmuma licenci vai nodot licenciāram tiesības uz licencētās tehnoloģijas uzlabojumiem var vājināt licenciāta motivāciju nodarboties ar inovāciju, jo tas liedz licenciātam iespēju izmantot uzlabojumus, tostarp licencējot tos trešām personām. Ekskluzīva atpakaļnodošana ir definēta kā atpakaļnodošana, kas licenciātam (kas šajā gadījumā ir uzlabojuma inovators un licenciārs) neļauj izmantot uzlabojumus (vai nu saviem produktiem, vai licencēšanai trešām personām). Tas attiecas gan uz gadījumiem, kad uzlabojumam ir tāds pats pielietojums kā licencētajai tehnoloģijai, gan uz gadījumiem, kad licenciāts izstrādā jaunus licencētās tehnoloģijas pielietojuma veidus. Saskaņā ar 5. panta 1. punkta a) apakšpunktu uz šādiem pienākumiem grupu atbrīvojums neattiecas.

130. 5. panta 1. punkta a) apakšpunkta piemērošana nav atkarīga no tā, vai licenciārs maksā atlīdzību par uzlabojuma iegūšanu vai izņēmuma licences saņemšanu. Taču šādas atlīdzības pastāvēšana un tās apmērs var būt nozīmīgs faktors individuālajā novērtējumā saskaņā ar 101. pantu. Ja atpakaļnodošana notiek par atlīdzību, pastāv mazāka iespēja, ka šāds pienākums vājinās licenciāta motivāciju nodarboties ar inovāciju. Novērtējot ekskluzīvo atpakaļnodošanu ārpus grupu atbrīvojuma ietvariem, būtiska nozīme ir arī licenciāra ietekmei tehnoloģiju tirgū. Jo spēcīgāks ir licenciāra stāvoklis, jo vairāk iespējams, ka ekskluzīvas atpakaļnodošanas pienākumam būs ierobežojoša ietekme uz konkurenci inovācijas jomā. Jo spēcīgāks ir licenciāra tehnoloģijas stāvoklis, jo lielāka nozīme ir tam, ka licenciāts nākotnē var kļūt par svarīgu inovācijas un konkurences avotu. Atpakaļnodošanas pienākumu negatīvā ietekme var būt izteiktāka, ja pastāv šāds pienākums ietverošu licences nolīgumu paralēlie tīkli. Ja pieejamās tehnoloģijas kontrolē ierobežots skaits licenciāru, kas licenciātiem uzliek ekskluzīvas atpakaļnodošanas pienākumus, konkurenci ierobežojošās ietekmes risks ir lielāks nekā tad, ja no daudzām tehnoloģijām tikai dažas ir licencētas ar ekskluzīvas atpakaļnodošanas noteikumiem.

131. Neekskluzīvas atpakaļnodošanas pienākumiem ir piemērojams TNGAR paredzētais atbrīvojums. Tas ir piemērojams pat tad, ja šie pienākumi nav savstarpēji, tas ir, tie ir noteikti tikai licenciātam, un ja saskaņā ar nolīgumu licenciāram ir tiesības nodot uzlabojumus citiem licenciātiem. Nesavstarpējas atpakaļnodošanas pienākums var veicināt jaunas tehnoloģijas izplatīšanu, jo dod licenciāram iespēju brīvi noteikt, vai un cik lielā mērā nodot savus uzlabojumus licenciātiem. Nosacījums par nodošanu turklāt var veicināt tehnoloģiju izplatīšanu, jo īpaši tad, ja katrs licenciāts nolīguma noslēgšanas brīdī zina, ka ražošanā izmantotās tehnoloģijas ziņā tam būs vienlīdzīgi nosacījumi ar citiem licenciātiem.

132. Neekskluzīvas atpakaļnodošanas pienākumi jo īpaši var negatīvi ietekmēt inovāciju pretlicencēšanas gadījumā starp konkurentiem, kad abām pusēm noteiktais atpakaļnodošanas pienākums ir apvienots ar pienākumu abām pusēm savas tehnoloģijas uzlabojumos dalīties ar otru pusi. Ja konkurenti savstarpēji dalās ar visiem uzlabojumiem, attiecīgajiem konkurentiem var būt liegta iespēja izvirzīties priekšā otram (sk. arī tālāk 241. punktu). Tomēr maz ticams, ka pusēm konkurences cīņā būs liegta iespēja izvirzīties priekšā otrai pusei, ja licences mērķis ir dot tām iespēju pilnveidot savas attiecīgās tehnoloģijas un ja licence tās nenoved pie vienas un tās pašas tehnoloģiskās bāzes izmantošanas savu produktu izstrādē. Šāda situācija ir tad, ja licences nolūks ir radīt projektēšanas brīvību, nevis uzlabot licenciāta tehnoloģisko bāzi.

Neapstrīdēšanas un izbeigšanas noteikumi

133. Izslēgtais ierobežojums, kas minēts TNGAR 5. panta 1. punkta b) apakšpunktā, attiecas uz neapstrīdēšanas noteikumiem, tas ir, uz tiešiem vai netiešiem pienākumiem neapstrīdēt licenciāra intelektuālā īpašuma tiesību derīgumu, neskarot iespēju attiecībā uz izņēmuma licenciāra tiesības izbeigt tehnoloģiju nodošanas nolīgumu, ja licenciāts apstrīd licenciāram piederošo licencēto tehnoloģiju tiesību derīgumu.

134. Iemesls neapstrīdēšanas noteikumu izslēgšanai no grupu atbrīvojuma darbības jomas ir tāds, ka licenciāti parasti vislabāk var noteikt, vai intelektuālā īpašuma tiesības ir derīgas. Lai novērstu konkurences kropļojumus, un saskaņā ar intelektuālā īpašuma aizsardzības pamatprincipiem nederīgas intelektuālā īpašuma tiesības būtu jāizskauz. Nederīgs intelektuālais īpašums apslāpē inovāciju tā vietā, lai to veicinātu. Neapstrīdēšanas noteikumiem, visticamāk, ir piemērojams Līguma 101. panta 1. punkts, ja licencētajai tehnoloģijai ir vērtība un tādējādi rodas konkurences ziņā neizdevīga situācija uzņēmumiem, kas nevar tehnoloģiju izmantot vai arī var to izmantot tikai pret licences atlīdzību. Šādos gadījumos nav domājams, ka būs izpildīti 101. panta 3. punkta nosacījumi. Tomēr, ja

licencētā tehnoloģija ir saistīta ar tehniski novecojušu procesu, ko licenciāts neizmanto, vai ja licence ir piešķirta bez maksas, konkurence netiek ierobežota⁽⁶⁴⁾. Attiecībā uz neapstrīdēšanas noteikumiem izlīguma nolīgumu kontekstā skatīt 242.–243. punktu.

135. Noteikumi, ar kuriem licenciātam prasīts neapstrīdēt tehnoloģiju īpašumtiesības, parasti nav uzskatāmi par konkurences ierobežojumiem 101. panta 1. punkta nozīmē. Neatkarīgi no tā, vai licenciāram ir īpašumtiesības uz attiecīgo tehnoloģiju tiesībām, tās izmantošana licenciāta vai kādas citas personas vajadzībām jebkurā gadījumā ir atkarīga no licences saņemšanas, tāpēc vispārīgā gadījumā konkurence netiktu ietekmēta⁽⁶⁵⁾.

136. Ar TNGAR 5. panta 1. punkta b) apakšpunktu no grupu atbrīvojuma piemērošanas jomas saistībā ar vienkāršām licencēm ir izslēgtas arī licenciāra tiesības izbeigt nolīgumu, ja licenciāts apstrīd licenciāram Savienībā piederošo intelektuālā īpašuma tiesību derīgumu. Šādas izbeigšanas tiesības var radīt tādas pašas sekas kā neapstrīdēšanas noteikumi, proti, ja pāreja no licenciāra tehnoloģijas licenciātam radītu ievērojamus zaudējumus (piemēram, ja licenciāts jau ir veicis ieguldījumus konkrētās ierīcēs vai rīkos, ko nevar izmantot ražošanā, izmantojot citu tehnoloģiju), vai ja licenciāra tehnoloģija ir nepieciešamais ieguldījums licenciāta ražošanas procesā. Piemēram, saistībā ar patentiem, kas ir būtiski standartiem, licenciātam, kas ražo standartam atbilstīgu produktu, būs nepieciešams izmantot visus patentus, kas ietver šo standartu. Tādā gadījumā attiecīgo patentu derīguma apstrīdēšana var radīt ievērojamus zaudējumus, ja tehnoloģiju nodošanas nolīgums tiktu izbeigts. Ja licenciāra tehnoloģija nav standartam būtiska, bet tai ir ļoti nozīmīga vietu tirgū, stimulē neapstrīdēt attiecīgā patenta derīgumu arī var būt spēcīgs, jo licenciātam ir grūti atrast citu tehnoloģiju, ko licencēt un kas būtu komerciāli dzīvotspējīga alternatīva. Jautājums par to, vai licenciāta negūtā peļņa būtu ievērojama un līdz ar to būtu spēcīgs stimulē neapstrīdēt attiecīgā patenta derīgumu, katrā gadījumā būtu jāizvērtē atsevišķi.

137. Gadījumos, kas aprakstīti 136. punktā, licenciāts nelabprāt apstrīdētu intelektuālā īpašuma tiesību derīgumu, ņemot vērā licences nolīguma izbeigšanas risku un ar to saistītos ievērojamus riskus, kas būtu daudz nopietnāki nekā saistībā ar licences atlīdzības maksāšanu. Tomēr būtu arī jāatzīmē, ka citos gadījumos, nevis aprakstītajos, izbeigšanas noteikumi bieži vien nebūs pietiekams stimulē neapstrīdēt attiecīgā patenta derīgumu un līdz ar to tai nebūs tāda pati iedarbība kā neapstrīdēšanas noteikumiem.

⁽⁶⁴⁾ Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā 65/86 Bayer/Süßhoffer, 1988, Recueil, 5249. lpp.

⁽⁶⁵⁾ Salīdzinājumam attiecībā uz preču zīmes īpašumtiesību apstrīdēšanu skatīt Komisijas lēmumu lietā Moosehead/Whitbread (OV L 100, 20.4.1990., 32. lpp.).

138. Sabiedrības ieinteresētība stiprināt licenciāra stimulu licencēt, neesot spiestam turpināt darījumus ar licenciātu, kas apstrīd pašu licences nolīguma priekšmetu, ir jāsamēro ar sabiedrības ieinteresētību novērst saimnieciskās darbības šķēršļus, kas var rasties, ja intelektuālā īpašuma tiesības ir piešķirtas kļūdaini⁽⁶⁶⁾. Samērojot šīs intereses, būtu jāņem vērā tas, vai laikā, kad licenciāts apstrīd tiesības, tas pilda visus nolīguma pienākumus, jo īpaši pienākumu maksāt noteikto licences atlīdzību.

139. Kad runa ir par izņēmuma licencēm, kopumā ir daudz mazāka iespējamība, ka izbeigšanas noteikumiem būtu konkurenci ierobežojoša ietekme. Kad licence ir piešķirta, un ja licences atlīdzības ir atkarīgas no produkcijas, kas tiek saražota, balstoties uz licencētām tehnoloģiju tiesībām, kas bieži vien var būt efektīvs licences atlīdzības maksājumu strukturēšanas veids, licenciārs var atrasties īpašas atkarības situācijā, jo licenciāts būs tā vienīgais ienākumu avots attiecībā uz licencētām tehnoloģiju tiesībām. Šādā situācijā stimuli veikt inovāciju un licencēšanu varētu tikt mazināti, ja, piemēram, licenciāram saistošs būtu nolīgums ar izņēmuma licences licenciātu, kas vairs nepieliek ievērojamas pūles, lai izstrādātu, ražotu un tirgotu produktu, kas tiek ražots (jāražo), balstoties uz licencētām tehnoloģiju tiesībām⁽⁶⁷⁾. Tās ir iemesls, kādēļ izbeigšanas noteikumi attiecībā uz nolīgumiem par izņēmuma licenci ir atbrīvoti no grupu atbrīvojuma piemērošanas jomas, ciktāl ir izpildīti pārējie noteikumi par pieļaujamajām robežām, piemēram, ir ievērots tirgus daļas robežlielums. Ārpus pieļaujamām robežām katrs gadījums jāizvērtē atsevišķi, ņemot vērā atšķirīgās intereses, kā aprakstīts 138. punktā.

140. Tomēr attiecībā uz zinātību Komisijas attieksme pret neapstrīdēšanas un izbeigšanas noteikumiem ir labvēlīgāka, jo, ja licencētā zinātība ir izpausta, to atgūt būs neiespējami vai ļoti sarežģīti. Šādos gadījumos licenciātam noteiktais pienākums neapstrīdēt licencēto zinātību veicina jaunas tehnoloģijas izplatīšanu, jo īpaši tāpēc, ka paver iespēju vājākiem licenciāriem izsniegt licences spēcīgākiem licenciātiem, nebaidoties, ka pēc tam, kad licenciāts būs apguvis zinātību, tā varētu tikt apstrīdēta. Tāpēc no TNGAR piemērošanas jomas nav izslēgti neapstrīdēšanas un izbeigšanas noteikumi, kuri attiecas vienīgi uz zinātību.

Licenciāta paša tehnoloģijas izmantojuma vai izstrādes ierobežojumi (nekonkurējošu pušu starpā)

141. Ja nolīgumu ir noslēgušas nekonkurējošas puses, ar 5. panta 2. punktu no grupu atbrīvojuma darbības jomas ir izslēgti jebkādi tieši vai netieši pienākumi, kas ierobežo licenciāta iespējas izmantot savu tehnoloģiju vai ierobežo jebkuras nolīguma puses iespējas nodarboties ar pētniecību un izstrādi, izņemot, ja šīs pēdējais ierobežojums nepieciešams, lai novērstu licencētās zinātnas izpaušanu trešām personām. Šā nosacījuma saturs ir tāds pats kā

stingro ierobežojumu saraksta 4. panta 1. punkta d) apakšpunktā attiecībā uz konkurentu nolīgumiem, kurš aplūkots šo pamatnostādņu 115. un 116. punktā. Taču, ja nolīgums ir noslēgušas nekonkurējošas puses, nevar vispārēji pieņemt, ka šādi ierobežojumi negatīvi ietekmēs konkurenci vai ka nebūs izpildīti Līguma 101. panta 3. punkta nosacījumi⁽⁶⁸⁾. Tādēļ ir nepieciešams individuāls novērtējums.

142. Ja nolīgumu ir noslēgušas nekonkurējošas puses, licenciātam parasti nepieder konkurējoša tehnoloģija. Tomēr var būt gadījumi, kad grupu atbrīvojuma kontekstā puses tiek uzskatītas par nekonkurējošām, neraugoties uz to, ka licenciātam pieder konkurējoša tehnoloģija. Tā tas ir gadījumā, ja licenciātam pieder tehnoloģija, bet tas neizsniedz licences uz to, un licenciārs nav faktiskais vai potenciāls piegādātājs attiecīgajā produktu tirgū. Grupā atbrīvojuma kontekstā puses šādos apstākļos nav konkurentes ne tehnoloģiju tirgū, ne arī lejupējā produktu tirgū⁽⁶⁹⁾. Šādos gadījumos ir svarīgi nodrošināt, lai netiktu ierobežotas licenciāta iespējas izmantot pašam savu tehnoloģiju un to pilnveidot. Šī tehnoloģija tirgū rada konkurences spiedienu, ko vajadzētu saglabāt. Šādā situācijā ierobežojumi licenciātam izmantot savas tehnoloģiju tiesības vai veikt pētniecību un izstrādi parasti tiek uzskatīti par konkurenci ierobežojošiem un neatbilstīgiem Līguma 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Piemēram, licenciātam noteikts pienākums maksāt licences atlīdzību ne tikai par produktiem, kurus tas ražo ar licencēto tehnoloģiju, bet arī par produktiem, kurus tas ražo, izmantojot savu tehnoloģiju, vispārīgā gadījumā ierobežo licenciāta iespējas izmantot savu tehnoloģiju un tādējādi ir izslēgts no grupu atbrīvojuma piemērošanas jomas.

143. Gadījumos, kad licenciātam nepieder konkurējoša tehnoloģija vai tas šādu tehnoloģiju jau neizstrādā, pusēm noteikts ierobežojums veikt neatkarīgu pētniecību un izstrādi var būt konkurenci ierobežojošs, ja tirgū ir pieejamas tikai dažas tehnoloģijas. Šādā gadījumā puses var būt būtisks (potenciāls) inovācijas avots tirgū. Vēl jo vairāk, ja pusēm ir turpmākai pētniecībai un izstrādei nepieciešamie līdzekļi un prasmes. Tādā gadījumā ir maz ticams, ka būs izpildīti Līguma 101. panta 3. punkta nosacījumi. Citos gadījumos, kad ir pieejamas vairākas tehnoloģijas un pusēm nav īpašu līdzekļu vai prasmju, pētniecības un izstrādes ierobežojumam, visticamāk, 101. panta 1. punkts nebūs piemērojams, jo tam nebūs būtiskas ierobežojošas ietekmes, vai arī ierobežojums atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Ierobežojums var veicināt jaunas tehnoloģijas izplatīšanu, ļaujot licenciāram būt drošam, ka licenciāts nekļūs par jaunu konkurentu, un mudinot licenciātu koncentrēt uzmanību uz licencētās tehnoloģijas izmantošanu un pilnveidošanu. Turklāt 101. panta 1. punkts ir piemērojams tikai tad, ja nolīgums vājina licenciāta motivāciju uzlabot un izmantot savu tehnoloģiju. Piemēram, tas diez vai notiktu, ja licenciāram ir tiesības izbeigt licences nolīgumu, ja licenciāts uzsāk ražošanu, izmantojot savu konkurējošo tehnoloģiju. Šādas tiesības nemazina licenciāta stimulu nodarboties ar

⁽⁶⁶⁾ Spriedums lietā 193/83 *Windsurfing International*, 1986, *Recueil*, 611. lpp., 92. punkts.

⁽⁶⁷⁾ Saistībā ar nolīgumu, kurš tehniski nav ekskluzīvs nolīgums un kurā līdz ar to uz izbeigšanas noteikumiem neattiecas TNGAR noteiktā "drošības zona", licenciārs konkrētos gadījumos var būt līdzīgā atkarības situācijā attiecībā pret licenciātu, kam ir ievērojama pirkstspēja. Šāda atkarība individuālajā novērtējumā tiks ņemta vērā.

⁽⁶⁸⁾ Skatīt (14). punktu iepriekš.

⁽⁶⁹⁾ Skatīt (36). punktu iepriekš.

inovāciju, jo nolīguma darbību var izbeigt tikai tad, ja ir izstrādāta komerciāli dzīvotspējīga tehnoloģija un uz tās pamata ražotie produkti ir gatavi laišanai tirgū.

a) ir ierobežota trešo personu tehnoloģiju piekļuve tirgum, piemēram, līdzīgu ierobežojošu nolīgumu, ar ko licenciātiem aizliegts izmantot trešo personu tehnoloģijas, paralēlu tīklu kumulatīvās iedarbības dēļ;

3.6. Grupu atbrīvojuma regulas piemērošanas atsaukšana un tās nepiemērošana

3.6.1. Atsaukšanas procedūra

144. Saskaņā ar TNGAR 6. pantu Komisija un dalībvalstu konkurences iestādes var atsaukt grupu atbrīvojumu attiecībā uz individuāliem nolīgumiem, kuriem, visticamāk, būs konkurenci ierobežojoša ietekme (jāņem vērā gan aktuālā, gan potenciālā ietekme) un kuri neatbilst Līguma 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Dalībvalstu konkurences iestādes ir pilnvarotas atsaukt grupu atbrīvojumu tikai tad, ja konkrētais ģeogrāfiskais tirgus nepārsniedz attiecīgās dalībvalsts teritoriju.

145. 101. panta 3. punkta četri nosacījumi ir kumulatīvi – tiem visiem jābūt izpildītiem, lai varētu piemērot izņēmuma noteikumu⁽⁷⁰⁾. Tādējādi grupu atbrīvojumu var atsaukt, ja konkrētais nolīgums neatbilst vienam vai vairākiem no minētajiem četriem nosacījumiem.

146. Ja tiek piemērota atsaukšanas procedūra, attiecīgajai iestādei ir jāpierāda, ka uz nolīgumu attiecas 101. panta 1. punkts un ka nolīgums neatbilst visiem četriem 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Tā kā no atsaukšanas izriet, ka attiecīgais nolīgums ierobežo konkurenci 101. panta 1. punkta nozīmē un neatbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem, atsaukumam obligāti jāpievieno negatīvs lēmums, pamatojoties uz Regulas (EK) Nr. 1/2003 5., 7. vai 9. pantu.

147. Saskaņā ar TNGAR 6. pantu atsaukšana jo īpaši var būt pamatota šādos apstākļos:

b) ir ierobežota potenciālo licenciātu piekļuve tirgum, piemēram, līdzīgu ierobežojošu nolīgumu, ar ko licenciātiem aizliegts izdot licenci citiem licenciātiem, paralēlu tīklu kumulatīvās iedarbības dēļ vai tādēļ, ka tikai tehnoloģiju īpašnieks, kas licencē attiecīgās tehnoloģiju tiesības, noslēdz nolīgumu par izņēmuma licenci ar licenciātu, kurš jau darbojas produktu tirgū, pamatojoties uz savstarpēji aizstājamu tehnoloģiju tiesībām. Lai tiktu kvalificētas par atbilstīgām, tehnoloģiju tiesībām jābūt gan tehniski, gan komerciāli savstarpēji aizstājamām, lai varētu uzskatīt, ka licenciāts darbojas konkrētā produkta tirgū.

148. TNGAR 4. un 5. pants, kas ietver konkurences stingros ierobežojumus un izslēgtos ierobežojumus, ir izstrādāti ar mērķi ir nodrošināt, ka nolīgumi, uz kuriem attiecas grupu atbrīvojums, nemazina stimulu nodarboties ar inovāciju, nekavē tehnoloģiju izplatīšanu un pārmērīgi neierobežo konkurenci starp licenciāru un licenciātu vai starp licenciātiem. Tomēr stingro ierobežojumu un izslēgto ierobežojumu sarakstā nav ņemti vērā visi iespējamie licences nolīgumu ietekmes veidi. Piemēram, grupu atbrīvojumā nav ņemta vērā kumulatīvā ietekme, ko var radīt licences nolīgumu tīklos iekļauti līdzīgi ierobežojumi. Licences nolīgumi var novest pie trešo personu tirgus piekļuves bloķēšanas gan licenciāra, gan licenciāta līmenī. Citu licenciāru bloķēšanas cēlonis var būt licences nolīgumu tīklu kumulatīvā iedarbība, ja ar šiem nolīgumiem licenciātiem ir aizliegts izmantot konkurējošas tehnoloģijas un tādējādi tiek izslēgti citi (potenciālie) licenciāri. Licenciāru bloķēšana ir iespējama gadījumos, kad vairums uzņēmumu, kas darbojas tirgū un varētu (izdevīgi) iegūt konkurējošu licenci, nevar to darīt, jo ir noslēgti ierobežojoši nolīgumi, un potenciālie licenciāti saskaras ar salīdzinoši lieliem šķēršļiem ieiešanai tirgū. Citu licenciātu bloķēšana var rasties no tādu licences nolīgumu kumulatīvās iedarbības, ar kuriem licenciātiem aizliegts izsniegt licences citiem licenciātiem un tādējādi potenciālajiem licenciātiem ir liegta piekļuve nepieciešamajai tehnoloģijai. Jautājums par tirgus piekļuves bloķēšanu ir sīkāk aplūkots 4.2.2. un 4.2.7. iedaļā. Turklāt sagaidāms, ka Komisija grupu atbrīvojumu atsauktu gadījumos, kad ievērojams skaits konkurējošu tehnoloģiju licenciāru individuālos

⁽⁷⁰⁾ Attiecībā uz šo skatīt 42. punktu Pamatnostādnēs par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, kas minētas 3. zemsvītras piezīmē.

nolīgumos ir noteikuši licenciātiem pienākumu, ka arī uz tiem attiecinā labvēlīgākus nosacījumus, kas piešķirti citiem licenciāriem.

3.6.2. Grupu atbrīvojuma regulas nepiemērošana

149. TNGAR 7. pants dod Komisijai iespēju ar regulu izslēgt no TNGAR darbības jomas līdzīgu nolīgumu paralēlus tīklus, ja tie aptver vairāk nekā 50 % no konkrētā tirgus. Šāds pasākums nav vērsts uz atsevišķiem uzņēmumiem, bet attiecas uz visiem uzņēmumiem, kuru nolīgumi ir definēti regulā par TNGAR nepiemērošanu.

150. TNGAR piemērošanas atsaukšana saskaņā ar 6. pantu nozīmē, ka Komisijai ir jāpieņem lēmumus atbilstoši Regulas (EK) Nr. 1/2003 7. vai 9. pantam, savukārt saskaņā ar TNGAR 7. pantu pieņemtas Komisijas regulas par nepiemērošanu ietekme ir vienīgi tāda, ka attiecībā uz konkrētajiem ierobežojumiem un tirgiem tiek atceltas priekšrocības, ko nodrošina TNGAR, un tiek pilnībā atjaunota Līguma 101. panta 1. un 3. punkta piemērošana. Pēc tam, kad ir pieņemta regula, ar kuru paziņo, ka TNGAR konkrētā tirgū nepiemēro nolīgumiem, kuros ietverti noteikti ierobežojumi, 101. panta individuāliem nolīgumiem piemēro, ņemot vērā kritērijus, kas izstrādāti attiecīgajā Savienības tiesu judikatūrā un Komisijas paziņojumos un iepriekš pieņemtajos lēmumos. Attiecīgā gadījumā Komisija par konkrētu lietu pieņems lēmumu, pēc kura var vadīties visi uzņēmumi, kas darbojas konkrētajā tirgū.

151. Aprēķinot tirgus pārklājuma attiecību saistībā ar 50 % kritēriju, ir jāņem vērā katrs atsevišķais to licences nolīgumu tīkls, kuri ietver ierobežojumus vai ierobežojumu kombinācijas, kas rada līdzīgu ietekmi tirgū.

152. TNGAR 7. pants neparedz, ka Komisijai ir pienākums rīkoties, ja ir pārsniegts tirgus pārklājuma 50 % robežlielums. Kopumā regulas pieņemšana saskaņā ar 7. pantu ir pamatota, ja piekļuve konkrētajam tirgum vai konkurence tajā ir būtiski ierobežota. Novērtējot to, vai ir jāpiemēro 7. pants, Komisija apsvērs, vai atsevišķa atsaukšana nebūtu piemērotāks līdzeklis. Tas jo īpaši var būt atkarīgs no tā, cik daudz konkurējošu uzņēmumu rada kumulatīvu iedarbību tirgū, vai no tā, cik liels ir ietekmēto ģeogrāfisko tirgu skaits Savienībā.

153. Ikvienā regulā, kas pieņemta saskaņā ar 7. pantu, ir skaidri jānorāda darbības joma. Tādēļ Komisijai, pirmkārt, jādefinē konkrētais(-ie) produkta (-u) un ģeogrāfiskais (-ie) tirgus(-i) un, otrkārt, jāidentificē licencēšanas ierobežojumu veids, attiecībā uz kuru TNGAR vairs netiks piemērots. Attiecībā uz pēdējo minēto aspektu Komisija var pielāgot regulas darbības jomu atkarībā no konkurences problēmas, ko tā paredzējusi risināt. Piemēram, kaut arī, nosakot 50 % tirgus pārklājuma attiecību, jāņem vērā visi nekonkurēšanas nolīgumu paralēlie tīkli, Komisija tomēr var nolemt regulas darbības jomā iekļaut vienīgi nekonkurēšanas saistības, kas pārsniedz noteiktu termiņu. Tādējādi regula varētu neattiekties uz nolīgumiem, kuri noslēgti uz īsāku

laiku vai kuri ir mazāk ierobežojoši, ņemot vērā to, ka attiecīgie ierobežojumi mazāk bloķē tirgus piekļuvi. Vajadzības gadījumā Komisija var arī sniegt norādījumus, konkretizējot tirgus daļas līmeni, ko konkrētā tirgus kontekstā var uzskatīt par nepietiekamu, lai atsevišķs uzņēmums varētu būtiski veicināt kumulatīvo iedarbību. Parasti, ja produktiem, kuri ietver atsevišķa licenciāra licencēto tehnoloģiju, tirgus daļa nepārsniedz 5 %, ir uzskatāms, ka nolīgums vai nolīgumu tīkls, kas attiecas uz šo tehnoloģiju, nespēj būtiski veicināt kumulatīvu bloķējošo ietekmi⁽⁷¹⁾.

154. Vismaz sešus mēnešus ilgajam pārejas periodam, kas Komisijai būs jānosaka atbilstoši 7. panta 2. punktam, vajadzētu būt pietiekamam, lai attiecīgie uzņēmumi pielāgotu savus nolīgumus, ņemot vērā regulu par TNGAR nepiemērošanu.

155. Regula par TNGAR nepiemērošanu neietekmēs attiecīgo nolīgumu atbrīvojuma statusu līdz dienai, kad tā stājas spēkā.

4. LĪGUMA 101. PANTA 1. UN 3. PUNKTA PIEMĒROŠANA ĀRPUS TNGAR DARBĪBAS JOMAS

4.1. Vispārīgā analīzes sistēma

156. Nolīgumi, uz kuriem grupu atbrīvojums neattiecas, piemēram, tāpēc, ka ir pārsniegti tirgus daļas robežlielumi vai nolīgumā iesaistītas vairāk nekā divas puses, tiek vērtēti individuāli. Nolīgumi, kas neierobežo konkurenci Līguma 101. panta 1. punkta nozīmē vai kas atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem, ir spēkā un ir izpildāmi. Jāatceras, ka netiek iepriekš pieņemts, ka nolīgumi, uz kuriem grupu atbrīvojums neattiecas, būtu nelikumīgi, ja vien tajos nav ietverti stingrie konkurences ierobežojumi. Jo sevišķi netiek pieņemts, ka tāpēc vien, ka ir pārsniegts tirgus daļas robežlielums, ir piemērojams 101. panta 1. punkts. Vienmēr ir vajadzīgs individuāls novērtējums, kas pamatojas uz šajās pamatnostādnēs aprakstītajiem principiem.

“Drošības zona”, ja ir pietiekami daudz neatkarīgu tehnoloģiju

157. Lai veicinātu prognozējamību ārpus TNGAR piemērošanas jomas ir detalizēti analizēti tikai tos gadījumus, kas var radīt reālas konkurences problēmas, Komisija uzskata, ka, izņemot stingro ierobežojumu gadījumus, maz ticams, ka Līguma 101. pants būtu pārkāpts, ja papildus tehnoloģijām, ko kontrolē nolīguma puses, ir vismaz četras trešo personu kontrolētas (neatkarīgas) tehnoloģijas, kas var aizstāt licencēto tehnoloģiju ar līdzīgām izmaksām lietotājam. Novērtējot, vai tehnoloģijas ir pietiekami aizstājamas, ir jāņem vērā attiecīgo tehnoloģiju relatīvais komerciālais ietekmīgums. Tehnoloģijas radītais konkurences spiediens ir ierobežots, ja tā nav komerciāli dzīvotspējīga alternatīva licencētajai tehnoloģijai. Piemēram, ja tīkla ietekmes dēļ patērētāji attiecīgajā tirgū pārliecinoši dod priekšroku produktiem, kuros ietverta licencētā tehnoloģija, citas tirgū jau esošās tehnoloģijas vai tehnoloģijas, kas

⁽⁷¹⁾ Attiecībā uz šo skatīt 8. punktu Komisijas Paziņojumā par mazsvārgiem nolīgumiem, kas minēts 20. zemsvārga piezīmē.

samērīgā laikposmā varētu parādīties tirgū, var nebūt reāla alternatīva un tādējādi radīt tikai ierobežotu konkurences spiedienu.

tiešo formulējumu. Par netiešu ierobežojumu esību var liecināt veids, kādā puses īsteno konkrēto nolīgumu, kā arī šo pušu attiecīgie stimuli.

158. Ja nolīgums atrodas ārpus 157. punktā aprakstītās “drošības zonas”, tas nenozīmē, ka uz nolīgumu attiecas Līguma 101. panta 1. punkts un, ja arī attiecas, ka nav izpildīti 101. panta 3. punkta nosacījumi. Tāpat kā tas ir ar TNGAR noteiktajām tirgus daļu pieļaujamām robežām, arī šī papildu “drošības zona” tikai rada pieņēmumu, ka nolīgums nav aizliegts ar 101. pantu. Ārpus “drošības zonas” nolīgums ir jāvērtē atsevišķi, pamatojoties uz šajās pamatnostādņēs noteiktajiem principiem.

4.1.1. Vērā ņemamie faktori

159. Piemērojot Līguma 101. pantu individuāliem gadījumiem, pienācīgi jāņem vērā tas, kā konkrētajā tirgū darbojas konkurence. Šajā ziņā jo īpaši jāņem vērā šādi faktori:

- a) nolīguma būtība;
- b) pušu stāvoklis tirgū;
- c) konkurentu stāvoklis tirgū;
- d) pircēju stāvoklis konkrētajos tirgos;
- e) šķēršļi ieiešanai tirgū; un
- f) tirgus brieduma pakāpe.

160. Konkrēto faktoru nozīme dažādos gadījumos var būt dažāda un ir atkarīga no visiem pārējiem faktoriem. Piemēram, ja pusēm ir liela tirgus daļa, tas parasti norādītu uz tirgus varu, bet, ja ir maz šķēršļu ieiešanai tirgū, šīs varas, iespējams, nav. Tāpēc nav iespējami stingri norādījumi par katra atsevišķa faktora nozīmi.

161. Tehnoloģiju nodošanas nolīgumi var būt dažādi. Tādēļ ir svarīgi analizēt nolīguma būtību, ievērojot pušu konkurences attiecības un nolīgumā ietvertos ierobežojumus. Analizējot ierobežojumus, ir jālūkojas tālāk par nolīguma

162. Pušu, tostarp uzņēmumu, kurus *de facto* vai *de jure* kontrolē puses, stāvoklis tirgū norāda uz licenciāra, licenciāta vai to abu tirgus varas pakāpi, ja tāda vispār ir. Jo lielāka to tirgus daļa, jo iespējami lielāka tirgus vara. Tas ir īpaši redzams, ja tirgus daļa atspoguļo izmaksu izdevīgumu vai citas ar konkurenci saistītas priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem. Šādas konkurences priekšrocības var, piemēram, izrietēt no pioniera statusa attiecīgajā tirgū vai ja pusēm pieder būtiski patenti vai augstvērtīgākā tehnoloģija. Tomēr tirgus daļas ir tikai viens no faktoriem tirgus stāvokļa novērtējumā. Piemēram, īpaši tehnoloģiju tirgu gadījumā tirgus daļas ne vienmēr pienācīgi atspoguļo attiecīgās tehnoloģijas relatīvo ietekmīgumu un tirgus daļas rādītāji var ievērojami atšķirties atkarībā no izraudzītās aprēķinu metodes.

163. Tirgus daļas un iespējamās konkurences priekšrocības un neizdevīgos stāvokļus izmanto arī, lai novērtētu konkurentu stāvokli tirgū. Jo spēcīgāki faktiskie konkurenti un jo lielāks to skaits, jo mazāks risks, ka puses spēs individuāli izmantot savu tirgus varu. Savukārt, ja konkurentu ir samērā maz un to stāvoklis tirgū (lielums, izmaksas, pētniecības un izstrādes potenciāls utt.) ir visai līdzīgs, šāda tirgus struktūra var palielināt aizliegtu vienošanos risku.

164. Pircēju stāvoklis tirgū norāda uz to, vai vienam vai vairākiem pircējiem ir pircēja vara. Pirmais pircēja varas rādītājs ir pircēja tirgus daļa sagādes tirgū. Šī tirgus daļa parāda, cik nozīmīgs ir šā pircēja pieprasījums no iespējamo piegādātāju viedokļa. Pārējie rādītāji galvenokārt raksturo pircēja stāvokli tālākpārdošanas tirgū, tostarp sniedz priekšstatu par tirdzniecības punktu ģeogrāfisko izplatību un zīmola tēlu galapatērētāju skatījumā. Dažās situācijās pircēja vara var liegt licenciāram un/vai licenciātam izmantot savu tirgus varu un tādā veidā novērst potenciālas konkurences problēmas rašanos. Tas jo īpaši var notikt, ja spēcīgiem pircējiem ir iespējas un stimulē tirgū rast jaunus piegādes avotus, ja relatīvās cenas nedaudz, taču pastāvīgi pieaug. Ja spēcīgi pircēji tikai panāk sev izdevīgus noteikumus no piegādātāja vai vienkārši jebkuru cenas pieaugumu liek segt saviem klientiem, šo pircēju stāvoklis nav tāds, lai liegtu licenciātam iespēju izmantot savu tirgus varu produktu tirgū un lai tādējādi atrisinātu konkurences problēmu šajā tirgū ⁽⁷²⁾.

165. Šķēršļu ieiešanai tirgū vērtē pēc tā, kādā mērā tirgū pārstāvētie uzņēmumi var palielināt savas cenas virs konkurences līmeņa, neizraisot jaunu dalībnieku ienākšanu tirgū. Ja šķēršļu ieiešanai tirgū nav, viegla un ātra ieiešana tirgū padarītu cenu palielināšanu nerentablu. Ja

⁽⁷²⁾ Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā T-228/97 *Irish Sugar*, 1999, *Recueil*, II-2969. lpp., 101. punkts.

reāla ieiešana tirgū, kas novērš vai grauj tirgus varas izmantošanu, ir iespējama viena vai divu gadu laikā, parasti var teikt, ka šķēršļi ieiešanai tirgū ir nelieli.

produktu tirgū, kuros ietvertas attiecīgās tehnoloģijas, tostarp gan tiešu aizliegtu vienošanos, gan aizliegtu vienošanos klusuciešot veicināšana;

166. Šķēršļus ieiešanai tirgū var radīt daudzi dažādi faktori, piemēram, apjomradīti ietaupījumi un diversifikācijas radīti ietaupījumi, valsts noteikumi, jo īpaši tad, ja tie paredz ekskluzīvas tiesības, valsts atbalsts, importa tarifi, intelektuālā īpašuma tiesības, īpašumtiesības uz resursiem, ja piedāvājums ir ierobežots, piemēram, dabisku ierobežojumu dēļ, nepieciešamā materiāli tehniskā bāze, pioniera statusa priekšrocības vai patērētāju uzticība noteiktam zīmolam spēcīgas un ilgstošas reklāmas rezultātā. Arī uzņēmumu noslēgti ierobežojoši nolīgumi var būt šķērslis ieiešanai tirgū, apgrūtinot piekļuvi un bloķējot (potenciālos) konkurentus. Šķēršļi ieiešanai tirgū var pastāvēt visos pētniecības un izstrādes, ražošanas un izplatīšanas procesa posmos. Tas, vai kādi no šiem faktoriem būtu raksturojami kā šķēršļi ieiešanai tirgū, ir īpaši atkarīgs no tā, vai tie ir saistīti ar neatgūstamām izmaksām. Neatgūstamās izmaksas ir izmaksas, kas jāsedz, ieejot vai darbojoties tirgū, un ko zaudē, izejot no šā tirgus. Jo neatgūstamās izmaksas ir lielākas, jo nopietnāk potenciālajiem jaunpieņācējiem ir jāapsver ar to saistītie riska faktori un jo pārliecinošāk tirgū pārstāvētie uzņēmumi var draudēt, ka tie reaģēs uz jauniem konkurentiem, jo neatgūstamo izmaksu dēļ šiem uzņēmumiem tirgu atstāt ir neizdevīgi. Parasti ieiešana tirgū paredz lielākas vai mazākas neatgūstamās izmaksas. Tāpēc faktiskā konkurence parasti ir iedarbīgāka, un konkrēta gadījuma novērtējumā tai tiks piešķirta lielāka nozīme nekā potenciālai konkurencei.

167. Nobriedušā tirgū, proti, tirgū, kurš jau kādu laiku pastāv un kurā izmanto labi zināmu un plaši lietotu tehnoloģiju, kas īpaši nemainās, un kurā pieprasījums ir salīdzinoši stabils vai samazinās, konkurences ierobežojumiem negatīvas ietekmes iespēja ir lielāka nekā dinamiskākos tirgos.

168. Novērtējot konkrētus ierobežojumus, var būt nepieciešams ņemt vērā citus faktorus. Šie faktori var būt kumulatīvā iedarbība, tas ir, citu līdzīgu nolīgumu esība tirgū, nolīgumu darbības ilgums, tiesiskā vide un rīcība, kas var norādīt uz aizliegtu vienošanos vai veicināt tās noslēgšanu, piemēram, dominance cenu noteikšanā, iepriekš paziņotas cenu izmaiņas un diskusijas par "pareizo" cenu, neelastīgas cenas jaudas pārpalikuma gadījumā, cenu diskriminācija un aizliegtu vienošanos precedenti.

4.1.2. Ierobežojošu licences nolīgumu negatīvā ietekme

169. Negatīvā ietekme uz tirgus konkurenci, kas var izrietēt no ierobežojošiem tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem, var būt šāda:

a) konkurences starp tehnoloģijām samazināšanās starp uzņēmumiem, kuri darbojas tehnoloģiju tirgū vai to

b) konkurentu bloķēšana, izraisot izmaksu celšanos, ierobežojot piekļuvi svarīgākajiem resursiem vai citādi palielinot šķēršļus ieiešanai tirgū; un

c) konkurences vienas tehnoloģijas ietvaros samazināšanās starp uzņēmumiem, kuri ražo produktus, izmantojot vienu un to pašu tehnoloģiju.

170. Tehnoloģiju nodošanas nolīgumi var samazināt konkurenci starp tehnoloģijām, tas ir, konkurenci starp uzņēmumiem, kuri izsniedz licences vai nodarbojas ar ražošanu, izmantojot savstarpēji aizstājamas tehnoloģijas. Tas jo īpaši vērojams, ja tiek noteikti savstarpēji pienākumi. Piemēram, ja konkurenti viens otram nodod konkurējošas tehnoloģijas un savstarpēji uzliek viens otram pienākumu nodrošināt savu attiecīgo tehnoloģiju turpmākos uzlabojumus un ja šis nolīgums liedz vienam konkurentam tehnoloģiskā ziņā gūt pārsvaru pār otru, ir ierobežota pušu konkurence inovācijas jomā (skatīt arī 241. punktu).

171. Licencēšana starp konkurentiem turklāt var veicināt aizliegtas vienošanās. Aizliegtu vienošanos risks jo īpaši augsts ir koncentrētos tirgos. Lai noslēgtu aizliegtu vienošanos, ir nepieciešams, lai attiecīgajiem uzņēmumiem būtu līdzīgi uzskati par to, kādas ir to kopējās intereses un kā darbojas koordinācijas mehānismi. Lai aizliegtā vienošanās darbotos, uzņēmumiem jāspēj uzraudzīt vienam otra rīcību tirgū un ir jābūt piemērotiem preventīviem līdzekļiem, kas nodrošina, ka uzņēmumi ir ieinteresēti neatkāpties no kopējās tirgus politikas, un līdztekus piekļuves šķēršļiem jābūt pietiekami augstiem, lai ierobežotu nepieņemamu uzņēmumu ieiešanu tirgū vai to darbības paplašināšanos. Nolīgumi var veicināt aizliegtu vienošanos noslēgšanu, palielinot tirgus pārredzamību, kontrolējot noteiktu rīcību un paaugstinot piekļuves šķēršļus. Atsevišķos gadījumos aizliegtu vienošanos noslēgšanu var veicināt licences nolīgumi, kuri izraisa izmaksu vienveidību, jo uzņēmumiem, kam ir līdzīgas izmaksas, visticamāk, būs līdzīgi viedokļi par koordinācijas nosacījumiem ⁽⁷³⁾.

172. Licences nolīgumi turklāt var ietekmēt konkurenci starp tehnoloģijām, radot konkurentiem piekļuves un paplašināšanās šķēršļus. Šādu bloķēšanu var izraisīt ierobežojumi, kas licenciātiem liedz vai mazina stimulu saņemt licences no trešām personām. Piemēram, trešo personu piekļuve tirgum var būt bloķēta, ja tirgū pārstāvētie licenciāri licenciātiem nosaka tādas nekonkurēšanas pienākumus, ka trešām personām nepietiek licenciātu, ar kuriem tie varētu

⁽⁷³⁾ Attiecībā uz šo skatīt 36. punktu Pamatnostādnēs par horizontālās sadarbības nolīgumiem, kas minētas 27. zemsvītras piezīmē.

sadarboties, un jaunu licenciātu piekļuve tirgum ir apgrūtināta. Aizstājošu tehnoloģiju piegādātāju tirgus piekļuve var būt bloķēta arī gadījumā, ja licenciārs, kuram ir pieteikumi liela tirgus vara, sasaista kopā dažādas vienas tehnoloģijas daļas un licencē tās kā paketi, kaut arī noteikta produkta ražošanā ir nepieciešama tikai daļa no šīs paketes.

173. Licences nolīgumi var samazināt arī konkurenci vienas tehnoloģijas ietvaros, proti, konkurenci starp uzņēmumiem, kuri ražošanā izmanto vienu un to pašu tehnoloģiju. Nolīgums, ar ko licenciātiem nosaka teritoriālus ierobežojumus, atturot tos no pārdošanas vienam otra teritorijā, samazina konkurenci to starpā. Licences nolīgumi konkurenci vienas tehnoloģijas ietvaros turklāt var samazināt, veicinot aizliegtu vienošanos noslēgšanu starp licenciātiem. Turklāt licences nolīgumi, kas samazina konkurenci vienas tehnoloģijas ietvaros, var veicināt aizliegtu vienošanos noslēgšanu starp konkurējošu tehnoloģiju īpašniekiem vai samazināt konkurenci starp tehnoloģijām, paaugstinot tirgus piekļuves šķēršļus.

4.1.3. Ierobežojošu licences nolīgumu pozitīvā ietekme un tās analīzes sistēma

174. Pat ierobežojoši licences nolīgumi bieži rada arī konkurenci veicinošu ietekmi, kas izpaužas kā efektivitātes uzlabojumi un var atsvērt konkurenci ierobežojošo ietekmi. Iespējamās konkurenci veicinošās ietekmes novērtējumu veic saskaņā ar 101. panta 3. punktu, kurā ir noteikts izņēmums attiecībā uz Līguma 101. panta 1. punktā ietvertu aizliegumu. Lai minētais izņēmums būtu piemērojams, ir jākonstatē, ka licences nolīgums rada objektīvus ekonomiskus ieguvumus, konkurences ierobežojumi ir obligāti vajadzīgi, lai panāktu efektivitātes uzlabojumus, patērētāji saņem taisnīgu daļu no efektivitātes uzlabojumiem un nolīgums nedod tā dalībniekiem iespēju likvidēt konkurenci attiecībā uz attiecīgo produktu būtisku daļu. Uzņēmumam, kas balstās uz 101. panta 3. punktu, ar pārliecinošiem argumentiem un pierādījumiem ir jāpierāda, ka atbrīvojuma piešķiršanai prasītie nosacījumi ir izpildīti ⁽⁷⁴⁾.
175. Ierobežojošu nolīgumu novērtējumu saskaņā ar Līguma 101. panta 3. punktu veic, ievērojot faktiskos apstākļus, kādos nolīgums noslēgts ⁽⁷⁵⁾, un pamatojoties uz konkrētajā laikā pastāvošajiem faktiem. Tādēļ vērtējumu ietekmē

būtiskas izmaiņas faktos. Izņēmuma noteikums, kas paredzēts 101. panta 3. punktā, ir piemērojams, kamēr vien ir izpildīti visi četri nosacījumi, un vairs nav piemērojams, ja šie nosacījumi nav izpildīti ⁽⁷⁶⁾. Taču, piemērojot 101. panta 3. punktu, jāņem vērā katras puses sākotnējie neatgūstamie ieguldījumi, kā arī nepieciešamais laiks un ierobežojumi, kas vajadzīgi, lai veiktu un atpelnītu šos efektīvāti uzlabojumus. 101. pantu nevar piemērot, neņemot vērā sākotnējos ieguldījumus un ar tiem saistītos riskus. Tādējādi, ievērojot riskus, kas pusēm jāuzņemas, un vajadzīgos neatgūstamos ieguldījumus, var gadīties, ka ieguldījumu atpelnīšanas periodā nolīgumam attiecīgi vai nu 101. panta 1. punkts nav piemērojams, vai arī tas atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem.

176. Pirmais 101. panta 3. punktā ietvertais nosacījums prasa novērtēt, kādi ir objektīvie ieguvumi, ko nolīgums rada efektivitātes uzlabojumu ziņā. Šajā aspektā licences nolīgumi var dot iespēju apvienot savstarpēji papildinošas tehnoloģijas un citus aktīvus, lai tirgū laistu jaunus vai uzlabotus produktus vai ražotu esošos produktus ar zemākām izmaksām. Ārpus stingro ierobežojumu karteļiem licencēšana bieži notiek tādēļ, ka licenciāram ir izdevīgāk licencēt savu tehnoloģiju nekā to izmantot pašam. Vēl jo vairāk tad, ja licenciātam jau ir pieejami nepieciešamie ražošanas līdzekļi. Tad nolīgums dod licenciātam iespēju piekļūt tehnoloģijai, ko var apvienot ar minētajiem līdzekļiem, un tādējādi tas var izmantot jaunas vai uzlabotas tehnoloģijas. Cits piemērs licencēšanai, kas var uzlabot efektivitāti, ir, ja licenciātam jau ir sava tehnoloģija un tās apvienošana ar licenciāra tehnoloģiju rada sinerģijas efektu. Apvienojot abas tehnoloģijas, licenciāts var panākt tādu izmaksu un izlaides konfigurāciju, kas citādi nebūtu iespējama. Licences nolīgumi var nodrošināt efektivitātes uzlabojumus arī izplatīšanas posmā, tāpat kā vertikāli izplatīšanas nolīgumi. Šādi efektivitātes uzlabojumi var izpausties kā izmaksu ietaupījums vai vērtīgu pakalpojumu sniegšana patērētājiem. Vertikālo nolīgumu pozitīvā ietekme ir aprakstīta Pamatnostādnēs vertikālo ierobežojumu jomā ⁽⁷⁷⁾. Vēl viens iespējamo efektivitātes uzlabojumu piemērs ir atrodams nolīgumos, ar kuriem tehnoloģiju īpašnieki izveido tehnoloģiju paketi, lai to licencētu trešām personām. Šādi tehnoloģiju apvienošanas nolīgumi var jo īpaši samazināt darījumu izmaksas, jo tad licenciātiem nav jāslēdz atsevišķi licences nolīgumi ar katru licenciāru. Konkurenci veicinoša licencēšana var arī notikt, lai nodrošinātu projektēšanas brīvību. Nozarēs, kurās ir raksturīgs liels intelektuālā īpašuma tiesību skaits un individuāli produkti var pārkāpt vairākas esošās un turpmākās īpašuma tiesības, licences nolīgumi, ar kuriem puses apņemas viena pret otru neīstenot savas īpašuma

⁽⁷⁴⁾ Skatīt spriedumus apvienotajās lietās C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P un C-519/06 P *GlaxoSmithKline Services* un citi/Komisija un citi., 2009, Krājums, I-9291. lpp., 82. punkts.

⁽⁷⁵⁾ Skatīt spriedumu apvienotajās lietās 25/84 un 26/84 *Ford*, 1985, *Recueil*, 2725. lpp.; Skatīt spriedumus apvienotajās lietās C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P un C-519/06 P *GlaxoSmithKline Services* un citi/Komisija un citi., 2009, Krājums, I-9291. lpp., 103. punkts.

⁽⁷⁶⁾ Attiecībā uz šo skatīt, piemēram, Komisijas 1999. gada 3. marta Lēmumu lietā *TPS* (OV L 90, 2.4.1999., 6. lpp.). Līdzīgā veidā 101. panta 1. punkta aizliegums arī ir spēkā tikai tiktēr, kamēr nolīgums ir ar ierobežojošu mērķi vai ietekmi.

⁽⁷⁷⁾ Minēts 52. zemsvītras piezīmē. Skatīt jo īpaši 106. un turpmākos punktus.

tiesības, bieži sekmē konkurenci, jo tie dod iespēju pusēm izstrādāt savas attiecīgās tehnoloģijas, neriskējot, ka tiks celtas prasības par tiesību pārkāpumu.

177. Piemērojot obligātās vajadzības kritēriju, kas ietverts Līguma 101. panta 3. punktā, Komisija īpaši vērtēs, vai atsevišķie ierobežojumi dod iespēju veikt attiecīgo saimniecisko darbību efektīvāk nekā tad, ja attiecīgā ierobežojuma nebūtu. Šajā novērtējumā ir jāņem vērā tirgus apstākļi un reālā situācija, kādā puses darbojas. Uzņēmumiem, kas atsaucas uz 101. panta 3. punktu, nav jāapsver hipotētiskās un teorētiskās alternatīvas. Taču tiem ir jāpas-kaidro un jāpierāda, kāpēc šķietami reālas un ievērojami mazāk ierobežojošas alternatīvas būtu daudz neefektīvākas. Ja, izmantojot šķietami komerciāli reālu un mazāk ierobežojošu alternatīvu, būtiski samazinātos efektivitāte, attiecīgais ierobežojums ir uzskatāms par obligāti vajadzīgu. Dažos gadījumos var būt nepieciešams pārbaudīt arī, vai nolīgums kā tāds ir obligāti vajadzīgs, lai panāktu attiecīgos efektivitātes uzlabojumus. Tas var būt nepieciešams, piemēram, ja tehnoloģiju kopfondā ir ietvertas savstarpēji papildinošas, taču nebūtiskas tehnoloģijas⁽⁷⁸⁾, jo tad ir jānoskaidro, kādā mērā minēto tehnoloģiju ietveršana rada konkrētus efektivitātes uzlabojumus un vai, ievērojami nezaudējot efektivitāti, nepietiktu ar to, ka kopfondā ir tikai tehnoloģijas, kurām nav aizstājēju. Vienkāršas licencēšanas gadījumā starp divām pusēm parasti nav nepieciešams iet tālāk par pārbaudi, vai atsevišķie ierobežojumi ir obligāti. Parasti nepastāv alternatīva, kas būtu mazāk ierobežojoša nekā licences nolīgums.

178. Nosacījums, ka patērētājiem ir jāsaņem pienācīga daļa no ieguvumiem, nozīmē, ka saskaņā ar licenci ražoto produktu patērētājiem ir vismaz jākompensē nolīguma negatīvā ietekme⁽⁷⁹⁾. Tas nozīmē, ka efektivitātes uzlabojumiem ir pilnīgi jāatsver nolīguma iespējami radītā negatīvā ietekme uz cenām, izlaidi un citiem svarīgiem

faktoriem. To var panākt, mainot attiecīgo uzņēmumu izmaksu struktūru, dodot tiem stimulu samazināt cenu vai dodot patērētājiem iespēju iegādāties jaunus vai uzlabotus produktus, kompensējot iespējamo cenu pieaugumu⁽⁸⁰⁾.

179. Pēdējais Līguma 101. panta 3. punktā ietvertais nosacījums, saskaņā ar kuru nolīgums nedrīkst tā pusēm dot iespēju likvidēt konkurenci attiecībā uz attiecīgo produktu būtisku daļu, paredz, ka ir jāanalizē pārējie konkurences spēki tirgū un nolīguma ietekme uz šiem konkurences avotiem. Piemērojot 101. panta 3. punkta pēdējo nosacījumu, ir jāņem vērā 101. panta 3. punkta un 102. panta savstarpējā mijiedarbība. Ievērojot iedibināto judikatūru, Līguma 101. panta 3. punkta piemērošana neizslēdz 102. panta piemērošanu⁽⁸¹⁾. Turklāt, tā kā gan 101., gan 102. panta mērķis ir uzturēt tirgū efektīvu konkurenci, tad, lai ievērotu konsekvenci, 101. panta 3. punkts ir jāsaprot tā, ka tiek izslēgta izņēmuma noteikuma piemērošana attiecībā uz ierobežojošiem nolīgumiem, kuri ietver dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu⁽⁸²⁾.

180. Tas, ka nolīgums būtiski samazina vienu konkurences dimensiju, ne obligāti nozīmē, ka konkurence ir likvidēta 101. panta 3. punkta nozīmē. Tehnoloģiju kopfonds, piemēram, var noteikt nozares standartu, radot situāciju, ka tehnoloģiskā formāta ziņā konkurence ir vāja. Tiklīdz galvenie tirgus dalībnieki pieņem noteiktu formātu, tīkla ietekme var ļoti apgrūtināt alternatīvu formātu saglabāšanos. Tomēr tas nenozīmē, ka *de facto* nozares standarta radīšana noteikti likvidētu konkurenci 101. panta 3. punkta pēdējā nosacījuma nozīmē. Standarta ietvaros piegādātāji var konkurēt ar cenām, kvalitāti un produkta īpašībām. Taču, lai nolīgums atbilstu 101. panta 3. punktam, ir jānodrošina, ka nolīgums nevajadzīgi neierobežo konkurenci un nevajadzīgi neierobežo turpmāko inovāciju.

⁽⁸⁰⁾ Turpat, 98. un 102. punkts.

⁽⁸¹⁾ Pēc analogijas skatīt 130. punktu apvienotajās lietās C-395/96 P un C-396/96 P *Compagnie Maritime Belge*, minēts 3. piezīmē. Tāpat 101. panta 3. punkta piemērošana nav šķērslis, lai piemērotu Līguma noteikumus par preču, pakalpojumu, personu un kapitāla brīvu apriti. Šie noteikumi atsevišķos gadījumos ir piemērojami nolīgumiem, lēmumiem un saskaņotām darbībām 101. panta 1. punkta nozīmē; attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā C-309/99 *Wouters*, 2002, *Recueil*, I-1577. lpp., 120. punkts.

⁽⁸²⁾ Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā T-51/89 *Tetra Pak (I)*, 1990, *Recueil*, II-309. lpp. Skatīt arī 106. punktu Pamatnostādnēs par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, kas minētas 3. zemsvītras piezīmē.

⁽⁷⁸⁾ Attiecībā uz šiem jēdzieniem skatīt 4.4.1. iedaļu.

⁽⁷⁹⁾ Skatīt 85. punktu Pamatnostādnēs par Līguma 81. panta 3. punkta piemērošanu, kas minētas 3. zemsvītras piezīmē.

4.2. Līguma 101. panta piemērošana dažādiem licencēšanas ierobežojumu veidiem

181. Šajā iedaļā aplūkoti dažādi ierobežojumu veidi, kurus parasti iekļauj licences nolīgumos. Ņemot vērā to izplatību, ir lietderīgi sniegt norādījumus par to, kā tie tiek vērtēti ārpus TNGAR darbības jomas. Ierobežojumi, kas jau ir aplūkoti šo pamatnostādņu citās iedaļās, īpaši 3.4. un 3.5. iedaļā, šajā iedaļā ir aplūkoti tikai īsumā.
182. Šajā iedaļā skatīti gan nekonkurējošu pušu, gan konkurentu noslēgti nolīgumi. Attiecībā uz konkurentu nolīgumiem—vajadzības gadījumā— ir ievērots savstarpēju un nesavstarpēju nolīgumu nošķirums. Attiecībā uz nekonkurējošu pušu nolīgumiem šāds nošķirums nav nepieciešams. Patiesi, ja uzņēmumi nav ne faktiski, ne potenciāli konkurenti konkrētajā tehnoloģiju tirgū vai licencēto tehnoloģiju ietverošo produktu tirgū, savstarpēja licence principā nekā neatšķiras no divām atsevišķām licencēm. Situācija ir atšķirīga, kad runa ir par nolīgumiem, ar ko puses izveido tehnoloģiju paketi, lai to licencētu trešām personām. Šādi nolīgumi ir tehnoloģiju kopfondi, kas aplūkoti 4. iedaļā.
183. Šajā iedaļā nav skatīti licences nolīgumos noteiktie pienākumi, kas parasti neierobežo konkurenci Līguma 101. panta 1. punkta nozīmē. Šādi pienākumi ir (neizsmēļošs saraksts):
- a) konfidencialitātes pienākumi;
 - b) licenciātiem noteikti pienākumi neizsniegt apakšlicences;
 - c) pienākumi neizmantot licencēto tehnoloģiju tiesības pēc nolīguma darbības izbeigšanās, ja licencētās tehnoloģiju tiesības joprojām ir derīgas un ir spēkā;
 - d) pienākumi palīdzēt licenciāram īstenot licencētās intelektuālā īpašuma tiesības;
 - e) pienākumi maksāt noteiktu minimālo licences atlīdzību vai ražot noteiktu minimālo daudzumu produktu, kuros ietverta licencētā tehnoloģija; un
 - f) pienākumi izmantot licenciāra preču zīmi vai uz produkta norādīt licenciāra nosaukumu.

4.2.1. Pienākums maksāt licences atlīdzību

184. Licences nolīguma puses parasti var brīvi noteikt licenciātam piemērojamo licences atlīdzību un maksāšanas kārtību, neizraisot Līguma 101. panta 1. punkta piemērošanu. Šis princips attiecas gan uz konkurentu nolīgumiem,

gan uz nekonkurējošu pušu nolīgumiem. Licences atlīdzība var būt noteikta, piemēram, kā noteikta summa, kā procentuāla daļa no pārdošanas cenas vai kā fiksēta summa par katru produktu, kas ietver licencēto tehnoloģiju. Gadījumos, kad licencētā tehnoloģija attiecas uz resursiem, kas tiek iestrādāti galaproduktā, un licences atlīdzību aprēķina, pamatojoties uz galaprodukta cenu, šādu kārtību parasti neuzskata par konkurences ierobežojumu, ja vien galaproduktā ir ietverta licencētā tehnoloģija⁽⁸³⁾. Programmatūras licencēšanas gadījumā licences atlīdzība, pamatojoties uz lietotāju skaitu vai datoriekārtu skaitu, parasti ir saderīga ar 101. panta 1. punktu.

185. Ja licences nolīgumu noslēdz konkurenti, jāatceras (skatīt 100. līdz 101. punktu un 116. punktu iepriekš), ka atsevišķos gadījumos licences atlīdzības maksāšanas pienākumi var tikt uzskatīti par cenu noteikšanu, kas tiek uzskatīts par stingro ierobežojumu (skatīt 4. panta 1. punkta a) apakšpunktu). Atbilstoši 4. panta 1. punkta a) apakšpunktam stingrais ierobežojums pastāv, ja konkurenti paredz savstarpējas mainīgās licences atlīdzības apstākļos, kad licence ir neīsta, jo tās mērķis nav dot iespēju integrēt savstarpēji papildinošas tehnoloģijas vai sasniegt citu konkurenci veicinošu mērķi. Atbilstoši 4. panta 1. punkta a) un d) apakšpunktam stingrais ierobežojums turklāt ir konstatējams, ja licences atlīdzība attiecas arī uz produktiem, kas ražoti tikai ar licenciāta paša tehnoloģiju tiesībām.

186. Citiem konkurentu licences atlīdzības maksājumu kārtības veidiem grupu atbrīvojums līdz 20 % tirgus daļas robežlielumam ir piemērojams pat tad, ja tie ierobežo konkurenci. Ārpus grupu atbrīvojuma pieļaujamajām robežām var būt piemērojams Līguma 101. panta 1. punkts, ja konkurenti noslēdz savstarpēju licences nolīgumu un nosaka mainīgās licences atlīdzības, kas ir acīmredzami ir nesamērīgas salīdzinājumā ar licences tirgus vērtību, un ja šīs licences atlīdzības ievērojami ietekmē tirgus cenas. Nosakot, vai licences atlīdzība ir nesamērīga, nepieciešams pārbaudīt, kādas attiecīgajā produktu tirgū citi licenciāti maksā par tām pašām vai savstarpēji aizstājošām tehnoloģijām. Šādos gadījumos maz ticams, ka ir izpildīti 101. panta 3. punkta nosacījumi.

187. Neraugoties uz to, ka grupu atbrīvojums ir piemērojams tikai tikmēr, kamēr tehnoloģiju tiesības ir derīgas un ir spēkā, puses parasti var vienoties pagarināt pienākumu maksāt licences atlīdzību pēc licencētā intelektuālā īpašuma tiesību derīguma perioda, nepārkāpjot Līguma 101. panta 1. punktu. Kad šīs tiesības izbeidzas, trešās puses var likumīgi izmantot attiecīgo tehnoloģiju un konkurēt ar nolīguma pusēm. Parasti ar šādu faktisko un potenciālo konkurenci pietiek, lai nodrošinātu, ka attiecīgajam pienākumam nav būtiskas konkurenci ierobežojošas ietekmes.

⁽⁸³⁾ Tas neskar iespēju licences atlīdzības noteikšanai piemērot LESD 102. pantu (skatīt spriedumu lietā 27/76 *United Brands*, 250. punkts, un spriedumu lietā C-385/07 *P Der Grüne Punkt — Duales System Deutschland GmbH*, 2009, Krājums, I-6155. lpp., 142. punkts).

188. Ja nolīgumu ir noslēgušas nekonkurējošas puses, grupu atbrīvojums attiecas uz nolīgumiem, kuros licences atlīdzību aprēķina, pamatojoties gan uz produktiem, kas ražoti ar licencēto tehnoloģiju, gan produktiem, kas ražoti, izmantojot trešo personu licencētas tehnoloģijas. Šādi nolīgumi var atvieglot licences atlīdzības uzskaiti. Tomēr tie var arī izraisīt tirgus piekļuves bloķēšanu, palielinot trešo personu resursu izmantošanas izmaksas, un tādējādi tiem var būt līdzīga ietekme kā nekonkurēšanas pienākumam. Ja licences atlīdzību maksā ne tikai par produktiem, kas ražoti ar licencēto tehnoloģiju, bet arī par produktiem, kas ražoti ar trešo personu tehnoloģiju, licences atlīdzība palielina otrā veida produktu izmaksas un samazina pieprasījumu pēc trešo personu tehnoloģijas. Tādējādi gadījumos ārpus grupu atbrīvojuma piemērošanas jomas ir jāizskata jautājums, vai ierobežojums nebloķē tirgus piekļuvi. Šajā nolūkā būtu jālieto analītiskā struktūra, kas izklāstīta 4.2.7. iedaļā turpmāk. Ja nolīgumam ir būtiska bloķējoša ietekme, uz to attiecas Līguma 101. panta 1. punkts, un maz ticams, ka būs izpildīti 101. panta 3. punkta nosacījumi, ja vien nepastāv cits praktisks veids, kā aprēķināt un uzraudzīt licences atlīdzības maksājumus.

4.2.2. Izņēmuma licenču izsniegšana un pārdošanas ierobežojumi

189. Šajās pamatnostādņēs ir lietderīgi nošķirt ierobežojumus, kas attiecas uz ražošanu konkrētā teritorijā (izņēmuma vai vienīgās licences), un ierobežojumus, kas attiecas uz licencēto tehnoloģiju ietverošo produktu pārdošanu konkrētā teritorijā un konkrētai klientu grupai (pārdošanas ierobežojumi).

4.2.2.1. Izņēmuma un vienīgās licences

190. "Izņēmuma licence" nozīmē, ka licenciāram pašam nav atļauts ražot, balstoties uz licencētām tehnoloģiju tiesībām, kā arī tam nav atļauts licencētās tehnoloģiju tiesības licencēt trešām personām vispārīgi vai noteiktam lietojumam vai noteiktā teritorijā. Tas nozīmē, ka vispārīgi vai noteiktam lietojumam vai noteiktā teritorijā licenciāts ir vienīgais, kam atļauts ražot, balstoties uz licencētām tehnoloģiju tiesībām.

191. Ja licenciārs apņemas konkrētajā teritorijā neražot pats un neizsniegt licences citiem ražotājiem, šī teritorija var aptvert visu pasauli vai kādu tās daļu. Ja licenciārs apņemas tikai neizsniegt licences trešām personām ražošanai konkrētajā teritorijā, šāda licence ir "vienīgā licence". Izņēmuma vai vienīgajām licencēm bieži ir pievienoti pārdošanas ierobežojumi, ar ko pusēm ir noteikts, kur tās drīkst pārdot produktus, kuros ietverta licencētā tehnoloģija.

192. Uz savstarpēju izņēmuma licencēšanu starp konkurentiem attiecas TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunkts, kurā tirgu un klientu sadale konkurentu starpā ir kvalificēta kā stingrais ierobežojums. Uz savstarpēju izņēmuma licencēšanu starp konkurentiem līdz 20 % tirgus daļas robežlielumam tomēr attiecas grupu atbrīvojums. Ar šādu nolīgumu puses savstarpēji apņemas nepiešķirt savu konkurējošo tehnoloģiju licences trešām personām. Ja pusēm ir ievērojama tirgus vara, šādi nolīgumi var atvieglot aizliegtu vienošanos noslēgšanu, nodrošinot, ka puses attiecīgajā tirgū ir vienīgās, kuras ražo produktus, izmantojot licencēto tehnoloģiju.

193. Uz nesavstarpēju izņēmuma licencēšanu starp konkurentiem līdz 20 % tirgus daļas robežlielumam attiecas grupu atbrīvojums. Ja robežlielums ir pārsniegts, ir jāanalizē, kādu konkurenci ierobežojošu ietekmi var radīt šī izņēmuma licencēšana. Ja izņēmuma licence darbojas pasaules mērogā, tas nozīmē, ka licenciārs pamet tirgu. Gadījumos, kad izņēmums attiecas uz noteiktu teritoriju, piemēram, konkrētu dalībvalsti, nolīgums nozīmē, ka licenciārs atsakās no preču ražošanas un pakalpojumu sniegšanas attiecīgajā teritorijā. 101. panta 1. punkta kontekstā jo īpaši jāvērtē licenciāra nozīmīgums no konkurences viedokļa. Ja licenciāra tirgus ietekme produktu tirgū ir ierobežota vai tam nepietiek jaudas tehnoloģijas efektīvai izmantošanai licenciāta teritorijā, maz iespējams, ka uz nolīgumu attiektos 101. panta 1. punkts. Īpašs gadījums ir tad, ja licenciārs un licenciāts konkurē tikai tehnoloģiju tirgū, un licenciāram, ja tas ir, piemēram, pētniecības institūts vai neliels uz pētniecību orientēts uzņēmums, nav ražošanas un izplatīšanas līdzekļu, lai efektīvi laistu tirgū licencēto tehnoloģiju ietverošos produktus. Šādos gadījumos maz iespējams, ka ir pārkāpts 101. panta 1. punkts.

194. Nekonkurējošu pušu noslēgti izņēmuma licences nolīgumi – ciktāl uz tiem attiecas Līguma 101. panta 1. punkts⁽⁸⁴⁾ – visticamāk, atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Tiesības izdot izņēmuma licenci parasti ir nepieciešamas, lai stimulētu licenciātu ieguldīt līdzekļus licencētajā tehnoloģijā un laikus laist produktus tirgū. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad licenciātam ir jāiegulda lieli līdzekļi licencētās tehnoloģijas turpmākajā izstrādē. Iebilstot pret izņēmuma statusu, kad licenciāts ar licencēto tehnoloģiju jau ir guvis komerciālus panākumus, licenciātam tiktu atņemti tā panākumu augļi un tas kaitētu konkurencei, tehnoloģijas izplatīšanai un inovācijai. Tāpēc Komisija tikai izņēmuma gadījumos varētu iebilst pret nekonkurējošu pušu noslēgtiem izņēmuma licences nolīgumiem neatkarīgi no licences teritoriālās darbības jomas.

⁽⁸⁴⁾ Skatīt spriedumu lietā *Nungesser*, kas minēts 13. zemsvītras piezīmē.

195. Tomēr, ja licenciātam jau pieder savstarpēji tehnoloģija, ko izmanto iekšējai ražošanai, izņēmuma licence var nebūt nepieciešama, lai licenciātam dotu stimulu laist tirgū produktu. Šādā situācijā uz izņēmuma licencēšanu tā vietā var attiekties Līguma 101. panta 1. punkts, jo īpaši tad, ja licenciātam konkrētā produktu tirgū ir spēcīga pozīcija. Galvenā situācija, kurā iejaukšanās var būt attaisnota, ir tad, ja dominējošs licenciāts iegūst izņēmuma licenci uz vienu vai vairākām konkurējošām tehnoloģijām. Uz šādiem nolīgumiem, visticamāk, attiecas 101. panta 1. punkts, un maz ticams, ka būs izpildīti 101. panta 3. punkta nosacījumi. Tomēr, lai varētu piemērot 101. panta 1. punktu, pastāv nosacījums, ka ieiešanai tehnoloģiju tirgū ir jābūt apgrūtinātai un licencētajai tehnoloģijai ir jābūt reālam tirgus konkurences avotam. Šādos apstākļos izņēmuma licence var bloķēt citus licenciātus, palielināt šķēršļus ieiešanai tirgū un ļaut licenciātam saglabāt savu tirgus varu.

196. Nolīgumi, ar kuriem divas vai vairākas puses savstarpēji piešķir viena otrai licences un apņemas nepiešķirt licences trešām personām, ir īpaši problemātiski, ja tehnoloģiju pakete, kas rodas no šīm savstarpējām licencēm, *de facto* rada nozares standartu, kuram trešām personām ir jābūt piekļuvei, lai tās efektīvi konkurētu tirgū. Šādos gadījumos nolīgums rada pusēm rezervētu slēgtu standartu. Komisija šādus nolīgumus vērtēs, piemērojot tos pašus principus kā tehnoloģiju kopfonda gadījumā (skatīt 4.4. iedaļu). Parasti pastāvēs prasība, lai šā standarta pamatā esošās tehnoloģijas tiktu licencētas trešām personām ar taisnīgiem, samērīgiem un nediskriminējošiem noteikumiem⁽⁸⁵⁾. Ja nolīguma puses konkurē ar trešām personām esošā produktu tirgū, uz kuru attiecas nolīgums, iespējams, slēgtam standartam var būt ievērojama izslēdzošā ietekme. Tādu negatīvu ietekmi uz konkurenci var novērst tikai tad, ja licences piešķir arī trešām personām.

4.2.2.2. Pārdošanas ierobežojumi

197. Arī attiecībā uz pārdošanas ierobežojumiem ir svarīgi nošķirt konkurentu un nekonkurējošu pušu licences nolīgumus.

198. Ierobežojumi vienai vai abām pusēm nodarboties ar aktīvo un pasīvo pārdošanu, kas ietverti konkurentu savstarpējā nolīgumā, saskaņā ar TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunktu ir konkurences stingrie ierobežojumi. Uz šādiem pārdošanas ierobežojumiem attiecas 101. panta 1. punkts,

un maz ticams, ka būs izpildīti 101. panta 3. punkta nosacījumi. Šādus ierobežojumus parasti uzskata par tirgus sadali, jo tie liedz attiecīgajai pusei nodarboties ar aktīvo un pasīvo pārdošanu tādās teritorijās un tādām klientu grupām, ko, nepastāvot nolīgumam, tā faktiski apkalpoja vai reāli varētu apkalpot.

199. Konkurentu nesavstarpēju nolīgumu gadījumā grupu atbrīvojums ir piemērojams licenciātam vai licenciāram noteiktiem aktīvās un/vai pasīvās pārdošanas ierobežojumiem ekskluzīvajā teritorijā vai ekskluzīvajai klientu grupai, kas rezervēta otrai pusei (skatīt TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta i) daļu). Virs 20 % tirgus daļas robežlieluma uz licenciāra un licenciāta pārdošanas ierobežojumiem attiecas Līguma 101. panta 1. punkts, ja vienai vai abām pusēm ir ievērojama tirgus vara. Tomēr šādi ierobežojumi var būt obligāti vajadzīgi vērtīgu tehnoloģiju izplatīšanai un tādējādi var atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Tas ir iespējams, ja licenciāram ir salīdzinoši vājš tirgus stāvoklis teritorijā, kurā tas pats izmanto attiecīgo tehnoloģiju. Šādā situācijā jo īpaši aktīvās pārdošanas ierobežojumi var būt obligāti vajadzīgi, lai licenciāru pamudinātu izsniegt licenci. Ja šādu ierobežojumu nebūtu, licenciārs riskētu saskarties ar aktīvu konkurenci savā galvenajā darbības teritorijā. Tāpat var būt obligāti vajadzīgs aktīvās pārdošanas ierobežojumus noteikt licenciāram, jo īpaši, ja licenciātam ir salīdzinoši vājš tirgus stāvoklis tam iedalītajā teritorijā un, lai efektīvi izmantotu licencēto tehnoloģiju, tam ir jāveic būtiski ieguldījumi.

200. Grupu atbrīvojums attiecas arī uz aktīvās pārdošanas ierobežojumiem tādā teritorijā vai tādai klientu grupai, kas iedalīta citam licenciātam, kurš laikā, kad tas ar licenciāru noslēdza licences nolīgumu, nebija tā konkurents. Tomēr tas ir tikai gadījumā, ja attiecīgais pušu nolīgums nav savstarpējs (skatīt TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta ii) daļu). Virs tirgus daļas robežlieluma uz šādiem aktīvās pārdošanas ierobežojumiem var attiekties Līguma 101. panta 1. punkts, ja pusēm ir ievērojama tirgus vara. Tomēr laikposmā, kas aizsargātajam licenciātam nepieciešams, lai ieietu jaunā tirgū un nostiprinātu savu klātbūtni tam iedalītajā teritorijā vai attiecībā uz iedalīto klientu grupu, ierobežojums, visticamāk, ir obligāti vajadzīgs 101. panta 3. punkta nozīmē. Šī aizsardzība pret aktīvo pārdošanu dod iespēju licenciātam pārvarēt nevienlīdzību, ar ko tas saskaras tāpēc, ka daži no licenciātiem ir licenciāra konkurējoši uzņēmumi un tādējādi jau ir nostabilizējušies tirgū. Licenciātiem noteikti pasīvās pārdošanas ierobežojumi tajā teritorijā vai tai klientu grupai, kas iedalīta citam licenciātam, saskaņā ar TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunktu ir konkurences stingrais ierobežojums.

⁽⁸⁵⁾ Attiecībā uz šo skatīt Komisijas paziņojumu par Canon/Kodak lietu (OV C 330, 1.11.1997., 10. lpp.) un IGR Stereo Television lietu, kas minēta XI ziņojuma par konkurences politiku 94. punktā.

201. Ja nolīgumu ir noslēgušas nekonkurējošas puses, uz licenciāra un licenciāta pārdošanas ierobežojumiem grupu atbrīvojums attiecas līdz tirgus daļas 30 % robežlielumam. Virs šā tirgus daļas robežlieluma licenciātiem noteikti aktīvās un pasīvās pārdošanas ierobežojumi attiecībā vienīgi uz licenciāram rezervētām teritorijām vai klientu grupām var būt obligāti vajadzīgi vērtīgu tehnoloģiju izplatīšanai, un tādējādi uz tiem neattiecas Līguma 101. panta 1. punkts vai tie atbilst Līguma 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Tas ir iespējams, ja licenciāram ir salīdzinoši vājš tirgus stāvoklis teritorijā, kurā tas pats izmanto attiecīgo tehnoloģiju. Šādā situācijā jo īpaši aktīvās pārdošanas ierobežojumi var būt obligāti vajadzīgi, lai licenciāru pamudinātu izsniegt licenci. Ja šādu ierobežojumu nebūtu, licenciārs riskētu saskarties ar aktīvu konkurenci savā galvenajā darbības teritorijā. Citos gadījumos licenciātam noteikti pārdošanas ierobežojumi var būt 101. panta 1. punkta piemērošanas jomā un neatbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Tas varētu būt gadījumā, kad licenciāram atsevišķi ir ievērojama tirgus vara un arī gadījumā, kad vairāki līdzīgi nolīgumi, kurus noslēguši licenciāri un kuriem kopā ir spēcīga ietekme attiecīgajā tirgū, rada kumulatīvu iedarbību.
202. Pārdošanas ierobežojumi licenciāram, uz kuriem attiecas Līguma 101. panta 1. punkts, visticamāk, atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem, izņemot, ja licenciāra tehnoloģijai tirgū nav reālu alternatīvu vai šīs alternatīvas licenciātam licencē trešās personas. Šādi ierobežojumi un jo īpaši aktīvās pārdošanas ierobežojumi var būt obligāti vajadzīgi 101. panta 3. punkta nozīmē, lai stimulētu licenciātu ieguldīt līdzekļus licencēto tehnoloģiju ietverošo produktu ražošanā, mārketingā un pārdošanā. Iespējams, ka licenciāta stimulē ieguldīt līdzekļus būtu ievērojami mazāks, ja tas tieši konkurētu ar licenciāru, kuram no ražošanas izmaksām nav jāsedz licences atlīdzība, un tādējādi var novest pie tā, ka ieguldījumu līmenis nav optimāls.
203. Attiecībā uz pārdošanas ierobežojumiem starp licenciātiem nolīgumos starp nekonkurējošām pusēm TNGAR grupu atbrīvojums ir piemērojams aktīvās pārdošanas ierobežojumiem attiecībā uz teritorijām vai klientu grupām. Virs tirgus daļas robežlieluma aktīvās pārdošanas ierobežojumi attiecībā uz licenciātu teritorijām un klientu grupām ierobežo konkurenci vienas tehnoloģijas ietvaros, un uz tiem, visticamāk, attiecas Līguma 101. panta 1. punkts, ja individuālam licenciātam ir ievērojama tirgus vara. Tomēr šādi ierobežojumi var atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem, ja tie ir nepieciešami, lai novērstu parazitismu un mudinātu licenciātu ieguldīt vajadzīgos līdzekļus licencētās tehnoloģijas efektīvā izmantošanā tā teritorijā un lai veicinātu licencētā produkta pārdošanu. Uz pasīvās pārdošanas ierobežojumiem attiecas TNGAR 4. panta 2. punkta b) apakšpunktā minētais stingrais ierobežojums (skatīt 119. līdz 127. punktam iepriekš).
- 4.2.3. *Ražošanas apjoma ierobežojumi*
204. Konkurentu nolīgumos ietverti savstarpēji ražošanas apjoma ierobežojumi ir stingrais ierobežojums, kas izklāstīts TNGAR 4. panta 1. punkta b) apakšpunktā (skatīt 102. punktu iepriekš). 4. panta 1. punkta b) apakšpunkts neietver ražošanas apjoma ierobežojumus attiecībā uz licenciāra tehnoloģiju, kuri licenciātam noteikti nesavstarpējā nolīgumā vai savstarpējā nolīgumā noteikti tikai vienam licenciātam. Uz šādiem ierobežojumiem grupu atbrīvojums attiecas līdz tirgus daļas 20 % robežlielumam. Virs šā tirgus daļas robežlieluma licenciātam noteikti ražošanas apjoma ierobežojumi var ierobežot konkurenci, ja pusēm ir ievērojama tirgus varas pakāpe. Tomēr domājams, ka gadījumos, kad licenciāra tehnoloģija ir būtiski pārāka par licenciāta tehnoloģiju un ražošanas apjoma ierobežojuma līmenis ievērojami pārsniedz licenciāta ražošanas apjomu pirms nolīguma noslēgšanas, būs piemērojams 101. panta 3. punkts. Tādā gadījumā ražošanas apjoma ierobežošanas ietekme ir ierobežota pat tirgos ar augošu pieprasījumu. Piemērojot Līguma 101. panta 3. punktu, ir jāņem vērā arī tas, ka šādi ierobežojumi var būt nepieciešami, lai stimulētu licenciāru pēc iespējas plašāk izplatīt savu tehnoloģiju. Piemēram, iespējams, ka licenciārs nelabprāt izsniedz licences saviem konkurentiem, ja nevar noteikt ierobežojumu licenci izmantot tikai noteiktā ražotnē ar konkrētu ražošanas jaudu (ražotnes licence). Ja licences nolīgums nodrošina savstarpēji papildinošu aktīvu reālu integrāciju, licenciātam noteikti ražošanas apjoma ierobežojumi var atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Taču maz ticams, ka tas tā būtu, ja pusēm ir ievērojama tirgus vara.
205. Nekonkurējošu pušu licences nolīgumos noteiktiem ražošanas apjoma ierobežojumiem grupu atbrīvojums ir piemērojams līdz 30 % tirgus daļas robežlielumam. Galvenais konkurences ierobežošanas risks, kas izriet no licenciātiem nekonkurējošu pušu nolīgumos noteiktiem ražošanas apjoma ierobežojumiem, ir licenciātu konkurences samazināšanās tehnoloģijas ietvaros. Šādas konkurenci ierobežojošās ietekmes apmērs ir atkarīgs no licenciāra un licenciāta stāvokļa tirgū un no pakāpes, kādā ražošanas apjoma ierobežošana liedz licenciātam apmierināt pieprasījumu pēc produktiem, kuros ietverta licencētā tehnoloģija.
206. Ja ražošanas apjoma ierobežojumi ir apvienoti ar ekskluzīvu teritoriju vai ekskluzīvu klientu grupu noteikšanu, ierobežojošā ietekme palielinās. Abu veidu ierobežojumu apvienošana palielina varbūtību, ka nolīguma mērķis ir tirgu sadale.

207. Ražošanas apjoma ierobežojumi, kas licenciātam noteikti nekonkurējošu pušu nolīgumos, var arī veicināt konkurenci, sekmējot tehnoloģiju izplatīšanu. Kā tehnoloģijas piegādātājam licenciāram parasti būtu jābūt iespējai brīvi noteikt, kāds ražošanas apjoms licenciātam ir atļauts, izmantojot licencēto tehnoloģiju. Ja licenciārs nevar brīvi noteikt licenciāta ražošanas apjomu, vairāki licences nolīgumi, iespējams, vispār netiktu noslēgti, un tas negatīvi ietekmētu jaunu tehnoloģiju izplatīšanu. Tas jo īpaši iespējams, ja licenciārs ir arī ražotājs, jo licenciāta saražotā produkcija var nonākt atpakaļ licenciāra galvenajā darbības zonā un tādā veidā tieši ietekmēt tā darbību. No otras puses, maz iespējams, ka ražošanas apjoma ierobežojumi būtu nepieciešami licenciāra tehnoloģijas izplatīšanai, ja tie ir apvienoti ar pārdošanas ierobežojumiem, ar ko licenciātam aizliedz pārdot tajā teritorijā vai tai klientu grupai, kas ir rezervēta licenciāram.

4.2.4. Pielietojuma jomas ierobežojumi

208. Pielietojuma jomas ierobežojums var paredzēt, ka licence attiecas vai nu tikai uz vienu vai vairākām tehniskā pielietojuma jomām vai tikai vienu vai vairākiem produktu tirgiem vai rūpniecības nozarēm. Rūpniecības nozare var aptvert vairākus produktu tirgus, bet ne kāda produktu tirgus daļu. Daudzos gadījumos vienu un to pašu tehnoloģiju var izmantot dažādu produktu ražošanā vai var iestrādāt produktos, kas tiek realizēti dažādos produktu tirgos. Piemēram, jaunu lēzumu tehnoloģiju var izmantot, lai izgatavotu plastmasas pudeles un plastmasas glāzes, bet katrs no šiem produktiem pieder citam produktu tirgum. Tomēr viena produkta tirgus var ietvert vairākas tehniskā pielietojuma jomas. Piemēram, jaunu dzinēja tehnoloģiju var izmantot četru cilindru dzinējos un sešu cilindru dzinējos. Tāpat mikroshēmojumu ražošanas tehnoloģiju var izmantot, lai ražotu mikroshēmojumus ar četriem centrālajiem procesoriem un vairāk nekā četriem centrālajiem procesoriem. Tehniskā pielietojuma jomas ierobežojums pastāv, ja licence paredz, ka licencēto tehnoloģiju ir atļauts izmantot, lai ražotu tikai četru cilindru dzinējus vai mikroshēmojumus ar ne vairāk kā četriem procesoriem.

209. Tā kā uz pielietojuma jomas ierobežojumiem attiecas grupu atbrīvojums un daži klientu ierobežojumi ir stingrie ierobežojumi saskaņā ar TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunktu un 4. panta 2. punkta b) apakšpunktu, ir svarīgi nošķirt šīs divas ierobežojumu kategorijas. Klientu ierobežojums nozīmē, ka ir noteiktas konkrētas klientu grupas un nolīguma pusēm ir noteikti ierobežojumi attiecībā uz pārdošanu šīm noteiktajām grupām. Ja tehniskā pielietojuma jomas ierobežojums sakrīt ar kādām

produktu tirgus klientu grupām, tas nenozīmē, ka ierobežojums ir klasificējams kā klientu ierobežojums. Piemēram, ja noteikti klienti iegādājas vienīgi (vai pārsvarā) mikroshēmojumus ar vairāk nekā četriem centrālajiem procesoriem, tas nenozīmē, ka licence, kura attiecas uz mikroshēmojumiem ar ne vairāk kā četriem centrālajiem procesoriem, rada klientu ierobežojumu. Tomēr pielietojuma jomai ir jābūt objektīvi noteiktai, atsaucoties uz konkrētizētiem un nozīmīgiem līguma produkta tehniskajiem parametriem.

210. Tā kā daži ražošanas apjoma ierobežojumi ir stingrie ierobežojumi saskaņā ar TNGAR 4. panta 1. punkta b) apakšpunktu, ir svarīgi norādīt, ka pielietojuma jomas ierobežojumi netiek reizē uzskatīti par ražošanas apjoma ierobežojumiem, jo pielietojuma jomas ierobežojumi neierobežo ražošanas apjomu, kāds licenciātam drīkst būt licencētajā pielietojuma jomā.

211. Pielietojuma jomas ierobežošana nozīmē noteikt, ka licenciāts var izmantot licencēto tehnoloģiju vienā vai vairākās konkrētās jomās, neierobežojot licenciāra iespējas izmantot licencēto tehnoloģiju. Turklāt, tāpat kā attiecībā uz teritorijām, šis pielietojuma jomas licenciātam var iedalīt ar izņēmuma vai vienīgo licenci. Pielietojuma jomas ierobežojumi apvienojumā ar izņēmuma vai vienīgo licenci ierobežo arī licenciāra iespējas izmantot pašam savu tehnoloģiju, tostarp liedzot izsniegt licences citām personām. Vienīgās licences gadījumā ir ierobežota tikai licenču izsniegšana trešām personām. Pielietojuma jomas ierobežojumi apvienojumā ar izņēmuma vai vienīgajām licencēm tiek vērtēti tāpat kā izņēmuma un vienīgās licences, kas aplūkotas 4.2.2. iedaļā. Proti, ja licencēšana notiek starp konkurentiem, tas nozīmē, ka savstarpēja izņēmuma licencēšana ir uzskatāma par stingro ierobežojumu, kā noteikts 4. panta 1. punkta c) apakšpunktā.

212. Pielietojuma jomas ierobežojumi var veicināt konkurenci, rosinot licenciāru piešķirt savas tehnoloģijas licenci pielietojuma veidiem, kas ir ārpus tā pamatdarbības jomas. Ja licenciārs nevarētu liegt licenciātiem darboties tajās jomās, kurās tas pats izmanto savu tehnoloģiju, vai jomās, kurās tehnoloģijas vērtība vēl nav īsti noteikta, tas varētu vājināt licenciāra motivāciju piešķirt licences vai liktu tam prasīt lielāku licences atlīdzību. Tas, ka dažās nozarēs licencēšana bieži notiek, lai nodrošinātu projektēšanas brīvību, novēršot prasību celšanu par tiesību pārkāpumiem, arī jāņem vērā. Licences ietvaros licenciāts var izstrādāt pats savu tehnoloģiju, nebaudoties no licenciāra prasībām par tiesību pārkāpumiem.

213. Uz pielietojuma jomas ierobežojumiem, kas licenciātiem noteikti faktiski vai potenciāli konkurentu nolīgumos, grupu atbrīvojums attiecas līdz tirgus daļas 20 % robežlielumam. Galvenās bažas saistībā ar konkurenci šajā gadījumā ir risks, ka licenciāts ārpus licencētās pielietojuma jomas vairs neradītu konkurences spiedienu. Šis risks ir vēl lielāks pretlicencēšanas gadījumā starp konkurentiem, ja nolīgumā ir paredzēti asimetriski pielietojuma jomas ierobežojumi. Pielietojuma jomas ierobežojums ir asimetrisks, ja vienai pusei ir atļauts izmantot licencēto tehnoloģiju vienā rūpniecības nozarē, produktu tirgū vai tehniskā pielietojuma jomā, bet otrai pusei ir atļauts izmantot otru licencēto tehnoloģiju citā rūpniecības nozarē, produktu tirgū vai tehniskā pielietojuma jomā. Konkurences problēmas jo īpaši var rasties tad, ja licenciāta ražošanas iekārtas, kas ir sagatavotas licencētās tehnoloģijas izmantošanai, tiek izmantotas arī produktu ražošanai ārpus licencētās pielietojuma jomas ar paša licenciāta tehnoloģiju. Ja ir iespējams, ka nolīguma ietekmē licenciāts samazinās ražošanas apjomu ārpus licencētās pielietojuma jomas, nolīgumam, visticamāk, ir piemērojams 101. panta 1. punkts. Savukārt Līguma 101. panta 1. punkts diez vai būs piemērojams simetriskiem pielietojuma jomas ierobežojumiem, tas ir, licences nolīgumiem, ar ko pusēm atļauj izmantot vienai otras tehnoloģiju vienās un tajās pašās pielietojuma jomās. Maz ticams, ka šādi nolīgumi varētu ierobežot konkurenci, kas pastāvēja pirms nolīguma noslēgšanas. Tāpat 101. panta 1. punkts diez vai būs piemērojams nolīgumiem, ar kuriem licenciātam vienkārši tiek nodrošināta iespēja licences ietvaros izstrādāt un izmantot pašam savu tehnoloģiju, nebaudoties no licenciāra prasībām par tiesību pārkāpumiem. Šādos apstākļos pielietojuma jomas ierobežojumi paši par sevi neierobežo konkurenci, kas pastāvēja pirms nolīguma noslēgšanas. Ja nolīguma nebūtu, licenciātam turklāt būtu risks, ka attiecībā uz pielietojumu ārpus licencētās pielietojuma jomas tiktu iesniegtas prasības par tiesību pārkāpšanu. Taču, ja licenciāts bez komerciāla pamatojuma izbeidz vai samazina darbību ārpus licencētās pielietojuma jomas, tas var liecināt par tirgus sadales vienošanos, kas ir TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunktā minētais konkurences stingrais ierobežojums.
214. Uz pielietojuma jomas ierobežojumiem, kas licenciātam un licenciāram noteikti nekonkurējošu pušu nolīgumos, grupu atbrīvojums attiecas līdz tirgus daļas 30 % robežlielumam. Nekonkurējošu pušu nolīgumos paredzēti pielietojuma jomas ierobežojumi, ar kuriem licenciārs rezervē sev vienu vai vairākus produktu tirgus vai tehniskā pielietojuma jomas, parasti vai nu neierobežo konkurenci, vai veicina efektivitāti. Tie sekmē jaunas tehnoloģijas izplatīšanu, dodot licenciāram stimulu izsniegt licences izmantošanai jomās, kurās tas pats nevēlas izmantot šo tehnoloģiju. Ja licenciārs nevarētu liegt licenciātiem darboties tajās jomās, kurās tas pats izmanto savu tehnoloģiju, varētu mazināties licenciāra motivācija piešķirt licences.
215. Nolīgumos starp nekonkurējošām pusēm licenciāram parasti ir arī tiesības izsniegt vienīgās vai izņēmuma licences dažādiem licenciātiem izmantošanai vienā vai vairākās ierobežotās pielietojuma jomās. Šādi ierobežojumi ierobežo licenciātu konkurenci vienas tehnoloģijas ietvaros tāpat kā izņēmuma licencēšana, un tos analizē tādā pašā veidā (skatīt 4.2.2.1. iedaļu iepriekš).
- 4.2.5. *Ierobežojumi attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām*
216. Ierobežojums attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām ir licenciātam noteikts pienākums licencēto produktu ražot tikai tādā apmērā, kas nepieciešams paša licenciāta produktu ražošanai, apkopei un remontam. Citiem vārdiem, šāda veida izmantošanas ierobežojums izpaužas kā pienākums licenciātam izmantot licencēto tehnoloģiju ietveršos produktos tikai kā resursus, kas tiek izmantoti paša licenciāta ražošanas procesā; tas neparedz licencētā produkta pārdošanu, lai to iestrādātu citu ražotāju produktos. Ierobežojumiem attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām grupu atbrīvojums ir piemērojams līdz attiecīgi 20 % un 30 % tirgus daļas robežlielumam. Ārpus grupu atbrīvojuma darbības jomas ir jāizskata ierobežojuma konkurenci veicinošā un konkurenci ierobežojošā ietekme. Šajā kontekstā ir jānoskaidro konkurentu nolīgumi un nekonkurējošu pušu nolīgumi.
217. Ja licences nolīgumu ir noslēguši konkurenti, ierobežojums, kas nosaka licenciātam pienākumu saskaņā ar licenci ražot vienīgi iestrādāšanai savos produktos, liedz tam piegādāt sastāvdaļas citiem ražotājiem. Ja pirms nolīguma noslēgšanas licenciāts nebija faktiski vai potenciāls sastāvdaļu piegādātājs citiem ražotājiem, šāds ierobežojums nerada nekādas izmaiņas salīdzinājumā ar līdzšinējo situāciju. Šādā gadījumā ierobežojumu vērtē tāpat kā nekonkurējošu pušu nolīgumus. Savukārt, ja licenciāts ir faktiski vai potenciāls sastāvdaļu piegādātājs, ir nepieciešams pārbaudīt, kāda ir nolīguma ietekme uz minēto darbību. Ja, sagādājot iekārtas licenciāra tehnoloģijas izmantošanai, licenciāts pārtrauc autonomi izmantot pats savu tehnoloģiju un tādējādi pārtrauc būt par sastāvdaļu piegādātāju, nolīgums ierobežo konkurenci, kas pastāvēja pirms nolīguma. Tas var radīt nopietnu negatīvu ietekmi uz tirgu, ja licenciāram ir ievērojama tirgus vara šo sastāvdaļu tirgū.

218. Ja licences nolīgumu noslēdz nekonkurējošas puses, pastāv divi galvenie riski attiecībā uz konkurenci, ko rada ierobežojumi attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām: tehnoloģijas iekšējās konkurences ierobežošana resursu piegādes tirgū un izdevīgākas cenas izvēles iespēju likvidēšana licenciātiem, palielinot licenciāra iespējas noteikt licenciātiem diskriminējošu licences atlīdzību.
219. Tomēr ierobežojumi attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām var arī sekmēt konkurenci veicinošu licencēšanu. Ja licenciārs ir sastāvdaļu piegādātājs, ierobežojums var būt nepieciešams, lai notiktu tehnoloģijas izplatīšana starp nekonkurējošām pusēm. Ja ierobežojums netiek noteikts, iespējams, ka licenciārs vispār neizsniegs licenci vai arī to izsniegs tikai par lielāku licences atlīdzību, jo pretējā gadījumā tas radītu sev tiešu konkurenci sastāvdaļu tirgū. Parasti šādos gadījumos ierobežojums attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām vai nu neierobežo konkurenci, vai uz to attiecas Līguma 101. panta 3. punkts. Tomēr licenciātam nedrīkst būt ierobežojumu pārdot licencēto produktu kā rezerves daļas saviem produktiem. Licenciātam ir jābūt iespējai apgādāt paša ražoto produktu pēcpārdošanas tirgū, tostarp neatkarīgus pēcpārdošanas pakalpojumu uzņēmumus, kas apkalpo un remontē licenciāta ražotos produktus.
220. Ja licenciārs nav sastāvdaļu piegādātājs konkrētajā produktu tirgū, iepriekš minētais iemesls ierobežojuma noteikšanai nepastāv. Tādos gadījumos ierobežojumi attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām principā var veicināt tehnoloģijas izplatīšanu, nodrošinot, ka licenciāti nepārdod ražotājiem, kuri konkurē ar licenciāru citos produktu tirgos. Tomēr licenciātam noteikts ierobežojums nepārdot noteiktām klientu grupām, kas rezervētas licenciāram, parasti ir mazāk ierobežojoša alternatīva. Līdz ar to, lai notiktu tehnoloģiju izplatīšana, šādos gadījumos ierobežojums attiecībā uz izmantošanu paša vajadzībām parasti nav nepieciešams.
- 4.2.6. *Sasaistīšana un komplektēšana*
221. Tehnoloģiju licencēšanas kontekstā sasaistīšana ir konstatējama, ja licenciārs vienas tehnoloģijas (sasaistītājprodukts) licencēšanai izvirza nosacījumu, ka licenciātam jāsaņem arī citas tehnoloģijas licence vai jāiegādājas kāds produkts no licenciāra vai kāda, kuru tas ir norādījis (sasaistītais produkts). Komplektēšana ir konstatējama, ja divas tehnoloģijas vai tehnoloģiju un produktu pārdod kopā kā komplektu. Taču abos gadījumos pastāv nosacījums, ka attiecīgajiem produktiem un tehnoloģijām ir jābūt atšķirīgiem tādā nozīmē, ka pēc katra sasaistītā vai komplektā ietvertā produkta vai tehnoloģijas pastāv atšķirīgs pieprasījums. Tas parasti tā nav, ja saikne starp tehnoloģijām vai produktiem pastāv nepieciešamības dēļ – licencēto tehnoloģiju nevar izmantot bez sasaistītā produkta vai komplekta abas daļas nav iespējams izmantot vienu bez otras. Turpmāk ar terminu “sasaistīšana” ir apzīmēta gan sasaistīšana, gan komplektēšana.
222. TNGAR 3. pants, ar ko grupu atbrīvojuma piemērošanu ierobežo atkarībā no tirgus daļu robežlielumiem, nodrošina, ka grupu atbrīvojums sasaistīšanas un komplektēšanas gadījumā nav piemērojams, ja attiecībā uz konkurentu nolīgumiem tirgus daļa pārsniedz 20 % un attiecībā uz nekonkurējošu pušu nolīgumiem – 30 %. Tirgus daļas robežlielums attiecas uz ikvienu konkrēto tehnoloģiju vai produktu tirgu, kuru skar licences nolīgums, tostarp sasaistītā produkta tirgu. Ja tirgus daļas robežlielums ir pārsniegts, ir jāsamēro sasaistīšanas konkurenci ierobežošā un konkurenci veicinošā ietekme.
223. Galvenā ierobežojošā ietekme, ko rada sasaistīšana, ir sasaistīto produktu konkurējošo piegādātāju bloķēšana. Sasaistīšana var arī dot licenciāram iespēju saglabāt tirgus varu sasaistītājprodukta tirgū, paaugstinot šķēršļus ieiešanai tirgū, jo jaunpienācējiem var nākties vienlaicīgi ieiet vairākos tirgos. Turklāt sasaistīšana var dot licenciāram iespēju palielināt licences atlīdzību, jo īpaši, ja sasaistītājprodukts un sasaistītais produkts ir daļēji aizstājami un abi produkti netiek izmantoti noteiktā proporcijā. Sasaistīšana liedz licenciātam iespēju pārslēgties uz aizstājamiem resursiem, ja palielinās licences atlīdzība par sasaistītājproduktu. Šīs konkurences problēmas pastāv neatkarīgi no tā, vai nolīguma puses ir konkurenti. Lai sasaistīšana radītu konkurenci ierobežojošu ietekmi, licenciāram ir jābūt ievērojamai tirgus varai sasaistītājprodukta tirgū, kas tam dod iespēju ierobežot konkurenci attiecībā uz sasaistīto produktu. Ja licenciāram sasaistītājprodukta tirgū varas nav, tas nevar izmantot savu tehnoloģiju konkurences ierobežošanas nolūkos, bloķējot sasaistītā produkta piegādātājus. Turklāt, tāpat kā nekonkurēšanas pienākumu gadījumā, lai rastos būtiska bloķējoša ietekme, sasaistīšanai ir jāaptver noteikta sasaistīto produktu tirgus daļa. Ja licenciāram ir tirgus vara sasaistītā produkta tirgū, bet ne sasaistītājprodukta tirgū, ierobežojumu analizē kā nekonkurēšanas klauzulu vai daudzuma noteikšanu, ņemot vērā to, ka konkurences problēmas rodas “sasaistītā produkta”, nevis “sasaistītājprodukta” tirgū⁽⁸⁶⁾.
224. Sasaistīšana var arī radīt efektivitātes uzlabojumus. Piemēram, tas notiek, ja sasaistītais produkts ir nepieciešams licencētās tehnoloģijas pienācīgai izmantošanai tehniskā ziņā vai lai nodrošinātu, ka ražošana saskaņā ar licenci atbilst licenciāra un citu licenciātu kvalitātes standartiem. Tādos gadījumos sasaistīšana parasti vai nu neierobežo konkurenci, vai uz to attiecas Līguma 101. panta 3. punkts. Ja licenciāti izmanto licenciāra preču zīmi vai zīmolu vai ja patērētājiem ir skaidrs, ka pastāv saikne starp licencēto tehnoloģiju ietverošo produktu un licenciāru, licenciārs ir legītimī ieinteresēts nodrošināt, lai produktu kvalitāte būtu tāda, kas nemazina tā tehnoloģijas vērtību vai tā kā saimnieciskās darbības subjekta reputāciju. Turklāt, ja patērētājiem ir zināms, ka licenciāti (un licenciārs) ražo, izmantojot vienu un to pašu tehnoloģiju,
- ⁽⁸⁶⁾ Piemērojamo analīzes sistēmu skatīt 4.2.7. iedaļā un 129. un turpmākajos punktos Pamatnostādnēs vertikalā ierobežojumu jomā, kas minētas 52. zemsvītras piezīmē.

ir maz ticams, ka licenciāti būtu ar mieru iegādāties licenci, ja nav nodrošināts, ka visi šo tehnoloģiju izmanto tehniski pienācīgā veidā.

var veicināt aizliegtas vienošanās noslēgšanu attiecībā uz produktu tirgu, tāpēc šādam nolīgumam ir jāpiemēro zemākais tirgus daļas robežlielums, tas ir, 20 %.

225. Sasaistīšana var veicināt konkurenci arī tad, ja sasaistītais produkts ļauj licenciātam izmantot licencēto tehnoloģiju ievērojami efektīvāk. Piemēram, ja licenciārs licencē noteikta procesa tehnoloģiju, puses var vienoties, ka licenciāts no licenciāra pērk arī katalizatoru, kas ir izstrādāts lietošanai kopā ar licencēto tehnoloģiju un ļauj tehnoloģiju izmantot efektīvāk nekā ar citiem katalizatoriem. Ja šādos gadījumos uz ierobežojumu attiecas 101. panta 1. punkts, tas, visticamāk, atbilst 101. panta 3. punkta nosacījumiem pat tad, ja ir pārsniegts tirgus daļas robežlielums.

4.2.7. Nekonkurēšanas pienākumi

226. Nekonkurēšanas pienākumi tehnoloģiju licencēšanas gadījumā ir licenciātam noteikti pienākumi neizmantot trešo personu tehnoloģijas, kas konkurē ar licencēto tehnoloģiju. Ja nekonkurēšanas pienākums attiecas uz licenciāra piegādātu produktu vai papildu tehnoloģiju, šādu pienākumu izskata 4.2.6. iedaļā par sasaistīšanu.

227. Nekonkurēšanas pienākumiem TNGAR atbrīvojums ir piemērojams gan konkurentu, gan nekonkurējošu pušu nolīgumiem, ja tirgus daļas nepārsniedz attiecīgi 20 % un 30 %.

228. Galvenais risks attiecībā uz konkurenci, ko rada nekonkurēšanas pienākumi, ir trešo personu tehnoloģiju bloķēšana. Nekonkurēšanas saistības var veicināt aizliegtas vienošanās starp licenciāriem, ja vairāki licenciāri to izmanto atsevišķos nolīgumos (kumulatīvas izmantošanas gadījumā). Konkurējošu tehnoloģiju bloķēšana samazina konkurences spiedienu uz licenciāra iekasēto licences atlīdzību un samazina konkurenci starp tirgū pārstāvētajām tehnoloģijām, ierobežojot licenciātu iespējas pāriet uz konkurējošām tehnoloģijām. Tā kā abos gadījumos galvenā problēma ir tirgus piekļuves bloķēšana, parasti gan konkurentu, gan nekonkurējošu pušu nolīgumus var analizēt vienādi. Taču pretlicencēšanas gadījumā, ja divi konkurenti vienojas neizmantot trešo personu tehnoloģijas, nolīgums

229. Bloķējoša ietekme var rasties, ja ievērojama daļa potenciālo licenciātu nevar izmantot konkurējošas tehnoloģijas, jo tie jau ir piesaistīti vienam vai kumulatīvas ietekmes gadījumā – vairākiem tehnoloģijas avotiem. Bloķējošo ietekmi var radīt nolīgumi, ko noslēdzis viens licenciārs ar ievērojamu tirgus varu, vai vairāku licenciātu noslēgto nolīgumu kumulatīvā iedarbība, pat ja uz katru atsevišķo nolīgumu vai nolīgumu tīklu attiecas TNGAR. Tomēr pēdējā minētajā gadījumā nopietna kumulatīvā iedarbība ir maz iespējama, ja sasaistītā tirgus daļa ir mazāka par 50 %. Virs minētā robežlieluma būtiska bloķējošā ietekme ir iespējama, ja pastāv salīdzinoši lieli šķēršļi jaunu licenciātu ieešanai tirgū. Ja šķēršļi ieešanai tirgū ir nelieli, jauni licenciāti spēj ieiet tirgū un izmantot trešām personām piederošas komerciāli izdevīgas tehnoloģijas, tādējādi radot reālu alternatīvu līdzšinējiem licenciātiem. Lai noteiktu trešo personu reālās iespējas ieiet tirgū un izvērst darbību, ir jāņem vērā arī tas, kādā mērā nekonkurēšanas pienākumi izplatītājus sasaista ar licenciātiem. Trešo personu tehnoloģijām reāla iespēja ieiet tirgū ir tikai tad, ja tām ir piekļuve nepieciešamajiem ražošanas un izplatīšanas līdzekļiem. Citiem vārdiem, ieešana tirgū ir atkarīga ne tikai no licenciātu pieejamības, bet arī no pakāpes, kādā tiem ir pieejamas izplatīšanas iespējas. Vērtējot bloķējošo ietekmi izplatīšanas līmenī, Komisija izmantos analīzes sistēmu, kas sniegta Pamatnostādņu vertikālo ierobežojumu jomā VI.2.1. iedaļā ⁽⁸⁷⁾.

230. Ja licenciāram ir ievērojama tirgus vara, licenciātiem noteikts pienākums tehnoloģiju iegādāties vienīgi no licenciāra var radīt būtisku bloķējošo ietekmi. Jo spēcīgāks ir licenciāra stāvoklis tirgū, jo lielāks konkurējošu tehnoloģiju bloķēšanas risks. Lai rastos būtiska bloķējošā ietekme, nekonkurēšanas pienākumiem ne obligāti ir jāattiecas uz ievērojamu tirgus daļu. Šāda ietekme var rasties, ja nekonkurēšanas pienākumi ir vērsti uz uzņēmumiem, kuri ir visreālākie konkurējošu tehnoloģiju licenciāri. Bloķēšanas risks ir īpaši augsts, ja ir tikai ierobežots skaits potenciālo licenciātu un licences nolīgums attiecas uz tehnoloģiju, kuru licenciāti izmanto savai lietošanai vajadzīgu resursu iegūšanai. Tādos gadījumos ir iespējams, ka šķēršļi jauna licenciāra ienākšanai tirgū ir augsti. Bloķēšanas iespējas ir mazākas tajos gadījumos, kad tehnoloģiju izmanto, lai izgatavotu produktu, ko pārdod trešām personām. Lai gan šajā gadījumā ierobežojums tāpat attiecas uz konkrētā resursa ražošanas jaudu, tas neierobežo pieprasījumu licenciāta lejupējā tirgū. Pēdējā minētajā gadījumā licenciāriem ieešanai tirgū ir vajadzīgs tikai viens vai vairāki licenciāti, kuriem ir piemērotas ražošanas jaudas. Ja vien licences saņemšanai vajadzīgie līdzekļi pieder vai ir reāli iegūstami tikai nedomāzīgiem uzņēmumiem, maz iespējams,

⁽⁸⁷⁾ Skat. 52. atsauci.

ka, nosakot nekonkurēšanas pienākumus saviem licenciātiem, licenciārs spētu liegt konkurentiem piekļuvi efektīviem licenciātiem.

231. Nekonkurēšanas pienākumiem var būt arī konkurenci veicinoša ietekme. Pirmkārt, šādi pienākumi var veicināt tehnoloģiju izplatīšanu, samazinot licencētās tehnoloģijas, jo īpaši zinātnības, nelikumīgas piesavināšanās risku. Ja licenciāts drikst licencēt konkurējošas tehnoloģijas no trešām personām, īpaši attiecībā uz licencētu zinātību pastāv risks, ka tā varētu tikt pielietota konkurējošu tehnoloģiju izmantošanā, kas nāktu par labu konkurentiem. Ja licenciāts izmanto arī konkurējošas tehnoloģijas, tas parasti apgrūtina licences atlīdzības maksājumu uzraudzīšanu, kas var mazināt licencēšanas stimulus.
232. Otrkārt, nekonkurēšanas pienākumi, iespējams, apvienojumā ar ierobežojumiem attiecībā uz ekskluzīvu teritoriju, var būt nepieciešami, lai nodrošinātu licenciātam stimulu ieguldīt līdzekļus un efektīvi izmantot licencēto tehnoloģiju. Ja būtiskas bloķējošās ietekmes dēļ uz nolīgumu attiecas Līguma 101. panta 1. punkts, tad, lai tam varētu piemērot 101. panta 3. punktu, var būt nepieciešams izvēlēties mazāk ierobežojošu alternatīvu, piemēram, nosakot minimālā ražošanas apjoma vai minimālās licences atlīdzības pienākumus, kuriem parasti ir mazāks konkurējošu tehnoloģiju bloķēšanas potenciāls.
233. Treškārt, gadījumos, kad licenciārs apņemas veikt ievērojamus uz konkrētu klientu vērstus ieguldījumus, piemēram, apmācībā un licencētās tehnoloģijas pielāgošanā licenciāta vajadzībām, nekonkurēšanas pienākumi vai alternatīvi minimālā ražošanas apjoma vai minimālās licences atlīdzības pienākumi var būt nepieciešami, lai stimulētu licenciāru ieguldīt līdzekļus un novērstu ieguldījumu aizturēšanas problēmas. Tomēr parasti licenciārs var tiešā veidā likt segt šādus ieguldījumus, pieprasot vienreizēju iemaksu, kas nozīmē, ka ir pieejamas mazāk ierobežojošas alternatīvas.

4.3. Izlīguma nolīgumi

234. Tehnoloģiju tiesību licencēšana izlīguma nolīgumos var kalpot kā līdzekļi strīdu izšķiršanai vai lai novērstu, ka viena puse izmanto savas intelektuālā īpašuma tiesības, lai neļautu otrai pusei izmantot pašai savas tehnoloģiju tiesības⁽⁸⁸⁾.
235. Izlīguma nolīgumi attiecībā uz tehnoloģiju strīdiem, tāpat kā daudzās citās komercietu strīdu jomās, principā ir leģitīms veids, kā rast abpusēji pieņemamu risinājumu leģitīmām juridiskām domstarpībām. Pusēm var rasties

vēlme atteikties no strīdu izšķiršanas procedūras vai tiesvedības, jo tās ir pārāk dārgas un laikietilpīgas un rezultāts ir neprognozējams. Ar izlīgumiem var arī aiztaupīt tiesu un/vai kompetento administratīvo iestāžu darbu, kas jāiegulda lietas izskatīšanā, un tādējādi veicināt labklājību. Turklāt sabiedrības vispārējās interesēs ir atbrīvoties no nederīgām intelektuālā īpašuma tiesībām, kas rada nepamatotus šķēršļus inovācijai un saimnieciskajai darbībai⁽⁸⁹⁾.

236. Licencēšana, tostarp pretlicencēšana, izlīguma nolīgumu kontekstā pati par sevi neierobežo konkurenci, jo dod pusēm iespēju izmantot savas tehnoloģijas pēc nolīguma noslēgšanas. Gadījumos, kad, ja licences nebūtu, licenciāts, visticamāk, būtu izslēgts no tirgus, attiecīgās tehnoloģijas nodrošināšanai licenciātam ar izlīguma nolīgumu parasti nepiemēro 101. panta 1. punktu.
237. Tomēr uz izlīguma nolīgumu atsevišķiem noteikumiem var attiekties 101. panta 1. punkts. Licencēšanu izlīguma nolīgumu kontekstā vērtē tāpat kā citus licences nolīgumus⁽⁹⁰⁾. Šādos gadījumos ir svarīgi noteikt, vai puses ir potenciāli vai faktiski konkurenti.

Maksas ierobežojumi izlīguma nolīgumos

238. Izlīguma nolīgumi par maksas ierobežojumiem ("pay-for-restriction") vai maksas kavējumiem ("pay-for-delay") daudzos gadījumos neietver tehnoloģiju nodošanas tiesības, bet balstās uz vienas puses vērtības nodošanu apmaiņā pret ieiešanas un/vai darbības paplašināšanas otras puses tirgū ierobežojumiem; uz tiem var attiekties 101. panta 1. punkts⁽⁹¹⁾.
239. Taču, ja šādā izlīguma nolīgumā ir ietverta licence uz tehnoloģiju tiesībām, uz ko attiecas strīds, un tas aizkavē vai citādi ierobežo licenciāta iespējas laist produktu kādā no attiecīgajiem tirgiem, uz šādu nolīgumu var attiekties 101. panta 1. punkts; pēc tam nolīgums būtu jāizvērtē, jo īpaši ņemot vērā TNGAR 4. panta 1. punkta c) apakšpunktu un 4. panta 1. punkta d) apakšpunktu (skatīt 3.4.2. iedaļu iepriekš). Ja šāda izlīguma nolīguma puses

⁽⁸⁸⁾ TNGAR un šīs pamatnostādnes neskar 101. panta piemērošanu izlīguma nolīgumiem, kuri neietver licences nolīgumu.

⁽⁸⁹⁾ Spriedums lietā 193/83 *Windsurfing*/Komisija, 1986, *Recueil*, 611. lpp., 92. punkts.

⁽⁹⁰⁾ Skatīt spriedumu lietā 65/86 *Bayer/Sulhofer*, 1988, *Recueil*, 5259. lpp., 15. punkts.

⁽⁹¹⁾ Skatīt, piemēram, Komisijas lēmumu lietā *Lundbeck*, vēl nav publicēts.

ir faktiski vai potenciāli konkurenti un runa ir par ievērojamas vērtības nodošanu no licenciāra licenciātam, Komisija īpašu uzmanību pievēršis tirgus iedalīšanas/tirgus sadales riskam.

Pretlicencēšana izlīguma nolīgumos

240. Uz izlīguma nolīgumiem, ar kuriem puses savstarpēji piešķir viena otrai licenci un nosaka savas tehnoloģijas izmantošanas ierobežojumus, tostarp ierobežojumus attiecībā uz licencēšanu trešām personām, var attiekties Līguma 101. panta 1. punkts. Ja pusēm ir ievērojama tirgus vara un nolīgums paredz ierobežojumus, kas nepārprotami pārsniedz to, kas ir nepieciešams, lai novērstu bloķēšanu, uz nolīgumu, visticamāk, attiecas 101. panta 1. punkts pat tad, ja ir iespējams, ka notiek savstarpēja bloķēšana. 101. panta 1. punkta piemērojamības varbūtība ir īpaši liela, ja puses daļa tirgus vai nosaka savstarpējas mainīgās licences atlīdzības, kas ievērojami ietekmē tirgus cenas.

241. Ja saskaņā ar izlīguma nolīgumu pusēm ir tiesības izmantot vienai otras tehnoloģiju un nolīgums attiecas arī uz turpmākiem pilnveidojumiem, ir jānovērtē, kā nolīgums ietekmē pušu stimulus nodarboties ar inovāciju. Gadījumos, kad pusēm ir ievērojama tirgus vara, uz nolīgumu, visticamāk, attiecas Līguma 101. panta 1. punkts, ja nolīgums liedz pusēm konkurences cīņā izvēršties priekšā otrai pusei. Nolīgumi, kas izslēdz vai ievērojami samazina vienas puses iespēju izvēršties priekšā otrai pusei, samazina stimulu nodarboties ar inovāciju un tādējādi negatīvi ietekmē būtisku konkurences procesa daļu. Nav arī domājams, ka šādi nolīgumi atbilstu 101. panta 3. punkta nosacījumiem. Īpaši maza ir iespēja, ka ierobežojumu varētu atzīt par obligāti vajadzīgu 101. panta 3. punkta trešā nosacījuma nozīmē. Nolīguma mērķa sasniegšanai, tas ir, nodrošināt, ka puses var turpināt izmantot savu tehnoloģiju un otra puse to nekavē, nav nepieciešams, lai puses dalītos turpmākās inovācijas rezultātos. Savukārt tad, ja licences mērķis ir dot pusēm iespēju pilnveidot savas tehnoloģijas un licence neliek tām izmantot vienus un tos pašus tehnoloģiskos risinājumus, maz ticams, ka vienai pusei būs liegta iespēja izvēršties priekšā otrai pusei. Šādi nolīgumi tikai nodrošina projekta brīvību, novēršot otras puses prasības par tiesību pārkāpumiem.

Neapstrīdēšanas noteikumi izlīguma nolīgumos

242. Izlīguma nolīgumu kontekstā Līguma 101. panta 1. punkts uz neapstrīdēšanas noteikumiem parasti neattiecas. Šādiem nolīgumiem ir raksturīgs, ka puses vienojas vēlāk

neapstrīdēt intelektuālā īpašuma tiesības, uz kurām attiecas strīds. Galu galā šo nolīgumu pamatmērķis ir atrisināt esošos strīdus un/vai novērst turpmākus strīdus.

243. Tomēr atsevišķos gadījumos izlīguma nolīgumos ietvertie neapstrīdēšanas noteikumi var ierobežot konkurenci un uz tiem var attiekties Līguma 101. panta 1. punkts. Brīvības ierobežojums apstrīdēt intelektuālā īpašuma tiesības neietilpst intelektuālā īpašuma tiesību konkrētā priekšmetā un var ierobežot konkurenci. Piemēram, neapstrīdēšanu noteikumi var būt 101. panta 1. punkta pārkāpums, ja intelektuālā īpašuma tiesības piešķirtas, pamatojoties uz nepareizu vai maldinošu informāciju⁽⁹²⁾. Šādus noteikumus var būt nepieciešams rūpīgi izvērtēt, ja licenciārs papildus tehnoloģiju tiesību licencēšanai finansiāli vai kā citādi stimulē licenciātu neapstrīdēt tehnoloģiju tiesību derīgumu vai ja tehnoloģiju tiesības ir nepieciešamais ieguldījums licenciāta ražošanas procesā (sk. arī 136. punktu iepriekš).

4.4. Tehnoloģiju kopfondi

244. Tehnoloģiju kopfondi ir nolīgumi, ar ko divas vai vairākas puses izveido tehnoloģiju paketi, kuru licencē ne tikai kopfonda dalībniekiem, bet arī trešām personām. Struktūras ziņā tehnoloģiju kopfondi var izpausties kā vienkārši ierobežota skaita pušu nolīgumi vai kā sarežģīti organizatoriski nolīgumi, kuri paredz apvienoto tehnoloģiju licencēšanu uzticēt atsevišķai struktūrai. Abos gadījumos kopfonda licenciātiem var dot iespēju darboties tirgū uz vienas licences pamata.

245. Starp tehnoloģiju kopfondiem un standartiem nepastāv automātiska saikne, taču kopfondā ietvertās tehnoloģijas bieži vien pilnībā vai daļēji ir pamatā kādam *de facto* vai *de jure* nozares standartam⁽⁹³⁾. Dažādi tehnoloģiju kopfondi var būt pamatā konkurējošiem standartiem⁽⁹⁴⁾. Tehnoloģiju kopfondi var veicināt konkurenci, jo īpaši samazinot darījumu izmaksas un nosakot kopējās licences atlīdzības robežu, lai novērstu dubultu neizdevīgumu. Kopfonda izveide dod iespēju attiecīgās tehnoloģijas licencēt vienā piegājienā. Tas ir jo īpaši svarīgi nozarēs, kurās intelektuālā īpašuma tiesībām ir nozīmīga loma un, lai darbotos attiecīgajā tirgū, licences jāsaņem no ievērojama skaita licenciāru. Gadījumos, kad licenciātiem ir pieejama pastāvīga apkalpošana saistībā ar licencētās tehnoloģijas izmantošanu, kopīga licencēšana un pakalpojumu sniegšana var

⁽⁹²⁾ Sal. spriedumu lietā C-457/10 P *AstraZeneca* pret Komisiju, 2012, Krājums, vēl nav publicēts.

⁽⁹³⁾ Attiecībā uz standartu un standartizācijas nolīgumu novērtējumu skatīt 257. un turpmākos punktus horizontālajās pamatnostādnēs, kas minētas 27. zemsvītras piezīmē.

⁽⁹⁴⁾ Attiecībā uz šo skatīt Komisijas paziņojumu presei IP/02/1651 par trešās paaudzes (3G) mobilo sakaru pakalpojumu patentu licencēšanu. Konkrētā lieta attiecas uz pieciem tehnoloģiju kopfondiem, ar ko tika radītas piecas atšķirīgas tehnoloģijas, kas izmantojamas 3G ierīču ražošanā.

vēl vairāk samazināt izmaksas. Patentu kopfondiem turklāt var būt pozitīva loma konkurenci veicinošu standartu ieviešanā.

cenās un kvalitātes attiecības apsvērumiem, nekā tad, ja kopfondu izveido ierobežota tehnoloģiju īpašnieku grupa.

246. Tehnoloģiju kopfondi tomēr var arī ierobežot konkurenci. Tehnoloģiju kopfonda izveide neizbēgami nozīmē tajā apvienoto tehnoloģiju kopīgu pārdošanu, un, ja fondā ir apvienotas tikai vai galvenokārt aizstājošas tehnoloģijas, veidojas cenu noteikšanas kartelis. Turklāt papildus pušu savstarpējās konkurences samazināšanai tehnoloģiju kopfondi var arī samazināt inovāciju, bloķējot alternatīvas tehnoloģijas, jo īpaši gadījumā, ja kopfonda ir pamatā kādam nozares standartam vai rada *de facto* nozares standartu. Standarta un ar to saistīta tehnoloģiju kopfonda pastāvēšana var apgrūtināt jaunu un uzlabotu tehnoloģiju piekļuvi tirgum.

247. Nolikumiem, ar ko izveido tehnoloģiju kopfondus un paredz to darbības noteikumus – neatkarīgi no nolīguma pušu skaita – grupu atbrīvojums nav piemērojams, jo ar kopfonda izveides nolīgumu konkrētam licenciātam netiek dota atļauja ražot līguma produktus (skatīt 3.2.2. iedaļu). Šādi nolīgumi ir aplūkoti tikai šajās pamatnostādņēs. Tehnoloģiju apvienošanas nolīgumi rada vairākus konkrētus jautājumus par ietvertu tehnoloģiju izvēli un kopfonda darbības nodrošināšanu, kas nerodas citu licencēšanas veidu gadījumā. Kopfonda licenču izsniegšana parasti ir daudzpusējs nolīgums, jo šādas licencēšanas nosacījumus kopīgi nosaka visi dalībnieki, tādēļ uz šiem nolīgumiem grupu atbrīvojums neattiecas. Kopfonda licenču izsniegšana ir skatīta (261). punktā un 4.4.2. iedaļā.

4.4.1. Tehnoloģiju kopfondu izveides un darbības novērtējums

248. Veids, kādā tehnoloģiju kopfonda ir izveidots, organizēts un pārvaldīts, var samazināt risku, ka fonda mērķis vai ietekme ir konkurences ierobežošana, un ļaut pārliecināties, ka nolīgums veicina konkurenci. Novērtējot iespējamās konkurences apdraudējumus un efektivitātes uzlabojumus, Komisija cita starpā ņems vērā šādus faktorus: kopfonda izveides procesa pārredzamība; apvienoto tehnoloģiju veids un izvēle, tostarp neatkarīgu ekspertu iesaistes pakāpe kopfonda izveidē un darbībā; un tas, vai ir izveidoti aizsargmehānismi pret sensitīvas informācijas apmaiņu un ieviesti neatkarīgi strīdu izšķiršanas mehānismi.

Atvērta dalība

249. Ja standarta un kopfonda izveides procesā var piedalīties visas ieinteresētās personas, pastāv lielāka iespēja, ka kopfondā iekļaujamās tehnoloģijas izvēlas, balstoties uz

Apvienoto tehnoloģiju veids un izvēle

250. Tehnoloģiju kopfondu radītie konkurences apdraudējumi un efektivitātes uzlabojumu potenciāls lielā mērā ir atkarīgi no attiecībām starp apvienotajām tehnoloģijām un to attiecībām ar kopfondā neietvertajām tehnoloģijām. Ir svarīgi divu veidu nošķirumi: a) tehnoloģiskie papildinājumi un tehnoloģiskie aizstājēji un b) būtiskas un nebūtiskas tehnoloģijas.

251. Divas tehnoloģijas ir savstarpēji papildinošas, nevis aizstājošas, ja tās abas ir vajadzīgas, lai ražotu produktu vai izpildītu procesu, uz kuru šīs tehnoloģijas attiecas. Un otrādi, divas tehnoloģijas ir savstarpēji aizstājošas, ja katra šī tehnoloģija dod iespēju ražot produktu vai izpildīt procesu, uz kuru šīs tehnoloģijas attiecas.

252. Tehnoloģija var būt būtiska, lai a) ražotu noteiktu produktu vai izpildītu noteiktu procesu, uz kuru attiecas apvienotās tehnoloģijas, vai b) ražotu attiecīgo produktu vai izpildītu attiecīgo procesu saskaņā ar standartu, kurā ir ietvertas apvienotās tehnoloģijas. Pirmajā gadījumā tehnoloģija ir būtiska (pretstatā nebūtiskai), ja šai tehnoloģijai nav dzīvotspējīgu aizstājēju (gan no komerciālā, gan tehniskā skatpunkta) kopfondā vai ārpus tā un konkrētā tehnoloģija ir tehnoloģiju paketes nepieciešama sastāvdaļa, lai ražotu produktu(-us) vai izpildītu procesu(-us), uz ko attiecas kopfonda. Otrajā gadījumā tehnoloģija ir būtiska, ja tā ir nepieciešama sastāvdaļa (tas ir, tai nav dzīvotspējīgu aizstājēju) apvienoto tehnoloģiju vidū, kuras vajadzīgas, lai nodrošinātu atbilstību standartam, kura pamatā ir kopfonda (standartam būtiskas tehnoloģijas). Būtiskās tehnoloģijas neizbēgami ir arī papildinošas tehnoloģijas. Fakts, ka tehnoloģiju turētājs tikai apliecina, ka tehnoloģija ir būtiska, nenozīmē, ka šī tehnoloģija ir būtiska saskaņā ar kritērijiem, kas noteikti šajā punktā.

253. Ja kopfondā ietvertās tehnoloģijas ir aizstājošas, licences atlīdzība var būt lielāka nekā tā būtu citā gadījumā, jo licenciātiem iet secen izdevīgāki nosacījumi, ko radītu attiecīgo tehnoloģiju sāncensība. Ja kopfondā ietvertās tehnoloģijas ir papildinošas, tehnoloģiju kopfonda samazina darījumu izmaksas, un rezultātā var samazināties kopējā licences atlīdzība, jo puses var noteikt kopēju atlīdzību visai paketei pretstatā tam, ka katra puse nosaka licences atlīdzību savai tehnoloģijai, neņemot vērā, ka lielāka licences atlīdzība par vienu tehnoloģiju parasti samazinās pieprasījumu pēc papildinošām tehnoloģijām. Ja licences atlīdzību par papildinošām tehnoloģijām nosaka individuāli, kopējā licences atlīdzība bieži vien

var pārsniegt summu, kas tiktu kopīgi noteikta kopfondā par to pašu papildinošo tehnoloģiju paketi. Novērtējums par to, kāda ir aizstājošo tehnoloģiju loma ārpus kopfonda, ir iekļauts 262. punktā.

254. Papildinošu un aizstājošu tehnoloģiju nošķirums ne vienmēr ir acīmredzams, jo tehnoloģijas var būt daļēji aizstājošas un daļēji papildinošas. Ja efektivitātes uzlabojumu dēļ, kas rodas no divu tehnoloģiju integrācijas, ir paredzams, ka licenciāti pieprasīs abas tehnoloģijas, tās uzskata par papildinošām, pat ja tās ir daļēji aizstājošas. Šādos gadījumos ir iespējams, ka tad, ja tehnoloģiju kopfonds nepastāvētu, licenciāti vēlētos iegūt abu tehnoloģiju licences, ņemot vērā papildu ekonomisko ieguvumu, kas rodas no abu tehnoloģiju izmantošanas pretstatā tam, ja tiktu izmantota tikai viena no tām. Ja nav uz pieprasījumu balstītu pierādījumu par tehnoloģiju kopfonda papildināmību, to uzskata par norādi, ka šīs tehnoloģijas ir papildinājums, ja i) puses, kas piedalās tehnoloģiju kopfondā, var individuāli licencēt savu tehnoloģiju, un ja ii) kopfonds papildus visu pušu tehnoloģijas paketes licencēšanai ir gatavs atsevišķi licencēt arī katras puses tehnoloģiju, un ja iii) kopējā iekasētā licences atlīdzība, atsevišķi licencējot visas kopfondā ietvertās tehnoloģijas, nepārsniedz kopfonda iekasēto licences atlīdzību par visu tehnoloģiju paketi.

255. Savstarpēji aizstājošu tehnoloģiju iekļaušana kopfondā parasti ierobežo konkurenci starp tehnoloģijām, jo var izraisīt kolektīvu komplektēšanu un cenu noteikšanu starp konkurentiem. Komisija vispārīgā gadījumā uzskata, ka būtisku aizstājošu tehnoloģiju iekļaušana kopfondā ir uzskatāma par Līguma 101. panta 1. punkta pārkāpumu. Turklāt tā uzskata, ka 101. panta 3. punkta nosacījumu izpilde ir maz ticama, ja kopfondā pārsvarā ir ietvertas aizstājošas tehnoloģijas. Tā kā attiecīgās tehnoloģijas ir alternatīvas, ietvert fondā abas tehnoloģijas, nerodas nekādi darījumu izmaksas ietaupījumi. Ja kopfonda nebūtu, licenciāti nebūtu pieprasījuši abas tehnoloģijas. Lai novērstu konkurences problēmas, nepietiek ar to, ka puses var brīvi turpināt licences izsniegt neatkarīgi, jo šīs puses, visticamāk, būs maz ieinteresētas nodarboties ar neatkarīgu licencēšanu, lai neapdraudētu licencēšanu no kopfonda, kas tām dod iespēju izmantot tirgus varu.

Neatkarīgo ekspertu atlase un funkcijas

256. Vēl viens būtisks faktors, novērtējot tehnoloģiju kopfondu radītos konkurences apdraudējumus un efektivitātes uzlabojumus, ir neatkarīgu ekspertu iesaistes pakāpe kopfonda

izveidē un darbībā. Piemēram, novērtējums par to, vai kāda tehnoloģija ir būtiska standartam, kura pamatā ir kopfonds, bieži ir sarežģīts uzdevums, kam nepieciešamas īpašas speciālās zināšanas. Neatkarīgu ekspertu iesaistīšana tehnoloģiju izvēles procesā var lielā mērā nodrošināt, ka apņemšanās fondā ietvert tikai būtiskas tehnoloģijas tiek īstenota praksē. Ja kopfondā ietveramās tehnoloģijas izvēlas neatkarīgs eksperts, tas turklāt var veicināt konkurenci starp pieejamajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem.

257. Komisija ņem vērā to, kā ir izvēlēti eksperti un kādas ir to izpildāmās funkcijas. Ekspertiem būtu jābūt neatkarīgiem no uzņēmumiem, kuri ir izveidojuši kopfondu. Ja eksperti ir saistīti ar licenciāriem (vai kopfonda licenču izsniegšanu) vai kā citādi ir atkarīgi no tiem, eksperta piesaiste tiks piešķirta mazāka vērtība. Ekspertiem ir jābūt arī nepieciešamajām tehniskajām zināšanām, lai izpildītu tiem uzticētās funkcijas. Neatkarīgo ekspertu funkcijas jo īpaši var ietvert novērtējumu par to, vai tehnoloģijas, kas ir izvirzītas iekļaušanai kopfondā, ir derīgas un būtiskas.

258. Visbeidzot, visi strīdu izšķiršanas mehānismi, kas paredzēti kopfonda izveides dokumentos, ir būtiski un jāņem vērā. Jo lielākā mērā strīdu izšķiršana ir uzticēta struktūrām vai personām, kas nav atkarīgas no kopfonda un tā dalībniekiem, jo lielāka iespēja, ka strīdu izšķiršana notiks neitrāli.

Aizsargmehānismi pret sensitīvas informācijas apmaiņu

259. Svarīgi ir arī ņemt vērā kārtību, kādā puses apmainās ar sensitīvu informāciju⁽⁹⁵⁾. Oligopola tirgū apmainīšanās ar sensitīvu informāciju, piemēram, ar cenu un ražošanas apjoma datiem, var veicināt aizliegtu vienošanos noslēgšanu⁽⁹⁶⁾. Tādos gadījumos Komisija ņem vērā, kādi aizsargmehānismi ir ieviesti, lai nodrošinātu, ka nenotiek apmaiņšanās ar sensitīvu informāciju. Šajā ziņā svarīga loma var būt neatkarīgam ekspertam vai licencēšanas struktūrai, kas nodrošina, ka dati par ražošanas apjomiem un cenām, kuri var būt vajadzīgi licences atlīdzības aprēķiniem un uzraudzībai, netiek izpausti attiecīgajos tirgos konkurējošajiem uzņēmumiem.

⁽⁹⁵⁾ Sīkākai informācijai par informācijas apmaiņu skatīt horizontālās pamatnostādnes, 55. un turpmākos punktus, kas minētas 27. zemsvītras piezīmē.

⁽⁹⁶⁾ Attiecībā uz šo skatīt spriedumu lietā *John Deere*, kas minēts 11. zemsvītras piezīmē.

260. Par šādu aizsargmehānismu izveidi īpaši būtu jāgādā gadījumos, kad ieinteresētās personas vienlaicīgi piedalās konkurējošu standartu kopfondu izveidē, ja tas var izraisīt apmaiņu ar sensitīvu informāciju konkurējošu kopfondu starpā.

“Drošības zona”

261. Uz kopfondu izveidi un darbību, tostarp licenču piešķiršanu, neatkarīgi no pušu tirgus stāvokļa Līguma 101. panta 1. punkts parasti neattiecas, ja ir izpildīti visi turpmāk minētie nosacījumi:

- a) kopfonda izveides procesā var piedalīties visi ieinteresētie tehnoloģiju tiesību īpašnieki;
- b) ir veikti piemēroti pasākumi, lai nodrošinātu, ka kopfondā tiek iekļautas tikai būtiskas tehnoloģijas (kas tādējādi noteikti ir savstarpēji papildinošas);
- c) ir ieviesti aizsargmehānismi, kas nodrošina, ka apmaiņa ar sensitīvu informāciju (piemēram, cena un informācija par ražošanas apjomu) notiek tikai tādā apmērā, kas nepieciešams kopfonda izveidei un darbībai;
- d) apvienotās tehnoloģijas kopfondā tiek licencētas neekskluzīvi;
- e) apvienotās tehnoloģijas potenciālajiem licenciātiem tiek licencētas saskaņā ar taisnīgiem, samērīgiem un nediskriminējošiem noteikumiem (FRAND) ⁽⁹⁷⁾;
- f) puses, kas piedalās tehnoloģiju kopfondā, un licenciāti var apstrīdēt apvienoto tehnoloģiju derīgumu un būtiskumu; un
- g) puses, kas piedalās tehnoloģiju kopfondā, un licenciāti var izstrādāt konkurējošus produktus un tehnoloģijas.

Ārpus “drošības zonas”

262. Ja kopfondā ir ietverti papildinoši, bet nebūtiski patenti, pastāv trešo personu tehnoloģiju bloķēšanas risks. Ja tehnoloģija ir ietverta kopfondā un tiek licencēta kā daļa no paketes, licenciāti diez vai būs ieinteresēti pieprasīt konkurējošas tehnoloģijas licenci, ja par paketi samaksātā licences atlīdzība jau ietver maksu par aizstājošu tehnoloģiju. Turklāt licenciāti var būt spiesti maksāt par nevajadzīgām tehnoloģijām, ja kopfondā ir iekļautas tādas tehnoloģijas, kas nav nepieciešamas, lai ražotu produktu(-us) vai izpildītu procesu(-us), uz ko attiecas kopfonds, vai nodrošinātu atbilstību standartam, kurā ietvertas apvienotās tehnoloģijas. Tādējādi šādu papildinošu tehnoloģiju ietveršana kopfondā ir uzskatāma par kolektīvu komplektēšanu. Ja kopfondā ir nebūtiskas tehnoloģijas un kopfondam ir ievērojams stāvoklis jebkurā konkrētajā tirgū, uz nolīgumu, visticamāk, attiecas 101. panta 1. punkts.

263. Tā kā aizstājošas un papildinošas tehnoloģijas var tikt izstrādātas arī pēc kopfonda izveides, nepieciešamībai izvērtēt būtiskumu nav obligāti jābeidzas tad, kad tiek izveidots kopfonds. Pēc kopfonda izveides kāda tehnoloģija var kļūt par nebūtisku, parādoties jaunām trešo personu tehnoloģijām. Ja kopfondam tiek ziņots, ka šāda jauna trešās personas tehnoloģija tiek licenciātiem piedāvāta un licenciāti to pieprasa, no bloķēšanas problēmām var izvairīties, jauniem un esošiem licenciātiem piedāvājot licenci bez tehnoloģijas, kas vairs nav būtiska, par attiecīgi samazinātu licences maksu. Tomēr var būt arī citas iespējas, kā nodrošināt, lai trešo personu tehnoloģijas netiktu bloķētas.

264. Izskatot tehnoloģiju kopfondus, kuros iekļautas nebūtiskas, bet papildinošas tehnoloģijas, Komisija savā vispārējā novērtējumā cita starpā ņems vērā šādus faktoros:

- a) vai ir kādi konkurenci veicinoši iemesli, lai kopfondā iekļautu nebūtiskas tehnoloģijas, piemēram, saistībā ar visu tehnoloģiju būtiskuma izvērtēšanas izmaksām, ja tehnoloģiju ir ļoti daudz;
- b) vai licenciāri var turpināt neatkarīgi izsniegt licences uz savām attiecīgajām tehnoloģijām, ja kopfonds sastāv no ierobežota skaita tehnoloģiju un ārpus kopfonda ir pieejamas aizstājošas tehnoloģijas, licenciāti var vēlēt izveidot paši savu tehnoloģiju paketi, kas sastāvētu daļēji no kopfondā ietvertās tehnoloģijas un daļēji no trešām personām piederošām tehnoloģijām;
- c) vai tad, ja apvienotajām tehnoloģijām ir dažādi pielietojuma veidi, no kuriem dažiem nav nepieciešams izmantot visas kopfondā ietvertās tehnoloģijas, kopfonds piedāvā tehnoloģijas tikai vienotas paketes veidā vai arī piedāvā atsevišķas paketes dažādiem pielietojuma veidiem, katrā paketē ietverot tikai konkrētajam pielietojuma veidam vajadzīgās tehnoloģijas. Otrajā gadījumā tehnoloģijas, kas nav būtiskas konkrētam produktam vai procesam, netiek sasaistītas ar būtiskajām tehnoloģijām;
- d) vai apvienotās tehnoloģijas ir pieejamas tikai kā vienota pakete vai arī licenciātiem ir iespēja iegūt licenci tikai uz kādu paketes daļu par attiecīgi samazinātu licences atlīdzību. Iespēja iegūt licenci tikai uz daļu no paketes var samazināt risku, ka tiek bloķētas kopfondā neiekļautas trešo personu tehnoloģijas, jo īpaši, ja licenciātiem attiecīgi samazina licences atlīdzību. Tādā gadījumā kopējās licences atlīdzības summai ir jābūt sadalītai atbilstoši katrai kopfondā ietvertajai tehnoloģijai. Ja kopfonda un atsevišķo licenciātu licences nolīgumi ir noslēgti uz salīdzinoši ilgu laiku un kopfondā ietvertās tehnoloģijas ir pamatā *de facto* nozares standartam, ir jāņem vērā arī tas, ka kopfonds var bloķēt jaunu aizstājošu tehnoloģiju piekļuvi tirgum. Novērtējot bloķēšanas risku, šādos gadījumos ir būtiski ņemt vērā to, vai

⁽⁹⁷⁾ Sīkākai informācijai par FRAND skatīt horizontālās pamatnostādnes, 287. un turpmākos punktus, kas minētas 27. zemspītras piezīmē.

licenciāti, laikus brīdinot, var izbeigt kādas licences daļas darbību un saņemt attiecīgu licences atlīdzības samazinājumu.

licenciātiem vai izsniegt licences ar diskriminējošiem noteikumiem rada 101. panta pārkāpumu;

265. Pat tādi tehnoloģiju kopfonde nolīgumi, kas ierobežo konkurenci, var radīt konkurenci veicinošus efektivitātes uzlabojumus, (skatīt 245. punktu), kas jāņem vērā saskaņā ar 101. panta 3. punktu) un jāsamēro ar negatīvo ietekmi uz konkurenci. Piemēram, ja tehnoloģiju kopfondā ir nebūtiski patenti, bet tas atbilst visiem pārējiem 261. punktā minētajiem “drošības zonas” kritērijiem, ja pastāv konkurenci veicinoši iemesli, lai kopfondā iekļautu nebūtiskus patentus (skatīt 264. punktu), un ja licenciātiem ir iespēja iegūt licenci tikai uz kādu paketes daļu par attiecīgi samazinātu licences atlīdzību (skatīt 264. punktu), 101. panta 3. punkta nosacījumi, visticamāk, ir izpildīti.

c) kopfondi nedrīkst nepamatoti bloķēt trešo personu tehnoloģijas vai ierobežot alternatīvu kopfonde izveidi;

d) tehnoloģiju nodošanas nolīgumos nedrīkst būt ietverti stingrie ierobežojumi, kas uzskaitīti TNGAR 4. pantā (skatīt 3.4. iedaļu).

4.4.2. Individuālu ierobežojumu novērtējums kopfonda un tā licenciātu nolīgumos

266. Ja tehnoloģiju kopfonda izveides nolīgums nepārkāpj Līguma 101. pantu, nākamais solis ir novērtēt, kā konkurenci ietekmē licences, ko kopfonds izsniedz licenciātiem. Uz šo licenču piešķiršanas nosacījumiem var attiekties 101. panta 1. punkts. Šīs iedaļas mērķis ir aplūkot dažus ierobežojumus, kas tādā vai citā veidā bieži ir iekļauti tehnoloģiju kopfonde licences nolīgumos un kas ir jānovērtē kopfonda vispārējā kontekstā. Vispārīgā gadījumā TNGAR nav piemērojama licences nolīgumiem, kuri noslēgti starp kopfonda un licenciātiem, kas ir trešās personas (skatīt 247. punktu). Tādēļ šajā iedaļā skatīts individuālais novērtējums, ko veic licencēšanas jautājumiem, kas raksturīgi licencēšanai tehnoloģiju kopfonde kontekstā.

267. Novērtējot tehnoloģiju nodošanas nolīgumus, kas noslēgti starp kopfonda un licenciātiem, Komisija vadīsies pēc šādiem pamatprincipiem:

a) jo spēcīgāks kopfonda stāvoklis tirgū, jo lielāks konkurences ierobežošanas risks;

b) jo spēcīgāks kopfonda stāvoklis tirgū, jo lielāka iespēja, ka lēmums neizsniegt licences visiem potenciālajiem

268. Uzņēmumi, kas izveido tehnoloģiju kopfonda atbilstoši Līguma 101. panta nosacījumiem, parasti var pirms vai pēc standarta noteikšanas brīvi apspriest un noteikt licences atlīdzību par tehnoloģiju paketi (ievērojot saistības licencēt saskaņā ar taisnīgiem, samērīgiem un nediskriminējošiem noteikumiem jeb FRAND) un par katras tehnoloģijas daļu atlīdzībā. Šāds nolīgums ir raksturīgs kopfonda izveidei, un to nevar kā tādu uzskatīt par konkurences ierobežojumu. Noteiktos apstākļos var būt izdevīgāk par kopfonda licences atlīdzību vienoties pirms standarta izveides, lai novērstu iespēju, ka standarta izvēle palielina licences atlīdzību, vienai vai vairākām būtiskajām tehnoloģijām nodrošinot ievērojamu tirgus varu. Tomēr licenciātiem ir jābūt iespējai brīvi noteikt cenu produktiem, kas ražoti saskaņā ar licenci.

269. Ja kopfondam tirgū ir dominējošs stāvoklis, licences atlīdzībai un citiem licencēšanas noteikumiem būtu jābūt samērīgiem un nediskriminējošiem un licences nedrīkst būt izņēmuma licences⁽⁹⁸⁾. Šādas prasības ir nepieciešamas, lai nodrošinātu, ka kopfonds ir atvērts un nerada bloķēšanu un citas konkurenci ierobežojošas sekas lejupejos tirgos. Tomēr šīs prasības neliedz dažādiem pielietojuma veidiem piemērot atšķirīgu licences atlīdzību. Parasti, ja dažādiem produktu tirgiem piemēro dažāda līmeņa licences atlīdzību, to neuzskata par konkurences ierobežošanu, savukārt viena produktu tirgus ietvaros diskriminācija nav pieļaujama. Īpaši jāievēro, lai attieksme pret kopfonda licenciātiem nebūtu atkarīga no tā, vai tie vienlaikus ir arī licenciāri. Tādēļ Komisija ņems vērā, vai licenciātiem un licencējami vienādi licences atlīdzības pienākumi.

⁽⁹⁸⁾ Tomēr, ja tehnoloģiju kopfondam nav tirgus varas, licencēšana no kopfonda parasti nepārkāps 101. panta 1. punktu pat tad, ja minētie nosacījumi nav izpildīti.

270. Licenciāriem un licenciātiem būtu jābūt iespējai brīvi izstrādāt konkurējošus produktus un standartus. Tiem būtu arī jābūt iespējai brīvi piešķirt un saņemt licences ārpus kopfonda. Šīs prasības ir nepieciešamas, lai ierobežotu trešo personu tehnoloģiju bloķēšanas risku un nodrošinātu, ka kopfonds neierobežo inovāciju un neliedz radīt konkurējošus tehnoloģiskos risinājumus. Ja apvienotās tehnoloģijas ir iekļautas (*de facto*) nozares standartā un ja pusēm ir noteikti nekonkurēšanas pienākumi, kopfonds rada īpašu risku aizkavēt jaunu un uzlabotu tehnoloģiju un standartu izstrādi.
271. Atpakaļnodošanas pienākumi nedrīkst būt ekskluzīvi un drīkst attiekties tikai uz izstrādēm, kas ir būtiskas vai svarīgas apvienoto tehnoloģiju izmantošanai. Tas kopfondam dod iespēju nodot un izmantot apkopoto tehnoloģiju uzlabojumus. Pusēm ir likumīgas tiesības izmantot atpakaļnodošanas pienākumus, lai nodrošinātu, ka licenciāti (kā arī apakšuzņēmēji, kas darbojas saskaņā ar licenciāta licenci), kam pieder būtiski patenti vai kas tādus iegūst, nevar aizkavēt apvienoto tehnoloģiju izmantošanu.
272. Viena no problēmām, kas ir konstatēta attiecībā uz tehnoloģiju kopfondiem, ir risks, ka tie aizsargā nederīgus patentus. Kopfonds palielina tiesību sekmīgas apstrīdēšanas izmaksas un/vai riskus, jo apstrīdēšanas prasība ir zaudēta, ja kaut viens kopfonda patents ir derīgs. Nederīgu patentu aizsargāšana ar kopfondu var likt licenciātiem maksāt augstāku licences atlīdzību un turklāt aizkavēt inovāciju nederīgā patenta jomā. Tādējādi kopfonda un trešo personu noslēgtajos tehnoloģiju nodošanas nolīgumos iekļautiem neapstrīdēšanas un izbeigšanas noteikumiem⁽⁹⁹⁾, visticamāk, ir piemērojams Līguma 101. panta 1. punkts.
273. Kopfondos bieži tiek iekļauti gan patenti, gan patentu pieteikumi. Ja patenta pieteikumu iesniedzēji, kuri ar savu patentu vērsas pie kopfondiem, attiecīgā gadījumā izmanto patenta pieteikumu procedūras, kas dod iespēju patentu saņemt ātrāk, ir iespējams ātrāk pārliecināties par šo patentu derīgumu un darbības jomu.

⁽⁹⁹⁾ Skatīt 3.5. iedaļu.